

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

1949 március

T A R T A L O M:

NAGY JÓZSEF: A JKP központi vezetőségének II. plenáris ülése (129) — VELJKO VLAHOVICS: A munkásmozgalmi erkölc egyes kérdéseiről (134) — MIHAI AVRAMESCU: Emlékezés (144) — LATÁK ISTVÁN: Az üdülőhelyen (146) — CSÉPE IMRE: Új világ felé (152) — IVO ANDRICS: Nagypó naplója (153)

VILÁGSZEMLE:

JÁNOSI GÁBOR: A koruszkai szlovének küzdelme a Jugoszláv Sz. N. K.-hoz csatolásukért (157) — I. KUZMINOV: Az USA háború utáni gazdasági fejlődésének válságos jellegéről (161).

FIGYELŐ:

HERCEG JÁNOS: Harcot a magyar nyelv romlása ellen (168) — LÖRINC PÉTER: Gál László verseskötönyve alkalmából (173) — M. C.: Jegyzetek a vajdasági magyar írók vitaestjén (181)

SZEMLE:

H. J. Djula Iljes: Svet pustara (185) — SZARVAS JÁNOS: A »Népoktatás« harmadik száma (185) — LÖRINC PÉTER: Megnyílt a Vajdasági Múzeum és Képtár Noviszádon (187) — F. V.: A világirodalom a Szovjetunió népeinek anyanyelvén (190)

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA

SZERKESZTI: A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

FELELŐS SZERKESZTŐ: OLAJOS MIHÁLY

SZERKESZTŐSÉG: NOVISZÁD, JOVÁN GYORGYEVICS UTCA 2. TELEFON 25-85

KIADÓHIVATAL: SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9

TELEFON: SZUBOTICA, 414

ELŐFIZETÉSI DIJ: EGY ÉVRE 120 DINÁR, FÉL ÉVRE 65 DINÁR, EGYES SZÁM ÁRA 12 DINÁR
POSTATAKARÉKSZÁMLA 32-906-031. LAPZÁRTA MINDEN HÓ 10-ÉN.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR IRÓK

GAJDOS
TIBORTÜZ A HEGYEK
KÖZÖTTREGÉNY HANGYA ANDRÁS
ILLUSZTRÁCIÓIVAL

Ára 60 dinár.

MARKOVICS
JÁNOS**A MUNKA ASSZONYA**A „Hid“ irodalmi pályázatán első díjat
nyert elbeszélő költemény

HANGYA ANDRÁS RAJZAIVAL

Ára 30 dinár.

GÁL LÁSZLÓ

Versek

Ára 50 dinár.

MEGRENDELHETŐ: **HID** SZUBOTICA, ENGELS UTCA 9

JUGOSZLÁVIA KOMMUNISTA PÁRTJA KÖZPONTI VEZETŐSÉGÉNEK MÁSODIK PLENÁRIS ÜLÉSÉN HOZOTT HATÁROZATOK

új lendületet adnak a mezőgazdaság szocialista átalállításának

Írta: Nagy József

Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Vezetősége az elmúlt hónap végén tartotta második plenáris ülését, amelyen nagyjelentőségű határozatokat hoztak különösen a falu szocialista átalakítása és a mezőgazdaság fejlesztése kérdéseiben. Ezek a határozatok az V. pártkongresszus általános elvi határozatai alapján történtek és valójában az elvi határozatok gyakorlati alkalmazását jelentik.

A plenáris ülésen elhangzott beszámolók, a hozzászólások és viták elemzése és ezek alapján hozott határozatok világosan bizonyítják Pártunk eddigi politikájának helyességét. A plenáris ülés alig egy hónappal ezelőtt zajlott le, a határozatok alig egy hónapra tekintenek vissza, de ez a rövid idő is elegendő volt ahhoz, hogy társadalomépítő hatásuk kifejeződésre jusson a falu életében: a dolgozó parasztság között.

A plenáris ülés összegezte Pártunk falun folytatott politikájának eddigi eredményeit, amelyek közül a legfontosabbakat a következőkben foglalhatjuk össze:

A földreform végrehajtása földnélküli és szegény parasztjaink legszélesebb rétegeit juttatta földhöz, amikor a nagybirtokosoktól, a városi burzsoáziától és a falusi gazdagoktól elvették a földet, meghagyva azoknak 5 illetve 34 katasztrális holdat; különböző gazdasági, közigazgatási és politikai intézkedésekkel nagymértékben korlátozták és visszaszorították a falu tőkés elemeit; a mezőgazdasági termények fölvásárlása, a progresszív adórendszer, a földdel való kereskedelem megakadályozása, a kötött árak politikája, továbbá a szövetkezetek fejlesztése és támogatása Pártunk falun folytatott politikai munkájának helyességéről tanúskodik. Ezek az intézkedések jelentős mértékben hozzájárultak mezőgazdaságunk fejlesztéséhez. A különféle objektív nehézségek ellenére megállapíthatjuk, hogy mezőgazdaságunk elérte háború előtti színvonalát s azt egyes ágaiban túl is szárnyalta.

A pártvezetőség plenáris ülése megállapította, hogy a már végrehajtott intézkedések mellett s az eddig elért eredmények ellenére is, mezőgazdaságunk nagymértékben elmaradt iparunk fejlődésétől. Ez az elmaradottság napról-napra jobban érezteti hatását s épp ezért volt szükséges, hogy pártvezetőségünk határozatokat hozzon a mezőgazdaság szocialista szektorának erősítéséről. A szocialista szektor erősítése az állami- és szövetkezeti szektor fejlesztését jelenti. Ami az állami szektor erősítését illeti, az elsősorban ennek gépekkel és jószággal való ellátása s ugyancsak ezt szolgálja a munkamódszer további tökéletesítése

a többtermelés érdekében; a szövetkezeti szektor fejlesztése és erősítése érdekében pedig a pártvezetőség feladatul tűztte ki a szövetkezetek hatékonyabb támogatását hosszúlejáratú kölcsönökkel, épületanyaggal és berendezésekkel, hogy ily módon elősegítsék az építkezést. Pártunknak ez a politikája már a múltban is sokban hozzájárult földműves szövetkezeteink fejlesztéséhez; így például az elmúlt esztendőben 15—30 éves hosszúlejáratú kölcsönöket bocsátottak a szövetkezetek rendelkezésére úgy a szövetkezeti kapitális építkezésekre, jószágállomány fejlesztésére, mint a lakásépítés céljaira. Ezek a kölcsönök olyan nagyok voltak, hogy szövetkezeteink legnagyobb része nem is használta ki. Kölcsön tekintetében a jövőben is nagy lehetőségek állnak szövetkezeteink előtt: így a földműves szövetkezeteknek nem kell attól tartaniuk, hogy az anyagi vagy pénzügyi nehézségek a legkisebb mértékben is akadályozzák fejlődésüket.

Földműves szövetkezeteink fejlődésének egyik igen fontos előfeltétele a mezőgazdasági szerszámok és gépek állománya. Épp ezért központi pártvezetőségünk külön foglalkozott ezzel a kérdéssel s határozataiban kihangsúlyozta, hogy meg kell gyorsítani a szövetkezetek szerszámmal és gépekkel való ellátását. Ugyancsak határozat gondoskodik arról, hogy a szövetkezeti gazdaságokat műtrágyával lássák el, és a jószágállományt tervszerűen s gyorsan fejlesszék, mert a szövetkezeti mezőgazdaság teljes kibontakozásának egyik alapfeltétele.

A mezőgazdaság szocialista fejlesztése érdekében az elmúlt esztendőben a szövetkezetek különféle formái alakultak ki s ezek nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy dolgozó parasztságunk gazdasági érdekeit kielégítsék s igen jelentős mértékben elősegítették azt, hogy a szövetkezeti eszme termékeny talajra talált a dolgozók között s ennek folytán a termelés közösségi formáját is magukévá tették. Ezek a szövetkezeti formák két fő csoportba sorolhatók, melyeket sohasem szabad összetéveszteni, és pedig: a földműves szövetkezetek és a földmégmunkáló szövetkezetek újabban: termelő parasztszövetkezetek voltak. A földműves szövetkezetek mint a szövetkezés legalacsonyabb formája már eddig is tekintélyes szerepet játszottak abban, hogy parasztságunk soraiban gyökeret vert a szövetkezeti szellem; a földműves szövetkezetekben szerzett tapasztalatokból kiindulva a parasztok mind nagyobb számban léptek be a földmégmunkáló szövetkezetekbe és a régi termelési módot az új, kollektív termelés módszerével váltották föl.

Pártunk központi vezetőségének plenáris ülése az eddiginél még alaposabban dolgozta föl a földműves szövetkezetek problémáit és határozataiban még világosabb útmutatást adott a földműves szövetkezetek különböző formáinak kiépítésére. Így például a földműves szövetkezetek feladatairól hozott határozatok foglalkoznak a parasztság közszükségleti cikkel és termelő eszközökkel való ellátásával, a mezőgazdasági termények fölvásárlásával, továbbá a vetőmag állomások, a baromfi-farmok, keltető állomások, méhészetek, gyümölcsfeldolgozó- és tejüzemek, mezei téglagyárak, gépállomások és szövetkezeti gazdaságok — ekonómiák fejlesztésével. A falu parasztlakosságát ezeken a mezőgazdasági szektorokon át kell beszervezni a szövetkezet és a szövetkezeti mozgalom támogatásával. Így a parasztság megindul: közelebb kerül magához a szövetkezethez, ezekben a szektorokban s ezek munkáján keresztül fölismeri s valóban érzi is a szövetkezeti élet előnyeit, a termelés közösségi formájának hasznosságát.

Ugyancsak részletesen foglalkoznak a határozatok a szövetkezeti gazdaságokkal, mint azzal a formával, azzal a szövetkezeti formával, amely döntő módon hozzájárulhat mezőgazdaságunk szocialista átalakításához. A szövetkezeti gazdaságokba már bizonyos termelési viszony alapján kell beszervezni dolgozó parasztjainkat.

E gazdaságok főbb jellegzetességeit a következőkben foglalhatjuk össze:

A földműves szövetkezet egy bizonyos nagyságú termőterülettel rendelkezik és ez a földtulajdon alkotja a szövetkezet gazdaságát. Ebbé a már meglevő gazdaságba a földművesek saját belátásuk és elhatározásuk szerint beléphetnek földbirtokuknak akkora részével, — annyi termőterülettel, amennyivel szándékoznak. Ugyancsak lehetősége nyílik arra is, hogy gazdasági felszerelésének egyrészét vagy az egész felszerelését beviszi a gazdaságba. Úgy a föld, mint az élő és holt leltár továbbra is a szövetkező tulajdonos birtokában marad azzal, hogy a szövetkezeti gazdaság, a földre és a leltárra eső bevételének 30 százalékát kapja.

A szövetkezeti gazdaságokba való belépés további feltétele az, hogy a tagság soraiba lépő földművesek résztvegyenek a gazdaság termőföldjének megmunkálásában. Természetes, amellet az egyéni megmunkálásra meghagyott földjét saját belátása szerint műveli meg és használja föl. Ennek kapcsán fölmerül a kérdés: mi az alapvető különbség a földműves szövetkezeti gazdaságok rendszere és a földmegmunkáló szövetkezetek között? Amíg a földmegmunkáló szövetkezet tagjainak mindegyike egy holdtól egy hektárig terjedhető termőterületet hagyhat meg saját szükségleteire, — addig a földműves szövetkezeti gazdaságokba lépő tagok annyi földet visznek be illetve hagynak meg kizárólagosan a saját használatukra, és megmunkálásukra, amennyit akarnak. Különbség van továbbá a föld és a leltár után járó kamat illetve bérlet mennyiségében is.

A földműves szövetkezetek gazdaságának tagja lehet mind az a földdel rendelkező dolgozó paraszt, aki hajlandó részt venni a gazdaság közös megmunkálásában; előfordulhat például olyan eset is, hogy a szegény parasztok földjükből nem visznek be semmit a gazdaságba, de ugyanakkor a saját kis gazdaságuk — 3-4 hold — mellett résztvesznek a szövetkezeti gazdaság közös megmunkálásában.

A szövetkezeti gazdaságokkal kapcsolatosan természetesen további problémák merülnek föl: milyen eszközökkel munkálják a földet, milyen formában jutalmazták az elvégzett munkát, milyen arányú lesz a gazdaságba lépett tagok termésbeszolgáltatása és adókötelezettsége? A gazdaságok termelőeszközeit részben a tagok soraiba lépő parasztok beadott felszerelése, részben pedig a földműves szövetkezetek tekintélyes részének már eddig is többé-kevésbé fejlett gépállomása képezi. Ezenfelül az állam is hathatós támogatásban részesíti a szövetkezeti gazdaságokat; ez a támogatás kölcsön formájában és gépek, mezőgazdasági felszerelések szolgáltatása formájában nyilvánul meg. E lehetőségek mellett a szövetkezet kezdeményező és szervező ereje is szerephez jut: föl kell kutatnia minden olyan adottságot, ami a szövetkezeti gazdaság gép- és állatállományát gyarapítja. A munka jutalmazása ugyanazon elvek alapján történik, mint a földmegmunkáló szövetkezetekben, — helyesebben a gazdaságokban is meg kell határozni a normákat és ennek alapján a brigád- és csoportrendszeren keresztül az elvégzett munkát *munkanapokkal* (»trudodan«) mérjük. Minden szövetkezeti tagnak

érdeke, hogy a gazdaság földjét, amely a közösség tulajdona, minél jobban megmunkálja, hogy a földnek minél nagyobb legyen a hozama, mert a gazdaság terméshozamától függ a munkanap értéke is. A szövetkezeti tagok állam iránti kötelezettsége úgy módosul, hogy a gazdaságba beadott termőterület s annak jövedelme mentes a beszolgáltatási kötelezettség alól, továbbá a magántulajdont képező termőterület kibővítésével a kategória is csökken aszerint, hogy mennyi föld került be a gazdaságba.

A szövetkezeti gazdaság közelebbi gazdasági és politikai célja az, hogy dolgozó parasztjaink a közösségi munkában való részvételükkel megbizonyosodjanak arról, hogy a szövetkezeti alapon végzett földmégmunkálás sokkal könnyebb, sokkal jövedelmezőbb, mint a magángazdálkodás. A szövetkezeti gazdaságok további feladata abban rejlik, hogy az apró magángazdaságok helyett nagy, közös birtokokon mezőgazdasági gépek, szerszámok és agrotechnikai eljárások alkalmazásával fokozza a föld termőségét s ezáltal közvetlenül hozzájáruljon a mezőgazdaság szociális újjáépítéséhez. A szövetkezeti gazdaság képezi a szocialista szektor magvát az egész földműves népünket magukba gyűjtő általános faluszövetkezeteinkben.

A szövetkezeti gazdaságok már eddig is nagy mértékben hozzájárultak dolgozó parasztjaink megszervezéséhez a termelőterületek közös megmunkálásában. A parasztság megindult a szövetkezetek felé: napról-napra új tagok jelentkeznek. Erről beszél a topolyai példa: fél hónappal ezelőtt még csak 120 holdnyi földje volt a gazdaságnak, ma már 1200 katasztrális holdra főlzaporodott. Így a szövetkezeti gazdaságoknak nagy politikai nevelő hatása is van: a tagként belépő parasztok megismerkednek a szövetkezeti eszmével, megismerik a szövetkezetek belső életét, a *termelő parasztszövetkezet* életét s ennek folytán még a munka megkezdése előtt nagyobb számban lépnek át a földműves szövetkezetekből a termelő parasztszövetkezetekbe.

Központi pártvezetőségünk plenáris ülése a szövetkezeti problémákkal kapcsolatosan elemezte parasztságunk viszonyát a földmégmunkáló szövetkezetek iránt, kiértékelte az eddigi munka eredményeit s ennek alapján a termelő parasztszövetkezetek további fejlesztése érdekében fontos feladatot tűzött ki pártszervezeteink elé. A JKP KV plénuma megállapította a földmégmunkáló szövetkezetek terén folytatott eddigi politika helyességét, továbbá azt, hogy dolgozó parasztságunk már eddig is nagy mértékben meggyőződött a földmégmunkáló szövetkezetek fejlődési útjának helyességéről és ezért »szükséges és lehetővé vált, hogy bátrabban és gyorsabb iramban lássunk hozzá a termelő parasztszövetkezetek alakításához. Ezzel kapcsolatban egy pillanatra sem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a termelő parasztszövetkezetek alakításának továbbra is kizárólag önkéntes alapon és magának a parasztságnak öntudatos elhatározása alapján kell történnie, hogy bármilyen közvetlen vagy közvetett nyomás csak gyengítené, nem pedig erősítené a munkások és parasztok szövetségét, ami népi államunk alapja». A pártvezetőség határozatai hangsúlyozzák a szövetkezeti demokrácia ápolását, ami elősegíti minden szövetkezeti tag »alkotó kezdeményezését és emeli az egész szövetkezet munkalendületét.« Természetes, a leghatározottabb harcot kell folytatni a szövetkezetben belül az esetleg jelentkező ellenséges, romboló elemekkel szemben, akik akár a legkisebb mértékben is megkísérelnék a szövetkezeti fejlődés megakadályozását.

lyozását. A határozatok föladataul tűzik ki a termelő parasztszövetkezetek további hathatós támogatását úgy politikai mint gazdasági és pénzügyi téren. Az eddiginél sokkal nagyobb gondot kell fordítani a szövetkezeti alapok, — fondok fejlesztésére, amelyek a szociális biztosítást, az egészségvédelmet és az öregségi biztosítást szolgálják.

Emnek kapcsán előtérbe kerül az egészségügyi és öregségi biztosítás kérdése.

Minden termelő parasztszövetkezet »nyugdíjat« biztosít az öreg, munkaképtelen tagjai számára. Ez a nyugdíjbiztosítás úgy történik, hogy a munkára alkalmatlan vagy csak részlet-munkára alkalmas tagoknak a szövetkezet a külön erre a célra létesített alapból megfelelő járulékot fizet. Ugyanebből az alapból kap járulékot az előrehaladott terheesség és szülés folytán átmenetileg munkára képtelen anya is, vagy a betegség folytán dolgozni képtelen szövetkezeti tag.

A jövőben a szövetkezeti tagok életszínvonalának emelése és a szövetkezeti gazdaságok ellátásának biztosítása érdekében a közszükségleti és mezőgazdasági felszerelések külön ellátási rendszerét vezetik be. Ez biztosítja számukra majd a megfelelő árú beszerzését alacsonyabb áron, ami másrésről a szövetkezetet arra ösztökéli, hogy minél több terményt adjon el az államnak.

A plenáris ülés határozatai hangsúlyozzák a falu kapitalista, spekuláns elemeivel szembeni éberség fokozottabb kifejlesztésének szükségességét. Azokkal a kapitalista elemekkel szemben, akik az állam iránti kötelezségeiket nem teljesítik, földjük megművelését elhanyagolják, állatállományukat csökkentik, a dolgozók kárára menő üzérkedéssel foglalkoznak, gátolják a »dolgozó parasztok azon erőfeszítéseit, hogy elinduljanak a szocialista mezőgazdaság útján«, népuralmunknak a legszigorúbb intézkedéseket kell alkalmaznia, egészen a vagyon elkobzásig. »Ugyanakkor hangoztatni kell, hogy mindazok, akik teljesítik a népi állam, hazánk szocialista építése iránti kötelezettségeiket, élvezniök kell és föltétlenül élvezni is fogják a törvény védelmét.«

A JKP KV második plenáris ülésének a falu szocialista átalakításáról és a mezőgazdasági termelés fejlesztéséről hozott e hatalmas jelentőségű határozatai nagy mértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy dolgozó parasztságunk számára megkönnyítsék és még világosabbá tegyék a mezőgazdaság, a falu szocialista újjáépítésének útját s ennek segítségével minél gyorsabban bekapcsolódhassék a szocialista termelésbe, hogy nagyobb és közvetlenebb segítséget nyújthasson a hatalmas mértékben fejlődő szocialista iparunk továbbépítésében. Ezek a nagy jelentőségű határozatok így járulnak hozzá dolgozó parasztságunk könnyebb, jobb és kulturáltabb életmódjának megteremtéséhez.

A munkásmozgalmi erkölcs egyes kérdéseiről

Írta: *Veljko Vlahovics*

A proletárerkölcsöt meghatározó világos marxista-leninista álláspontot a munkáosztálynak a kizsákmányoló osztályokkal folytatott forradalmi ütközetei, a proletariátus harca a kapitalista iga alól való felszabadulásért s elsősorban az Októberi Szocialista Forradalom és a Szovjet Szövetségben a szocialista társadalom fölépítéséért vívott harc teremtetten meg. Ebből nyilvánvalóan következik, hogy a proletárerkölcs lényege eltérhetetlenül a proletariátus osztályharcának természetéhez és jellegéhez fűződik.

Ez különösen kitűnik Lenin 1920 október 2-án, az Összorosz Kommunista Ifjúság III. kongresszusán megtartott beszédéből, amelyben a kommunista erkölcs kérdésével kapcsolatosan a következőket mondta: »Az osztályharc folytatódik és a mi feladatunk — minden érdeket alárendelni e harcnak«.

Mi is ennek a feladatnak rendeljük alá kommunista erkölcsünket. Mi azt mondjuk: az erkölcs az, ami a régi kizsákmányoló társadalom szétrombolását szolgálja és egyesíti minden dolgozót a proletariátus köré, amely a kommunisták új társadalmát alkotja meg.

A kommunista erkölcs — az az erkölcs, amely e harcot szolgálja, amely egyesíti valamennyi dolgozót minden kizsákmányolás ellen, minden kistulajdon ellen, mert a kistulajdon adja meg egy embernek azt, amit az egész társadalom munkájával hoztak létre.

Megvalósítani ezt az óriási történelmi feladatot, szétzúzni a régi kizsákmányoló társadalmat és felépíteni az új, szocialista társadalmi berendezést, ezt csak különleges alkatú emberek tehetik, mégpedig a kommunisták, akik a kommunista pártba tömörülve, a munkáosztály élén állva képesek megoldani a legnagyobb feladatokat is.

Ezért a proletárerkölcs, a kommunista erkölcs magában foglalja mindazokat az elemeket, amelyek nélkül lehetetlen győzni a kizsákmányoló osztályok elleni forradalmi harcban, s úgyszintén a szocializmus felépítéséért vívott harcban is. A határtalan bátorság a harcban a régi megdöntéséért és az új társadalom megteremtéséért, áldozatkész munka és önzetlen törekvés az új, szocialista társadalmi berendezés építésében, őszinteség és nyíltság a munkáosztály élcsapatát alkotó kommunisták közötti viszonyban, elvszerűség a jelenségek és események magyarázatában stb., ezek mind azok az elemek, melyeken a proletár, kommunista erkölcs nyugszik.

A proletárerkölcsre vonatkozó marxista-leninista tanítás megerősítést nyert Pártunk forradalmi gyakorlatában is, úgy a Népfelszabadító Háború folyamán, mint az ország újjáépítésének és felépítésének háborúutáni időszakában. Mind a háborúban, mind pedig a háborúutáni építésben a legfokozottabban kifejezésre jutott a proletárerkölcs egyik alapelve — a személyes érdekek alávetése a dolgozó nép közösségi ér-

dekeinek. Ilyen módon a forradalmi osztály, illetve élcsapata, a kommunista párt minden tagjának erkölcsi kötelezettsége abban áll, hogy végig teljesítse kötelességét osztályával szemben, népével szemben és hogy a közösség érdekeit személyes érdekei fölé helyezze. E tekintetben a kommunisták áldozatkész harca a kizsákmányoló osztályok ellen a régi Jugoszláviában, hősi harcuk a Felszabadító Háború folyamán és a hatalom megszerzése után fáradhatatlan törekvésük a szocializmus felépítésében — ezek azok a fontos elemek, amelyek elősegítették, hogy hazánkban a széles dolgozó néptömegeknél létrejött a proletárerkölcs alapelveinek helyes felfogása és magyarázata.

Pártunk tagsága, mind a háború kezdetéig, de különösen a háború folyamán és a háborúutáni építésben — a kommunistákon át pedig a dolgozók széles tömegei is — felépítette magában mindazokat a tulajdonságokat, melyek nélkül el sem képzelhető szocialista társadalom felépítése. A proletár, kommunista erkölcs elveinek teljes győzelméhez természetesen még sok kitartó munka és törekvés szükséges, mert a régi, megdöntött társadalom nyomai és befolyása még nagy, mert a hatalom megszerzésével még nem fejeződött be az osztályharc, hanem folytatódik, különösen kitartóan a falun.

Ha néhány szóval vázolni akarnánk Pártunk, illetve tagsága óriási többségének erkölcsi arculatát, meg kell állapítanunk öndicsékvés nélkül — ami távol áll a proletárerkölöstől —, hogy a Párt ebben a tekintetben igen sokat ért el, s sikereinek egyik főforrása a kommunisták emberfeletti háborús forradalmi erőfeszítései a négyéves háború folyamán. Kommunistánk erkölcsi arculatának kialakításához, a proletárerkölcs helyes értelmezéséhez a régi káderekben elszenvedett óriási veszteség ellenére is, a háború többel hozzájárult, mint a békés munka évtizedei. A háborúban létrejöttek a népeink erkölcsi arculatának további kialakításához szükséges alapok. Jugoszlávia Kommunista Pártja hazánkban a forradalmi harcot és a forradalmi átalakítást vezetve, a háborúból olyan tulajdonsággal került ki, amely nagymértékben megkönnyítette számára a munkát a szocialista társadalmi berendezés alapjainak megteremtésében és azoknak az akadályoknak a leküzdésében, amelyek elkerülhetetlenek a kapitalizmusból a szocializmusba való átmeneti időszakban.

A proletárerkölcs egyik elve a szolidaritás és a kölcsönös segítségítés elve az egyes népek közötti kapcsolatok tekintetében. Ez az elv mélyen begyökerezett úgy Pártunkba, mint hazánk széles dolgozó tömegeibe. Ennek az öntudatnak és a proletár erkölcs helyes magyarázatának kifejezője többek között Jugoszlávia kommunistáinak válasza Sztalin elvtárs felhívására, melyet a leigázott népekhez intézett, hogy keljenek fej a megszállók ellen. Pártunk, mint forradalmi Párt teljesítette erkölcsi kötelességét, a szolidaritás és kölcsönös segítségnyújtás kötelességét, ugyanakkor teljesítve saját népei iránti adósságát és kötelességét is. A proletárerkölcs ilyen elve a legjobban népeink fegyveres harcában jutott kifejezésre és abban a kölcsönös segítségben, melyet a háború folyamán népeink egymásnak nyújtottak. A nemzeti gyűlölködést és mérgezést, melyet a régi rendszerek szítottak, a megszállók testvérháborúvá fejlesztették, s ezt nem volt olyan könnyű leküzdödni. Hála a Párt fáradhatatlan munkájának, ezen az olyan fontos területen is győzött a proletárerkölcs elve és megvalósult népeink testvérisége és egysége. Ezenkívül, Pártszervezetünk, élén Tito elvtársal, már a felszabadító háború folyamán a legnagyobb erőfeszítéseket tette,

hogy a szolidaritás és a kölcsönös segélynyújtás elvét az egyes népek közötti kapcsolatok tekintetében ne csupán Jugoszlávia határainak keretében oldják meg, hanem jusson kifejezésre más népekre, elsősorban a szomszéd népekre viszonyítva is. Ezek az erőfeszítések közismertek a nemzetközi munkásmozgalom előtt, különösen pedig a szomszéd országok kommunista pártjainak vezetősége előtt. Ezeknek az erőfeszítéseknek eredményeként következett be többek között a bolgár, a magyar, az olasz és más partizánegységek megalakítása a Népfelszabadító Hadsereg keretében. Ez erőfeszítések folytán Pártvezetőségünk leküzdhetette azt a nacionalista gyűlölködést, melyet a volt rendszerek, majd később a megszállás ültettek be az emberek öntudatába egyes szomszédországokat, mindenekelőtt Magyarországot és Bulgáriát illetően, s hogy nagyobb nehézségek nélkül megoldja úgy a nemzeti kisebbségek kérdését az országon belül, mint a szomszédországok, elsősorban a népi demokrácia országai iránti barátság fejlesztésének és erősítésének problémáját, és pedig a proletárerkölcs elveivel összhangban. A szolidaritásnak és kölcsönös segélynyújtásnak ez az elve a népek közötti kapcsolatot illetően ismét megerősítést nyert a mi háborúutáni valóságunkban és mindenekelőtt a szocialista építés gyakorlatában hazánkban, amikor a gazdaságilag fejlettebb köztársaságok bőséges segítséget nyújtanak a gazdaságilag elmaradottabb köztársaságoknak. A Párt állandóan gondoskodott és gondoskodik a testvériség és egység további szilárdításáról hazánk népei között, s egyben harcol a nacionalista felfogások és jelenségek minél gyorsabb és teljesebb felszámolásáért. Pártunk komolyan értelmezte Sztalin szavainak jelentőségét, hogy »a kapitalizmus maradványai az emberek öntudatában jóval inkább élnek a nemzeti kérdés területén, mint bármelyik más területen. Ezek azért élnek jóval inkább, mért jól álcázhatják magukat nemzeti köntösben«. (»A leninizmus kérdései« 474 oldal).

Ezek a megjegyzések és megállapítások elkerülhetetlenül szükségessé azzal a kérdéssel kapcsolatban, melyet Pártunk tagsága többször felvet: vajjon Pártunk »bírálat«, különösen a Tájékoztató Iroda Határozatának közzététele után, a többi kommunista pártok egyes vezetőinél nem áll-e ellentétben a marxista-leninista tanítással a proletárerkölcshöz?

Párttagságunk, s rajta keresztül hazánk dolgozó emberei is megtanulták tisztelni minden nép becsületét és méltóságát — s hogy az emberek közötti kölcsönös viszonyban az elvszerűség a proletárerkölcs egyik törvénye. Az elvszerűség természetesen, mind a kommunisták közötti kapcsolatokban, mind a kommunista pártok közötti kapcsolatokban megköveteli a beigazolt tényeken alapuló kölcsönös elvtársi bírálatot, megköveteli az igazságos bírálatot, amely csak akkor igazságos és helyes, ha egyben elvszerű is. Párttagságunk úgyszintén tudja azt is, hogy a gorombaságnak, a személyes méltóság sértegetésének, a szitkozódásnak nincs semmi köze a proletárerkölchöz, de még kevesebb köze van hozzá a valótlanyságnak, vagy az igazság kiforgatásának, ami tulajdonképpen egy és ugyanaz.

Bírálóink ezt nem tartják szemelőtt. Mindenekelőtt nem tartják szemelőtt a bírálat elvszerűségét, s amikor a bírálat nem elvi alapokon nyugszik, akkor nem csoda, hogy a valótlanság érvként jelentkezik. Lenin, válaszolva Maszlovnak, aki a vele folytatott vitában kiforgatta a tényeket, megállapította, hogy »Ha nem léteznek érvek, feltétlenül mesterkedésekhez kell folyamodni«. (XV. kötet, IV. kiadás, 235. oldal).

A kommunista pártok sajtójában és a népi demokrácia rádióállomásainak adásában, amikor Jugoszláviáról beszélnek, annyi ostobaságot és valótlanyságot mondtak az utóbbi öt hónapban, amelyek nyilvánvalóak nemcsak Pártunk minden tagja előtt, hanem hazánk minden becsületes polgára előtt is. Azok az emberek, akik ezt írják, s a lapok és a rádióállomások szerkesztői, akik ezt közzéteszik, el kellene hogy gondolkozzanak afelőtt, milyen következményekkel járhat a »bírálat« ilyen módja, és miért vált ki ez a »bírálat« Jugoszláviában ellenkező reakciót.

Vegyünk csak néhányat a legjellemzőbb példák közül: Az Humanité október 9-iki számában egyéb sértegetések mellett azt állítja, hogy a jugoszláv szkupstina képviselőt »Rankovics OZN-ára választotta meg és ugyanaz a politikai rendőrség tartja pórázon«. Az egész világ tudja, hogyan folytak le nálunk a választások 1945-ben és hogy ezekkel a választásokkal csak az amerikai és angol imperialisták és belföldi szolgáik nem voltak megelégedve. Az Humanité cikke nemcsak a 600 képviselőre sértés, hanem a választók millióira is, akik amikor hazánk legjobb fiaira szavaztak, tudatosan a dolgozó nép uralmára és a szocializmus építésének politikájára szavaztak, ami a Kommunista Párt vezetésével folyik hazánkban. Az Humanité ezzel egyidejűleg egy szocialista ország legmagasabb állami testülete, azon szerve ellen támad, amelyet a dolgozó nép a hazai burzsoáziával és az imperialistákkal vívott leghevesebb harcban teremtett meg. Ezzel megszegi a proletár erkölcs egyik elvét — a proletár közösségérzetet. Az Humanité cikkírója ezzel azt is bebizonyította, hogy semmi köze a proletárerkölcs egy másik sajátosságához, más népek méltóságának és becsületének tiszteletbentartásához sem. Ugyanez az értelme az október 11-iki Humanité állításának, hogy állami vezetőségünk »tárgyal arról, hogy visszatérjenek Jugoszláviába azoknak a külföldi tőkés iparvállalatoknak a tulajdonosai, amelyeket a Szovjet Hadseregnek és Jugoszlávia munkásai és szegény parasztjai áldozatainak köszönhető felszabadulás után államosítottak«. Vajon ezeknek az ostobaságoknak a szerzői nem látják-e, hogy milyen nevetségessé teszik magukat, lapjukat és Pártjukat Jugoszlávia kommunistái és dolgozó tömegei előtt? Vajon mi köze van az ilyen írásoknak a proletár erkölcshez és az elvszerű bírálathoz?

Az ilyenfajta írások másik példája a hír a Banyalukában, Szokolovicsban és másutt folyó állítólagos harcokról. Ezt a hírt ugyan elsőnek az »Il tempo« és a »La voce libera« című új fasiszta lapok közölték, de ez nem zavarta egyes kommunista lapokat, hogy átvegyék és a népi demokrácia rádióiban megismételjék. Hogy a hír közönséges kihívás, az abból is látszik, hogy az Il Tempo a hír végén hozzáfűzte, »ugyanazon forrásból megtudta«, hogy állítólag harcok folynak a Szovjet Szövetségben, a Krim félszigeten is. A La Voce Libera ugyanebben a hírben külön kiemeli, hogy a jugoszláviai harcokban csetnikek harcolnak »Mohamed Meljubovics tábornok parancsnoksága alatt, aki a partizánok ellen vívott harcok idején Mihajlovics Dráza csapatparancsnoka volt.« Az usztasa-csetnik menekültek és külföldi imperialista védnökeik hazugságát felhasználni annak bizonyítására, hogy Pártunk letért a marxista-leninista útról, ennek semmi köze a proletárerkölcshez, a kommunista erkölcshez. Hogy bírálóink milyen sietve kapnak minden, akár csak a legkisebb rágalmat is hazánk ellen, azt mutatja az »Il Lavoratore«, a trieszti Vidali-csoport lapjának esete, mert azt a hírt közölte, hogy a »B« övezet népvédelme lelőtt valami Janez Floridánt. Ennek a hírnek az volt a célja, hogy bizonyítsa a jugoszláviai terrort. Utóbb

ugyanaz a lap kénytelen volt beismerni az igazságot, hogy »Floridán vadászat közben szerencsétlenül járt, Pablo Colombo megsebesítette. A vadászok a sebesültet előbb Porto Roseba vitték, mivel azonban Porto Roseban nem volt orvos, elvitték az isolai kórházba. A vadász, aki Floridánt megsebesítette, a piraneji fogdában van.« Az »Il Lavoratore« azért volt kénytelen utólag megírni az igazságot és megcáfolni saját rágalmát, mert az említett helyek lakossága ismerte az esetet.

A beográdi egyetemen végrehajtott tisztogatás alkalmából az első tiltakozás Amerikában hangzott el, mert ez a tisztogatás nagyjából volt Lyotics-pártiakat és csetnik alakulatok tagjait érintették.

A newyorki rádió, amikor védelembe vette az egyetemről kizárt hallgatókat, a jugoszláv adásban hazánkra szórt szidalmak között a következőket mondta: »Az egyetemi hallgatók ilyen általános vádak alapján történt eltávolítása felháborítja a haladó világot«. A newyorki támadás után (amelyre természetesen senki se hederített), megindultak a támadások egyes demokratikus országokból is, amelyek sajtója átvette az Associated Press hírét anélkül, hogy figyelmeztette volna olvasóit, hogy ez a hír egy imperialista ország sajtóügynökségétől ered. Ez a készség, hogy Jugoszláviáról leközzöljenek minden kedvezőtlen hírt, több mint különös. Amellett még olyan felelős elvtárs is, mint L. Baranov, az 1948. október 15-iki »A szilárd békéért, népi demokráciáért« című lapban a többi között azt az ostobaságot írta, hogy »Rankovics három hónap alatt aliasul és vérengző módon a jugoszláv kommunisták százaft megölte«. Egyik-másik országban talán akadnak naív emberek, akik ezt elhiszik, de Jugoszláviában a »bírálatnak« ezt a módját tisztességtelennek tartják. Ehhez hasonló Baranov elvtársnak az az állítása is, miszerint »Radule Sztijenszki, a költő, ma bujdosik a hóhér Rankovics előtt«. Az említett költő végzi a maga dolgát, mint a cetynei pedagógiai főiskola tanára, kiadja verseit és mind a mai napig nem bujdosott senki előtt, oka sem volt erre. Jó volna, ha Baranov elvtárs és a többi elvtárs, amikor Jugoszlávia Kommunista Pártját bírálja, előbb ellenőrizné a híreket és nem ülné fel mindenféle becsstelen híresztelőnek. Ezek a bírálóink szem előtt tarthatnák Kalinin elvtárs figyelmeztetését, amelyben a többi között ezt mondja: »A tömegeket nem csaphatod be és ha az emberek észreveszik, hogy valakij kétszínű, senki többé nem hisz neki.«

Nem fér össze a proletár erkölccsel és semmivel sem magyarázható a népfelszabadító harcok és a háború alatt Jugoszláviában végrehajtott forradalmi átalakulások lebecsülése. Ennek a beállítottságnak az észszerű következménye az volt, hogy az utóbbi öt hónapban sajnálatos és nevetséges esetek hosszú sora fordult elő. Csak néhány példát említünk. Az »Orosz kérdés« című szovjet filmben egy helyen megemlítik Jugoszláviát és Bulgáriát. Magyarországon ezt a filmet egy kis »kiigazítással« forgatják, vagyis a szót, Jugoszlávia, — »Magyarországnak« fordították. A történelmen ezzel semmi esetre se esik sérelem, de az ügy jellemző egyes bírálóink módszereire. A magyar elvtársak jónak látták, hogy 1948 szeptember elején, a magyar orvosok kongresszusán, amelyen résztvett a jugoszláv küldöttség is, elkülönítsék a jugoszláv zászlót a népi demokrácia országai és a Szovjet Szövetség zászlójától és a sarokba állítsák, az amerikai zászló mellé, ezzel is valószínűleg azt akarták bizonyítani, hogy Jugoszlávia áttért az imperialistákhoz«. Mellékesen megjegyzendő, hogy a kongresszuson a többi között dr. Füsthy, az I magyar hadsereg volt járványorvosa a keleti

fronton, előadást tartott arról, »hogyan mentette meg a járványtól a 250.000 katonával rendelkező I. hadsereg egészségi szolgálata a szovjet lakosságot.« A fasizmus elleni harcosok kongresszusán Bécsben minden országot megemlítettek, de Jugoszláviáról egy szót sem szóltak, mintha nem is létezett volna a második világháborúban, az antifasiszta háborúban. Hasonlóképpen járnak el a jugoszláv filmekkel. Ismeretes, hogy a Szlavica és az Ēlni fog ez a nép című filmet betiltották a népi demokrácia országaiban. A csehszlovák állami filmvállalat külföldi osztálya, mivel a csehszlovák sajtó mind a kettőről a legnagyobb elismeréssel írt, mind a kettőt átvette, de szeptember 10-ikén értesítette a »Jugoszlávia-film«-et, hogy — minden indoklás nélkül — elutasították a két film bemutatását. Ezzel kapcsolatban érdemes idézni, hogy mit írt a Rude Pravo 1948. március 6-ikán az »Ēlni fog ez a nép« című filmről: »Milyen ragyogó tanútétel ez — írja a Rude Pravo — emberek erkölcsi magaslatairól, akik közül sokan, a régi uralom bűnéből, még olvasni se tudtak (köztük Jagoda sem). És milyen hatalmas erővel törekedtek a szabadságra és a szabad életre, amelyért a Kommunista Párt harcosaival az élen, a legnagyobb áldozatokat is meghozták... Valóban, annak a népnek, amely bebizonyította mindazt, amiről ez a film tanúskodik, élnie kell.« Annak idején örültünk a csehszlovákiai elvtársak kinyilvánított igazán nagy elismerésének, de mostani álláspontjuk felszabadító harcainkat illetőleg érthetetlen és elfogadhatatlan számunkra. A csehszlovákiai elvtársak, amikor a Csehszlovák Köztársaság 30-ik évfordulóját ünnepelték, jónak látták, hogy a Szovjet Szövetséget és a népi demokrácia országait üdvözlő jelmondataikból Jugoszláviát »kifelejtették«. Ma az a divat, hogy Jugoszláviáról elfeledkeznek, ne beszéljenek és ne írjanak multjáról és mai szocialista életéről, mai valóságáról. De arról nem feledkeznek meg, hogy majd minden nap közöljenek valamilyen célzatos cikket, vagy hírt, azzal a céllal, hogy állítólag bírálják Jugoszlávia Kommunista Pártjának belső helyzetét.

A Pártunk nyilvános bírálatának kezdete óta eltelt öt hónap elég hosszú idő ahhoz, hogy leszűrjünk bizonyos tanulságokat és bizonyos észszerű következtetésekre jussunk. Az alapkérdés, amit bírálóinknak jól át kellene gondolniok, az az: vajon ez a kampány, amelyet öt hónap alatt olyan nagy erővel folytattak, miért maradt teljesen visszhang nélkül Pártunk és hazánk dolgozó tömegeinek soraiban? Azért-e vajon, mert Pártunk tagjai más és nem a marxista-leninista ideológián nevelkedtek, vagy talán inkább azért, mert ebből az egész hairszából hiányzik az alapelem — az elvszerűség? Nyilván ez az utóbbi az ok. A jugoszláv kommunisták úgy vélték és ma is úgy vélik, hogy nincs egyetlen olyan probléma, amit nem lehetne a kölcsönös bizalom és elvtársi együttműködés szellemében közösen rendezni, hiszen hazánk érdekei nem térhetnek el a Szovjet Szövetség vezette szocialista front érdekeitől. Ha pedig ez így van, akkor meg kell állapítanunk, hogy az elmúlt öt hónap alatt nem történt semmi, hogy a dolgokat tisztázzák, kiderítsék az igazságot, s felszámolják azt a jelenséget, amely káros mind Jugoszlávia, mind az egész szocialista front érdekeire. Ellenkezőleg, bírálóink módszerei és eszközei, amelyekről már elég szó volt, az egész problémát abba az irányba terelik, amely a nézeteltérések felszámolása helyett a nézeteltérések kimélyítésére vezet. Ezen az úton csak akkor folytathatják bírálóink, ha továbbra is figyelmen kívül hagyják a tényleges állapotokat hazánkban és egész Pártunk, valamennyi dolgozóink tényleges felfogását.

Hazánkban az utóbbi öt hónap alatt számos kongresszust tartottak: párt-, szakszervezeti-, SzKOJ-kongresszust, valamint a Népi Ifjúság és SzKOJ egyesítő kongresszusát. Bírálóink bojkotálják kongresszusainkat és a dolgot úgy tüntetik fel, mintha kongresszusainkon nem választott, hanem kinevezett kiküldöttek vennének részt. A választásokon résztvevő tömegek tudják, hogy bírálóink ebben a kérdésben is az igazsággal hadakoznak. Nálunk az emberek — ezzel kapcsolatban — gyakran felteszik a kérdést: Miért nem jönnek bírálóink ide hozzánk és nem ellenőrzik állításaikat itt, a helyszínen? Ez a felfogás teljes összhangban áll a proletár erkölcs elveivel, a marxizmus-leninizmus tanításával. Köztudomású, hogy az ember gyakorlati ténykedése a legmértékesebb kritérium, amely lehetővé teszi hogy megkülönböztessük az igazságot a tévedéstől, hogy meghúzzuk a határvonalat a tárgyilagos igazság és különböző helytelen elképzelések és hazug felfogások között. »Ki ne tudná, — írta Lenin — hogy politika alatt nem szándékokat, hanem tetteket, nem jámbor kívánságokat, hanem tényeket, nem elképzeltet, hanem valót értünk.« (XIX. könyv 369. oldal). Már pedig az, amit bírálóink rólunk állítanak és írnak, nem fedj valóságunkat, pártunk tetteit, a tényeket.

Példaképp, vegyük a Népfront kérdését. Bírálóink minduntalan hajtogatják, hogy a Párt beolvadt a Frontba, hogy a Front különböző pártok pusztá keveréke, hogy a Kommunista Párt nem képezi azt az erőt, amely a Frontot vezeti és irányítja. A mi számunkra, itt Jugoszláviában, teljesen világos a Párt és a Front viszonya. Eddig úgy tűnt nekünk, hogy ezzel tisztában vannak bírálóink is. Mert e kérdés kapcsán a »Bolsevik« például, a múlt esztendőben (1947-es évfolyam 2. szám 50. oldal) a következőket írta: »A Kommunista Párt a Népfront irányító tényezőjévé vált és Jugoszlávia dolgozóinak széles tömegeiben elvitathatatlan tekintélyre tett szert.« Mi úgy véljük, hogy ebben a tekintetben 1947 óta nem történt semmi változás. Az egyetlen változás abban nyilvánul meg, hogy a Párt még jobban megszilárdította tekintélyét a széles dolgozó tömegekben, hogy a Frontban még jobban megszervezte mind az ideológiai, mind a szocialista építőmunkát. Erről tanúskodnak a Front 1948-ban lebonyolított akciói is, mint például az autótűt, a 4.000 falu-otthon stb. Amennyiben bírálóink nincsenek tisztában a Párt és Front körüli dolgokkal, jöjjenek és igyekezzenek tiszta képet alkotni maguknak — itt nálunk.

Ugyanaz vonatkozik a falu-kérdésre is. Bírálóink csökönnyösen állítják, hogy Jugoszlávia Kommunista Pártja nem folytat osztályharcot a falun, hogy kulák-politikát űz, hogy a kulákokkal karöltve szándékozik felépíteni a szocializmust stb. A tények teljesen más helyzetről tanúskodnak. Már 1946-ban, a gabonafelvásárlás kapcsán az osztályharc falun kiélezett formát öltött, ami megnyilvánult abban is, hogy megtestesítettük a Pártot a kulákgyámolító elemektől. Azóta különböző alakokat öltött az osztályharc a falun és kiéleződése a szocialista építés ütemével párhuzamosan fokozódik. Ha ezt nem látnánk és nem tartanánk szem előtt, azt jelentené, hogy távlat nélkül dolgozunk és a szocializmus építését a véletlentől tesszük függővé. Épp oly téves lenne általános kulákelleses támadást játszaniuk és olyan intézkedéseket foglaltatni, amelyek túlkoraik lennének és csak jövőre lehetetlen károkat okoznának. Egyes vidékeken előfordultak esetek, hogy pártaktivistáink a terepen, a Tájékoztató Iroda Határozatainak hatása alatt olyan

intézkedéseket foganatosítottak a falun, amelyek alkalmasak arra, hogy a paraszttömegeket azaz a középparasztságot elszakítsák a Párttól, s amelyek túlkoraiak. A jelenlegi fejlődési fokon csak az a politika bizonyult helyesnek és keresztülvihetőnek, amelyet Pártunk követett és követ, és amely a falusi tőkés elemek korlátozására irányul, nem vesztve szem elől egy pillanatra sem, hogy a szocializmus felépítése a falu szocialista átalakulásától függ. Pártunk káderei ebben a kérdésben is a Bolsevik Párttól, a bolsevikok értékes tapasztalatain, a falu szocialista átalakulásáért folytatott harcából tanulnak. Bíráóink megpendítették a föld nacionalizálásának (nemzeti tulajdonná nyilvánításának) kérdését is. A népi demokrácia többi országainak pártjaival szemben, úgylátszik ezt a kérdést nem vetették fel. Három és fél hónappal a Tájékoztató Iroda határozatai után a csehszlovák parlament mezőgazdasági bizottságának elnöke Szmrkovszki képviselő az Ötéves tervvel kapcsolatos vitában kijelentette a parlamentben, hogy a köztársaságban senki, még a Kommunista Párt sem gondol a föld nacionalizálására és hogy semmi ehhez hasonló sincs programba véve. »Sem a föld nacionalizálása, sem kolhózikok nem jöhetnek számításba — jelentette ki Szmrkovszki. — Nálunk, kizárólag szövetkezetekről lehet szó, azokat azonban már jóval mielőttünk elismerték mások is.« Szmrkovszkit ezért senki sem bírálja, viszont a jugoszláv kommunistákat és következetes politikájukat bírálja hivatott-hivatlan. A bírálat ilyen módja semmi esetre sem felel meg azoknak az elveknek, amelyeken a proletár erkölcs alapszik. Kommunistaink, a falu szocialista átalakulásának kérdésével foglalkozva, kiemelik a tényt, hogy a szovjet falu példája óriási hatással van a mi szegény- és középparasztiaink öntudatára és ezt a tényt nem szabad ügyetlenül kívül hagynunk, különösen ha szem előtt tartjuk Pártunk szüntelen fáradozásait, hogy dolgozó parasztságunk körében népszerűsítse a szovjet falu szocialista valóságát. Ez minden esetre erős fegyver a falu szocialista átalakulásán dolgozó Párt kezében. És kommunistáink joggal állítják, hogy az átalakulást könnyebben fogjuk végrehajtani, mint elvtársaink a Szovjetunióban. Nem mintha jobbak, vagy okosabbak lennénk, vagy mintha a mi kulákjaink kevésbé lennének veszélyesek, hanem többek közt azon egyszerű oknál fogva is, hogy előttünk áll a Szovjetunió példája és sikereinkhez hozzájárul a kolhozrendszer kihatása dolgozó parasztságunk öntudatára.

Ezért nem csoda, ha nálunk ma sokkal nagyobb méretű a szegény- és középparasztság azon törekvése, hogy termelő parasztszövetkezeteket szervezzen, mint amilyen mértékben az államnak módjában van el látni őket a szükséges mezőgazdasági gépekkel és felszereléssel. Úgy szintén nem véletlen, hogy országunkban, százalékban, sokkal több a termelő parasztszövetkezet, mint a népi demokrácia többi országaiban, pedig azok kevésbé szenvedték meg a háborút és nagyobb iparral rendelkeznek, tehát könnyebben ellátják a falut mezőgazdasági gépekkel és szerszámmal.

A felhozott példák világosan rámutatnak arra, hogy bíráóink vagy még nem alkottak tiszta képet a jugoszláviai valóságról, nincsenek reális ismereteik róla, vagy pedig tudatosan elsiklanak a tények mellett, a Kommunista Párt gyakorlati munkaeredményei mellett. Mint ismeretes az ember saját gyakorlatán jut el a tárgyilagos igazsághoz. Mert az ember a valóságot úgy ismeri meg, hogy tanulmányozza és összegezi tapasztalatait, gyakorlati ténykedésének eredményeit. A gyakorlat segítségével ellenőrzi elképzeléseinek és felfogásainak igaz, tárgyilagos

mivoltát. Bírálóink nem így járnak el. Elképzeléseiket és felfogásaikat nem ellenőrzik országunk szocialista építésének gyakorlatán, vajlon megfelelnek-e az igazságnak? Ismeretes, hogy Hegel (aki idealista vízeken evezett), azt tartotta, hogy a tárgy változása a tárgyra vonatkozó tudat változásától függ. Jugoszlávia példája azt mutatja, hogy bírálóink úgy vélik, országunkban minden megváltozott az által, hogy ők Jugoszláviáról megváltoztatták véleményüket. A marxista filozófiai materializmus szerint a dolgok az ember gyakorlati ténykedésének következtében változnak. A kommunisták gyakorlati ténykedése azonban nem változott meg Jugoszláviában, az idő óta, amikor még Jugoszlávia Kommunista Pártját mindenki dicsérte. Ezzel szemben úgy tűnik, megváltozott a ténykedésükről alkotott vélemény. Ebből vagy az következik, hogy Pártunk munkája azelőtt is rossz volt, csak azt nem vették mások észre és tévesen dicsérték Pártunkat; vagy pedig, hogy Pártunk munkája ma is helyes, mint ahogy akkor is az volt, mindössze a róla alkotott vélemény változott meg azóta, ami viszont a jugoszláviai kommunisták ténykedésétől függetlenül történt. A megalkotott vélemény ilyen pálfordulásának azonban semmi köze az elvekhez, amelyeken a proletár, kommunista erkölcs alapszik.

Jugoszlávia kommunistái helyesen vonnak párhuzamot egyfelől a Párt gyakorlata és munkájában elért eredményei, másfelől a testvéri kommunista pártok »bírálata« között, és minden nehézség nélkül, úgy találják, hogy a bírálat nem fedi a valóságot. Ezzel magyarázható a kommunisták és dolgozó tömegeink reagálása az igazságtalan és valótlan bírálatra. Lenin és Sztalin gyakran hangsúlyozták, hogy emberek és pártmunka kiértékelésénél alaposan figyelembe kell venni a munka valamennyi pozitívumát és negatívumát. Butaság lenne azt állítani, hogy Pártunk munkájában nem találunk mínuszt, de mindazon által, ha felmérjük a pluszokat és mínuszokat elkerülhetetlenül ahhoz a végső megállapításhoz jutunk, hogy Pártunk sikeresen oldotta meg a reálháruló feladatokat. Ezt hirdetik az elért eredmények is. Végeredményben, a gyakorlat nyújtja a legszámottevőbb bizonyítékokat arra, hogy egy bizonyos feltételezés, eszme, elmélet való-e vagy valótlan. A gyakorlat a legjobb mérték; segítségével megkülönböztetjük a valót a valótlantól és felismerjük a helytelen állításokat és nézeteket. »Az ember gyakorlatával bizonyítja — írta Lenin — eszméi, felfogása, tudása, tudománya, tárgyilagossága helyességét«. (Filozófiai füzetek, 184. oldal). Ha pedig Pártunk munkaeredményei a gyakorlatban jóknak bizonyultak, az azt jelenti, hogy a Párt helyesen alkalmazza a marxizmus-leninizmus tudományát. »Az életkérdések gyakorlati megoldásában — mondta Kalinin elvtárs — amely kérdésekkel naponta meg kell birkóznunk, éppen abban tükröződik vissza a marxizmus-leninizmus, ott járjuk a marxizmus-leninizmus legmagasabb iskoláját, ott mutatkozik meg az igazi marxista-leninista.« Ezért a Pártunk ellen irányuló bírálatnak nem lesz semmi közös vonása az igazi marxista bírálattal mindaddig, amíg meg nem szabadul a fendorlatoktól, amíg nem alapul elvszerűsége, míg figyelembe nem veszi a pártmunka gyakorlati eredményeit és azokat nem elemzi, nem belőlük indul ki, és a marxizmus-leninizmus tanát nem vonatkoztatja a Párt gyakorlatára. Ezért is csodálkozik párttagságunk olyannyira azon, hogy bírálóink előzetesen nem ellenőrzik véleményüket és nem hasonlítják össze a valósággal, hiszen bőséges anyag áll hozzá rendelkezésükre és módjukban van megismerkedniük a helyszínen a valósággal. A bírálatnak csak ez a módja állna összhangban a prole-

tár erkölccsel és az ilyen bírálatot senki sem utasítsa vissza. A bírálat eddigi módja, amelynek a jugoszláviai Kommunista Pártra és vezetőségére vonatkozólag antagonistá jellegét kölcsönöztek, világosan bizonyítja, hogy kommunista pártok, illetve szocializmust építő országok között nem állhat fenn antagonistá jellegű viszony, már csak azért sem, mert közösek az új szocialista társadalom építésének elárendelt érdekeik és céljaik. Ezért elvitathatatlan, hogy az események további fejlődési logikája széthúzza azt a keretet, amelyben ma folyik az új Jugoszlávia elleni kampány, és az igazság Jugoszlávia valóságáról, a Kommunista Párt és vezetőségének ténykedéséről erősebbnek fog bizonyulni minden mesterséges keretnél, mert az igazságnak végeredményben győzedelmeskednie kell.

(Kommunist — 1949 január).

Mihai Avramescu:

Emlékezés

Az új hazában új napok rohamak,
s nem adnak renyhe, jóízű unalmat;
élj, elvtársnő, s ne csipegess belőle!
Nézd, a hajnali gyári füsttel rohan
a munkás és mindig előre —
váll-váll mellett az egész rayon!
Gondolkozol-e még a tegnapon?
A havas évekre, amikor felvett a Párt
s amikor Marx, Lenin, Sztalin és Tito
könyvein nőttünk és vált mibennünk
erővé az igazság és hitünk szilárd...

Emlékszel még?
Tél volt akkor, akárcsak most is —
s aztán kivirágzott a szerelmünk
a fehér hópihékkal,
a cseresznyevirággal,
a zöld mentavirág illatával;
vadrózsák vonták be útjaink
és virágzott szerelmünk, s gondolataink.

Ujjongott a Neretva-völgyében hangosan,
ujjongott szerelmünk, dalunk, fegyverünk.
Aztán — elkérted a masinkámat
és örködtél, ha engem elnyomott
a fáradtság. S ha néha felriadtam,
úgy tűnik, zöldes szemeid
elvesztek a havas fehérben
s azt mondtad, hogy az új jövő
itt születik a mi ökleinkből
s ezek a mezők táncra perdülnek még
s a messzi láthatáron már illatoznak a rózsák.
S mondtad: a hó majd még fehérebb
és sokkal, de sokkal örömtelibb élet;
s fehér hó hull; temet, temet —
s a költő nem zeng gyászéneket.

Akkor, abban a fehérségben,
emlékezetembe véstem

a dalt...

A dalt, mely a Neretva partján felrivalt.
Mondd, álom volt csak, bohó álmodás?
Nem, nem álom volt! Csatakiáltás!
Az volt a nagy Menet. A mars, azokkal
kiket szerettünk. Egyferma dalokkal,
golyók tütytyében, és hóviharban.

Nem, nem volt álom!
Tudtuk, felnőnek elvtársaink,
ahogy megnőnek rohamaink
és Kelet, amely bennünket szeret,
velünk, velünk mond éneket:
dalt a Neretva-partról.

És feldalolnak berekek, ligetek,
a hóval fedett nagyszerű hegyek,
s az ösvények
melyek nem a halálba vezetnek többé.
Igen, feldalolnak a fehér ösvények,
s útát és hegyet fények előntenek,
s minden út
a halhatatlan Fény felé vezet.

Az elvégzett feladat után,
új a feladat; hajt, űz, zavar.
Emlékezz, társam:
az el nem végzett feladat után
a pihenés sem üdv és lanyar.

A szövetekezeti otthonaink
piros cseréptetőin
fehér hópílek kergetőznek:
piroslik a tűzvörös élet.
Végtelen játékot játszunk,
épül a gyönyörű házunk,
s csókok csattannak a szögleteken.
Társam, elvtársnőm:
a mi hitünket, erőnket érzik
a gazdag mezők,
melyeken a gazdag aratás érik.

Lám, nem álmodoztunk a Neretva-partján,
nem, társam, nem álmodoztunk.
Nézd:
az öregek őszülő hajukat feledték,
s az éveket, amelyek elrohantak.
Hallgatsz, elvtársnőm?
Lám, újból szorúl mégis az öklöd:
hallgatsz, s agyadban új gondolatok
égnek és élnek és szövődnek.

Hej! rajta újra! a holnapok várnak!
Új alkotások és hitek felé
űznek teremő, nagyszerű vágyak
és lázak!

(Gál László fordítása)

(Mihai Avramescu a vajdasági románok legtehetségesebb fiatal költője, aki költészetének elismeréséül 1948-ban a Szerbiai Népköztársaság kormányától állami jutalmat kapott.)

Az üdülőhelyen

Írta: Laták István

A tó partján sétálgattak, fürödtek, vagy a park hűvös helyein, az öreg, mohás kőpadokon ültek az üdülőhely pihenő munkásai. Kis csoportokba verődtek azok, akik egyféle szórakozásokat kedveltek. Egy csoportba verődtek a sakkozók, másikba a testkultúra barátai, aztán másikba azok, akik egész nap zenét hallgattak volna. Messze elbarangoltak a természetkedvelők. A dús fűben, könyvvél a kezükben heverésztek megint a könyvkedvelők és költőfelék. Az utóbbiak többnyire magányosan gubbasztottak.

Egy egészen egyszerű kis csoport is alakult az üdülőtelep pihenőiből. Ezeknek nem volt különösebb szenvedélyük. Az újságokat naponta pontosan átolvasták, s aztán beszélgettek. Köztük nem akadtak nagyon fiatalok. Ezek szerettek a multról is elbeszélgetni. Gyakran hallotta őket a feléjük sétálgató, amint szenvedélytelen hangon, de a dolgok értelmébe látva, mesélték:

— Gyerekkoromban csúnyául másképpen volt még... — Vagy némi dühvel: — Kutya sorom volt inaskoromban... — Megint máskor: — Azért sokmindent megtanultam akkor. Ha ember akart lenni az ember, nem állatiasodott el. Nem hagyta, hogy senkivé alázzák...

Az építő jelen is szóbakerült ezek közt.

— Ugyan melyik munkásnak nem közvetlen érdeke, hogy építsen, hogy minél gyorsabban elvégezze feladatait? Saját kezével kitapogathatja az eredményeket. És most megvan a lehetősége, hogy azt csinálja, abban dolgozzon, amihez kedve van. Különösen a fiataloknak! Ki kérdezte azelőtt, hogy mihez van kedvem? Válasszak pályát! A fenét kérdezték tőlem, hova, mire akarok menni...

Máskor meg a jövőt feszegették, gondolatban, tervekben mindent tökéletesítettek, ami csak szóba került köztük.

— Azért én mégis csak másképp szervezném meg ezt a munkát. A gyár többet is termelhetne, meg a munkások szívesebben dolgoznának ott, mert bizony most egyes osztályokon kutyaül nehéz... — Máskor egy másik mesélte: — Nem is tudom, hol akarja a lányom befejezni. Azt mondja, ha az egyetemet befejezte, még tovább akar tanulni, külföldön, hogy minél alaposabb tudást hozzon haza! Ha elgondolom, hogy én hat elemével kezdtem az életet... A kis fiam, ha megnő, tán repülőgépen jár majd iskolába...

Ezeket az embereket az emlékezők és vitatkozók csoportjának nevezhették volna a nyaralók, ha erre lett volna valakinek gondolja. De mindenki örült a szikrázó napsugárnak, a hullámzó szürkészöld víznek, a sudár fáknak, meg a nyaralóházak jó fekhelyeinek, és senki sem foglalkozott azzal, hogy a pihenő élet ezer változatosságát beskatulyázza.

Az említett csoportban egy szabó szakmunkás volt, aki egy termelőszövetkezet legjobb munkása és szervezőjeként érdemelte ki a pihenést; egy másik szabómunkás, aki gyöngye testi állapotában, orvosi

rendeletre, fölerősödni jött ide; egy mechanikus, az egyik mezőgazdasági város gépállomásának rohammunkása; két hídépítő munkás; egy mezőgazdász az egyik állami birtokról, szintén rohammunkás; meg egy magas, vékonydongájú, szemüveges hivatalnok, aki egészségét reparálgatni jött a fürdőhelyre. Ezek voltak leginkább együtt.

A csoportból különösen melegséggel összebarátkozott a mezőgazdász, a hosszú hivatalnok és a traktorista rohammunkás. Mindhárom falusi ember volt. A gazdász parasztnak volt a fia, a hivatalnok egy félpasztor falusi kisiparos családjából származott, a traktorista meg egy sokgyermekes falusi tanító fia volt.

Különösen érdekes ember volt köztük a traktorista-mechanikus. Sokat küzdhetett az életben. Mélyenülő szemében nagy megpróbáltatások sötét emléke égett, s csontos nagy kezével keményen a levegőbe vágott, ha a multról esett szó. Fájdalmas lehetett neki az emlékezés.

— Hogy lettél te lakatos, mechanikus, pláne gépállomáson, ha apád tanító volt? — kérdezte egyik nap sétaközben Drózdik, a gazdász.

— Az első világháború előtt kevés úrféle adta mesterségre a gyereket — jegyezte meg Kálóczi, a hivatalnok.

Szemöldökranca mélyebbre vésődött ilyenkor, összerántotta keményen a száját és dohogott magában Bácséri János, a mechanikus. Megszólalni nehezeire esett ilyenkor, mert — mint a külső anyagi világot formáló, kemény testi munkások többnyire — ő sem sokat szeretett beszélni a maga benső, egyéni életéről. Néhányszor elmulasztotta a választ. Egyszer az ismételt unszolás után így szólt:

— Nagy sora van annak, nem lehet csak úgy egy mondatban megmagyarázni.

De egyszer mégiscsak sikerült unszoló társainak szóra bírni Bácsérit. Lassan, sétálgatva haladtak. A maga benső életébe néző munkásra kíváncsian néztek társai. Körülöttük a nyaralóhely sudár nyárfái susogtak. Az alkonyuló, nyárvégi nap ferde sugarai gyógyítóan símogatták a sétálókat, akik félig elszíva dobálták el cigarettájukat, mert a levegő a legzamatosabb dohányfüstnél is jobban ízlett nekik.

— Hogy lettem én lakatos? Kilenc gyereke volt az apámnak az egy tanítófizetésre. Az iskola az egyházi ülnökök vagy mi a csudák kezében volt akkoriban, s majd, hogy éhen nem haltunk a nyomorult fizetésből, amit a pocakos nagygazdák és a pirosposzsgás tisztelendő úr jóváhagytak. Mert ők alkották az iskolatanácsot. Emlékszem, néha vacsorára tizenegyen csak egy köcsög aludttejet ettünk. Belemorzszáltuk a kenyeret a tányérban összetört kicsi aludttejbe, és kis kanállal kiveszegettük. Aludttejjel ettük, csak hogy valami íze legyen a naponta soványan májszolt kenyérnek... De még a kenyér is kifogyott néha üres, szegényes kamránkból. Pedig gazdag, zsíros aranyparasztokkal telj községben laktunk.

Szegény öregem sosem tudott kellőképpen gondoskodni az egyre szaporodó családról. Keresete nagyon kicsi volt, mert a gazdag parasztokból álló iskolatanács, meg a tanács élén álló kövér esperesplébános nagyon kicsire szabta apám készpénzfizetését. Valami természetbeni járandósággal pótolták volna a gyöngé fizetést, de a pocakos gazdák abban mindig becsapták apámat. Nem értett szegény a gazdálkodáshoz, kisvárosi irnoknak a fia volt. Az egész tanítói fizetés arra ment el, hogy a sok gyereket legalább egy szál tisztességes ruhába bújtassa, s ne járjanak meztelen. Hiába panaszkodtunk, hiába zúgolódott anyám. Az iskolatanács elnöke, a puffadt esperes volt egyúttal a tanfelügyelő

is. Ő meg a szolgabíró tartották féken a szegény tanítói nyáját, nehogy ezek a »nemzet napszámosai« a nép közé »cucilizmust hintsenek«.

Fűnek-fának tartoztak apámék. Mindenféle kifizetetlen adósságok réme kísértett. Tartoztunk a fűszeres boltban és tartoztunk a parasztnak is. Tojáért, szalonnát, zsírt, fűtőanyagot, lisztet kértünk időnként kölcsön, olyan lesújtott képpel, hogy a parasztnak már előre tudták: Ezek se adják meg az adósságukat soha!

Gondokba és adósságokba öszülő apámat tanfelügyelői minőségben egyre korholta az esperes: »Nem nagyon jól tanít ám, tanító úr! Kevés a gyerekekben az istenfélelem.« — Ezt azért mondta, mert a vegyesosztály gyerekei nem nagy buzgalommal szaladtak kezetsókolni a hájas esperesnek. »Vásott gyerekek ezek itt Pernyésben, nincs aki velük gondoljon otthon, mert nagy náluk a szegénység, akárcsak a tanítójuknál!« — mondta apám. De az esperes nem értette el a célozgatásokat, s nem szavaztatott meg több fizetést apámnak.

Lakást a község iskolatanácsa adott az iskolaépület végében, s nagy gond volt a bőséges földes szobákat fűteni. Apám az iskola gyerekeit kénytelen volt néha a saját gyerekeivel együtt kivezényelni őszi szántás előtt a földekre, hogy kukorica csomát szedegessenek, hogy tüzelőt szerezniük.

A szegényparasztnak feicsóválva nézték nyomorúságunkat. Titokban mind elhatározta, hogy tanítónak ugyan oda nem adja a gyereket.

A jó módú parasztnak meg gúnyt űztek apámmal. Mikor már sem sovány, törődött anyám, sem a nagybácska testvéreim nem tudtak kölcsönért hova fordulni, mivel szégyeltek a sokszoros ígéretés után újabb ígéreteket tenni, apám maga ment át az egyik jobb kedvű gazdához. »Bálint gazda, kenyérre való kellenék«, mondta neki. »Nem kölcsönözne búzát nekem, majd újkor megadom?« — Hol volt még az új! És a gazdaparasztnak, akik a tanító használatba kapott földcséskéjét munkálták, alig juttattak valamit a föld terméséből. »Elszámolták« mindig. Abból ugyan nehéz volt adósságot megadni! Szegényparasztnak meg nem adhattuk ki a földet, mert az iskolatanács orrolt volna érte.

Bálint gazda egyet mosolygott a bajúszába. »No« — mondta, »ha tanító úr elviszi a vállán hazáig ezt a papzsákot, magának adom!« Huncutul nézett és egy jókora teli zsákra mutatott. Tudta, ha ideadja, viszsza úgysem kapja. Hát legalább meggörnyeszti ezt a szegény kaputost. A nagy utca végében lakott, tíz háznyira a szegénysori iskolától. Megéri a tréfa. Az ő gyereke ugyanis a zárdába jár, nem cickázhatja vissza ez a hosszúhajú tanító.

Apám egyet sóhajtott. Erős, szálas ember volt, de ez mégis meghaladta az erejét. Mégis ráállt. Egy béres fölemelte a majd 100 kilós zsákot. Apám a vállára vette, és ropogós derékkal, inogó lábszárakkal hazavitte a búzát. Két hétig vasalta, melengette, kenőzte az apám derékát anyám, míg újra egyenesen tudott járni. De hazavitte szegény a zsákot: a gyerekei kenyéréről volt szó.

Hát ilyesmi volt a sorsa akkor a tanítónak.

Még a szegényparasztnak is lekonyult a bajsza a mi szegénységünk láttán. Egyszer, tudom valami bizonyítványügyben beállított egy kisparaszt. Tanyáról jött be, de azelőtt a községben lakott és apámnál járt a fia iskolába. Vasárnap volt, éppen ebédidő. Valahova készültünk, emiatt korán ültünk ebédhez. »Tartson velünk« — hívta apám az egykedvűen bámészkodó, keszeg kis tanyásgazdát. De mikor a szegény

bocskoros ember az anyám-jussolta, szép porcellántányérok fenekére nézett, a fejét csóválta; s illedelmesen megköszönve az invitálást, csak a helyén maradt, a sarokban álló kanapén, nem ült az asztalhoz. Kis adag, húsnélküli káposztafőzelék volt csak azokban. Látszott az emberen, hogy vasárnapi eledelnek ugyancsak kevesli a sovány káposztát.

Mesélte is, ahogy később hallottuk: »No de ilyet! Egy csöpp zsír se látszott azon a káposztán. Pedig milyen szép volt a tiszta porcellántányér! Ilyen úrnak se érdemes lenni!« — mondta a községbeli rokonaimak.

Hát tényleg utálatos, szűkkeblű, úri nyomorúság volt a tanítói sors. Különösen az egyház kezelésében vergődő iskolákban.

Az eladósodott fillértelenségben apám minden gyerekének szinte kopogott a szeme az éhségtől. Mert családunk kétvétenként, majdnem szabályos ismétlődéssel, egy-egy gyerekkel szaporodott. Abban a »békevilágban« pedig az első világháború előtt a jómódúak és gazdagok undorítóan hivaikodó bőségben éltek.

Anyám szinte összeaszalódott a gyakori sírástól és a sok gyerek kihurcolásától. De azért nagyon szerette apámat, mert az jó ember volt, ha nem is tudta családja rendes kenyerét betereníteni.

Ez a nyomorúságos élet nevelte apám meggyőződését, hogy úri nyomorúságra nem engedi gyermekeit. Ez lett az elve: »Mesterségre fogni őket, hogy annyira ne nélkülözzenek!« Elkeseredetten hallgatta az öregem, hogy a munkások a városokban sztrájkokat csináltak a jobb bérért és emberibb életfeltételekért. A tanító az esperes úr gyámsága alatt nehezen mozdulhatott. Mintha az egyház testes embere a gazdagok erejével ráfeküdt volna az életünkre.

Mondta is mindig apám: »Menjete inasoknak! A munkások harcosabbak, keményebbek! Ha dolgoztok, legalább lesz mit ennetek! A fenessen abba a marhába, aki először kopott urakat nevelt!«

Mind inasnak adta a fiait. Két lányát is varrni taníttatta, hogy munkásnők legyenek.

Községünkben a gazdag földeken szinte roskadásig termett minden, a tönkrement szegényparasztok mégis tömegesen mentek a városba, hogy az iparban helyezkedjenek el, mint napszámosok, vagy kívándoroltak tengerentúlra. Ez volt az én gyerekkorom.

Bácséri János itt megállt az elbeszélésében. Megállt a sétában is. A fák közé nézett, s a haját végigsimította. Társai is fölnéztek a mélyzöld fákra, ahol szorgalmas harkály kopogott. Egy-egy lomb megrezdült a vidámhangú madaraktól, s a kósza szellőktől. Messziről kalapácsolás és fejszecsapások tompa moraja hallatszott. Csónakokat faragtak a szövetkezetben. A napsugaraktól vörössé vált tavon csónakok fehér vitorlái siklottak.

Bácséri gondolatait rendezgetve a tóra bámult, majd a tavon túl a táj lágy színeibe mosódott halászházakra. Kálóczi és Drózdik Bácsérit nézve, az elbeszélés folytatását várták.

— Mikor eljött az idő, hogy inasnak mehettem, — folytatta Bácséri, — engem is mesterségre adott apám. Csak a négy középiskolát igyekezett elvégeztetni gyerekeivel, s aztán gyalút, ollót, kalapácsot fogatott velük. Én lakatosmesterhez kerültem, a községhez közeleső városkába. Ez a mester büszkén mindig »mechanikusnak« nevezte magát. Olyan lakatosból lett ezermester volt.

Rúgtak, pofoztak, míg kisinas voltam, de inaskodásom harmadik esztendejében már öreg tanonként szabad volt nekem is a kisebb ina-

sokat kecerézni. De én nem bántottam őket. Soha egy ifjúmunkást meg nem sértettem, akit a kezem alá adtak. Nagyon fájtak a mesternek és részeges segédeknek a pofonjai.

Négy kemény esztendő után segéd lettem és mint a többi munkástársam, sok mindent végigpróbáltam. Az első világháborúban nem soroztak be, mert mint hadiüzemi munkást, a háború utolsó évében fölmentettek a katonai szolgálat alól. A háború után egy darabig munkánélkül lődörögtem itt, a szülőföldemen, majd megint voltam gyárimunkás. Sztrájkokban is résztvettem. Megint a munkanélküliség réme kísérte. Magánúton, könyvekből és sokat kísérletezve megtanultam a rádiószerelést. És rádiószerelő, javító és mechanikai műhelyt nyitottam a fővárosban. A második világháború kezdetén a főváros bombázásakor mindenem a tűzben veszett, lakásom, műhelyem elpusztult. Aztán mint teljesen tönkrement ember ide-oda vetődtem cél nélkül, csupán életemet tengetve. Velem együtt szenvedett a feleségem is, aki fiatalkorában gyári munkáslány volt, a gyárban kerültünk össze. És egy fiunk vándorolt velünk, aki már ma holnap legénysorba fogadul.

A főlzabadulás után az A-i traktorállomásra kerültem, mint munkás. Állomás? Nem volt ott még semmi, csak egy nagy kocsiszín. Előlről kellett ott kezdeni mindent. Alig volt szerszámunk és a javításhoz hiányoztak a szükséges alkatrészek. Kikopott, tönkrement gépekből kellett pedig jókat, használhatókat készítenünk. Alig egy-két szakmunkás került rajtam kívül a műhelybe. Az adminisztrációt is nekünk kellett megszervezni. Lassan legyűrtük az akadályokat. A rossz gépek megújultak és kipöfögtek a tarlókra. Szerszámokat is összeszedgettünk valahogyan és készítettünk is. Műhelyünk első lett a környéken. Egyre többen szántattak a mi állomásunk gépeivel. Egyszer csak rohammunkássá avattak. Majd megint még kétszer egymásután rohammunkás lettem.

Rádió is szól a műhelyeinkben. Rossz rádióalkatrészekből a fiatal tanoncokkal együtt állítottuk össze. Szépen ment a munka. Csak kifáradtam. Mégsem vagyok már húszéves. Eleget is sajnálom ezt! De most majd itt én is kipihenem magamat, néhány kilót is fölszedek és újra nekivágunk! Olyan jó, új terveim vannak...

Azelőtt mindig valami szomorúságot éreztem, amikor a régi világban munkás voltam, meg kisiparoskodtam. Mintha az értelmes és hasznos életűtről letértem volna. A praktikus életfömmtartáson kívül semmi célt sem láttam magam előtt. Tévelygés volt az életem. Csak most értettem meg a célját az életemnek, most értettem meg a célját a munkásszervezkedésnek is. Azelőtt valami ködös bizonytalanságban tengődtem. Csak a jelennek éltem, különösen a második világháború nagy hanyattatásaiban. Sose hittem azelőtt, hogy a jó munkának hőse is lehet. Apám csak a munka mártírja volt. S én azelőtt sosem értettem azt, amit most világosan látok: mire való és mire képes a munkáskéz. Most mindig vidám vagyok és a jövő is érdekel.

Mást most már nemigen mondhatok. Így lett a tanító fiából munkás. Egy gépállomás munkása. Nem is különös ez. Közönséges munkásélet az enyém. Munkásként sok mindent megpróbáltam. És most végre látom a munkám és az életem értelmét. Kár, hogy kifelé megyek belőle. De az a természetem megvan — mondta mosolyogva Bácséri, hogy szeretem a társaimat, a fiatalabbakat oktatni. Tán apámtól örököltém ezt....

Sűrű haját sportsapkája alá igazította Bácséri és cigarettájából mélyet szippantott. Nyakát hátraszegve, a kékellő ég felé fújta a füstöt, s mintha az eddig elmondottaknak kellemes hangsúlyt akarna adni, megállt és ezt mondta figyelmes társainak:

— A fiamat meg tanítónak adom. Ösztöndíjas jó diák.

Kálóczi és Drózdik nagy meglepetéssel egyszerre kérdezték:

— Miért?!

Bácséri nagy fehér fogai közül nyelvével messzelökte a cigarettacsutkát, s így felelt:

— Mert már nem úri éhenkórászok az értelmiségiek. És apám iránti tiszteletből, aki a legnagyobb nyomorúságban sem szünt meg az embereket és főleg a gyerekeket szeretni...

Sétaútjukon a körbefutó ösvényeken visszaértek az üdülő épülete közelébe. Lágy csöngetés hangzott az épület bejárata felől. A mohós kőpadokon üldögélők is megmozdultak. Uzsonnára hívták a pihenőket az üdülőhely ebédlőjébe.

Elgondolkozva lépegettek Bácséri és társai is az ebédlő bejáratához vezető rózsalugas felé.

Csépe Imre:

Új világ felé

*Bennem hordom tisztuló képét,
Egy eljövendő új világnak.
Hol az emberi józanság édenén
Nem támad féreghad a virágnak.*

*Körvonalaít már alakítom bennem.
Fényesre csiszolva lapjaít
Szelíd vágyak szóra hajló élén.
Bejárom magamban tudatom útjaít.*

*Ön magam birtokát rendezem.
Gyomlálva lelkem durva gazzait,
Új világ jelzője csak úgy leszek,
Ha kibontom a-szellemem szárnyaít.*

Nagyapa naplója

Írta: Ivo Andrics

1944 október huszadika délutánján három ifjú mérnök beszélgetett Makison, az Élelmezési Vegyintézet (ÉVIN) nagy palotájában.

Ebéd után visszavonultak a hármuk közül legidősebb Márko szobájába, hogy ott elbeszélgessenek és elszívjanak egy-egy cigarettát. A mérnök szobájának széles ablaka az Intézet tágas parkjára nyílt, amely olyan szépen nőtt ki az egykor mocsaras makisi területből, hogy ennek az új beográdi kerületnek büszkesége, a város egyik legszebb parkja lett.

A három barát, jó munkás és vidám legény neve Zsárkó. Márkó és Jován volt, de a harmadikat már az egyetemen Darkónak nevezték el, hogy nevük rimeljen és egyezzen, mint ahogy ők hárman is egyeznek. És ez becenevéként rajta is maradt.

Márkó a könyvek és a képzelet embere. Zsárkó mint ennek a baráti hármasnak feje, erős természetű, élénk valóságérzőkkel. Márkó szép, mosolygós és jóindulatú ifjú, megáldva azzal a termékeny gondatlansággal, amely megszépítheti az életet anélkül, hogy az embert lealacsonyítaná. Mindhárman annak a boldog nemzedéknek gyermekei, amely a második Ötéves terv negyedik esztendejében látta meg a napvilágot.

A beszélgetés élénk és szaggatott volt, ahogy olyan fiatal emberek beszélgetnek, akik sem a nyolcórás munkaidő fáradtságát nem érzik, sem az ebédnél nem nehezülnek el és akiknek hátralevő idejét kellemes dolgok és kötelezettségek töltik ki.

— Engem kiküldtek — szölt Márkó, — hogy részt vegyek ma október huszadika megünneplésében a Szakszervezeti Központban. Tudjátok, annak a napnak ötvenedik évfordulóját ünneplik meg, amikor hadseregünk a Vörös Hadsereggel együtt benyomult Beográdba, ahonnan hat napi harc után kiűzték a német fasisztákat.

— Ei, ismerjük mindannyian annyira a történelmet, bár nem a nagyapa naplójából merítünk adatokat, mint te — ingerkedett vele Dárkó.

— Hát ha már nagyapa naplójáról van szó, hadd olvassam el nektek, azt, amit Petár nagyapám ötven évvel ezelőtt ezen a napon feljegyzett. — És Márkó leereszti a redőnyt a fehér szekrénykén, kiveszi a kopott, sárga karton fedelű ósdi jegyzőkönyvet, lapozgat benne egy kicsit majd olvasni kezdi:

»Péntek, 1944 október 20, este 9 óra. Enyhe éjszaka, mintha tavasz lenne. A Száva fölött köd és holdvilág. A túsó part láthatatlan, úgy tűnik, mintha sötétségből épült fal volna...«

— Hm. — hűmmög közbe Dárkó.

— Mit csodálkozol? Ez egészen az idők stílusában van. Így írtak akkoriban — mondja Márkó feltételezve a kéziratról.

— Ne szakíts félbe — szól szigorúan Zsárkó — ez érdekel engem, hallani akarom.

»...mintha sötétségből épült fal volna. Valahonnan a külvárosból szórványos lövések hallatszanak. Időről időre halvány fényű fényjel pis-

lákol a távolban és menetben haladó teherautók fénycsóvái pásztáznak.»

»Fáradt vagyok, de az izgatottságtól gondolni sem tudok az alvás-
ra. Garzonlakásom összes ablakai be vannak törve...«

— Mi az a garzonlakás? — szakítja félbe Dárkó.

— Engedd, hadd olvassa el és azután kérdezd, ami kérdezni való
van — rendelkezik Zsárkó.

»...Leengedtem a redőnyöket, de helyenkint azok is golyóütöttek
vagy repedezettek. A vízszolgáltatás szünetel, áram nincs, a telefon nem
működik. Fa, szén nincs a házban. Az a szerencse, hogy még nem állt
be a hideg. Az előszobában a díványon alszik mai vendégem egy szov-
jettiszt, orosz. Fáradt gyermekként alszik, lélekzését se hallom. Hiába
igyekszem összeszedni magam és rendezni az elmúlt nap számtalan be-
nyomását, amely olyan hosszúnak tűnik, mint egy egész élet.«

»Reggel, valamivel öt óra után, épen csak hogy egy kissé deren-
gett, az első között mentem ki az utcára, amelyet a németek éjszaka
észrevétlenül elhagytak. Még néhány embert láttam, ahogy a kapun
óvatosan kidugták fejüket. De öt perc sem telt bele és az utca meg-
élénkült az emberektől, a hívásoktól és kiáltásoktól. Az utca mélye fe-
lől szovjet katonák sora menetel szürke köppenyekben, rohamsisakkal
a fejükön, oldalt pedig a házak fala mentén partizánjaink egyenlőtlenül
öltözött és felfegyverzett, de egyformán katonás tartású partizánjaink
hosszú, íszétterjedt sora húzódott.«

»Elindultam, hogy megkeressem barátaimat. A Terázián keresztül
megyek. Itt olyan érzésem támad, mintha minden eltört, szétszakadt,
szétzúzódnak volna az öt napig tartó harcban. Szürke német gépkocsik
összetört kerekkel behorpadt karosszéráival; üres hüvelvek és ki-
nem lött puskák és ágyúlövegek halmaza. A közepén nagy szovjet harci-
kocsi áll; német gránátoktól találva a harcba itt akadt el és most ledől-
ve, sebesültként áll, körülötte pedig meghatatottan gyülekeznek az első
polgárok. Egy inas szerény háromszínű zászlót tűzött ki rá, ágyúja
torkába. A tank mellett személyzete két katonájának vászonnal leta-
kart holtteste. Fejük felett már néhány szál gyertya ég és szerény
papírvirágok vannak, amelyeket egy asszony igazgat. A gyertyák me-
lett néhány ércpénz, amelyet egyesek — régi szokás szerint — az el-
hunytak mellé dobznak.«

»Kissé távolabb, közvetlenül a járda mellett szederjes, felpuffadt
német hullák. Nem nézem meg és nem számolom meg őket, hanem át-
török az összegabalyodott drótokon és kidöntött póznákon keresztül. A
Poenkareova utca sarkán...«

— Milyen utcanévek ezek? — szakítja ismét félbe Dárkó.

— Hallgass és figyelj és később kérdezz — figyelmezteti Zsárkó.

Márkó folytatja:

»...A Poenkareova utca sarkán egy kapu előtt természetes férfi áll,
borotvátalan mint mi valamennyien; nincs is egészen felöltözve, csak egy
esőköppényt borított magára, tele cigarettásdobozokat tart, amelyekkel
meg akarja ajándékozni az arra járó katonákat.«

»Továbbmegyek. Még a színházig sem értem, amikor Zemun felől
ágyúsörtűz dördül, megremeg a levegő és a srappell jégesőként kopog a
tetőkön. Mögöttem sikoltások és hívások hangzanak. Az emberek mene-
külni kezdenek. Én is visszaindultam olyan érzéssel, amelyben félelem
és kíváncsiság is volt olyképen, hogy a kíváncsiság álcázta a félelmet.
Néhány lépés után újra a Poenkareova utca sarkán találtam magam az
előtt a ház előtt. Két ember áll itt valaki fölé hajolva. Közelebb lépek.

Az a természetes ember fekszik a földön, esőköpenyét mintha maga alá terítette volna; a srappell megsebesítette a mellén, a vér bőven ömlik az aszfaltra; szemei révedeznek és hörögve mondja: »Orvost, hívjatok orvost!« körülötte elszórt cigaretták, néhány sáros és nedves, néhány már véres. Az emberek körégyülnek és továbbmennek. Pillanatnyilag megfeledkezve a félelemtől magam is továbbindultam a színház felé.

— Ugyan hol volt a színházuk? — kérdezve Dárkó megfeledkezve az összes intelmekről.

— Ott a város régi részében, a jelenlegi Textilközpont közelében; az épület még áll, most árúraktár — feleli csendesen Márkó és folytatja az olvasást.

»A Vaszina utcában rábukkanok az első rombadőlt házakra, amelyeket a németek éjjel, visszavonulásuk előtt aláaknáztak romhalmaz alá temetve a lakókat. Törött betonlemezek szakadt szőnyegként lógnak tehetetlenül. Gyorsan továbbmegyek, hogy ne legyek kénytelen az emberekre, asszonyokra és gyerekekre gondolni, akik talán még a romok alatt kínlódva haldokolnak. Az új egyetem épülete leégett és még füstölög, előtte torlasz törött bútorokból, üvegből és különféle tárgyakból, amelyeknek már sem alakjuk sem nevük sincs. A torlaszon keresztül átjárót keresve az egyetem tanárával, régi ismerőssel találkoztam. Tizenhétéves, egy fejjel magasabb fiával ment együtt. Porosak és piszkosak voltak mind a ketten, kezük kormos, szemük a füsttől és az álmatlanságtól véres.

»A Kalemegdán közelében, azoknak a házaknak egyikében laktak, amelyek még mindig égnék. A tanár elmondja a történeteket. Tegnap este tíz óra tájban a németek behatoltak a házakba, kikergették a lakókat a pincékből és szemük láttára egyik emeletet a másik után leöntötték benzinnel és felgyújtották. A gyerekek sikoltoztak, az asszonyok elájultak. Mindez az utolsó csapattestek lövöldözése közepette történt, amelyek a sötétben a Száván keresztül visszavonultak. A hajléktalanná és szerencsétlenné tett emberek a Kis Kalemegdán árkaiban bújtak meg. Az asszonyokat és a gyermekeket most ideiglenesen elhelyezték valahol, a férfiak pedig tartósabb lakóhely keresésére mennek«.

»Apa és fiú egyaránt egyenesen néztek, izgatottan, de félelem nélkül és sajnálkozást nem mutatva beszéltek. — Élünk és szabadok vagyunk, és ez a fő. Csak a könyveket sajnálom. De minden jó lesz! — mondja búcsúzás közben a tanár. Néhány pillanat múlva szükségét érzem, hogy utánuk forduljak. Még egyszer megpillantottam őket, amint egyenesen mentek mint két ifjú jóbarát. És elgondoltam: mennyi erő van a mi embereinkben, mennyi lemondási képesség és mennyi egyszerű, magától értetődő bátorság és jobb viszonyok között mi mindent lehetne ebből kihozni az alkotás és nem a lemondás és túrds területén. — Továbbindultam. Lassanként kibontakozott előttem a Kalemegdán, amelyen a reggeli nap a köddel, a láng a füsttel keveredett össze. Úgy tűnt nekem, hogy ott hihetetlen mese vár rám és az első, amit a távolból megláttam, a polgári holttestek halmaza volt; a gyepes lejtőn feküdtek egymás mellé rakva mint a halak. Eszembe jutottak a szavak amelyekkel Atanaszije diakonus krónikája kezdődik az ozmán áradat idejéből: »*És ieküvének az elhullott emberek, szerbek testjei szerte nagy Belgrád valamennyi utcáján.*«

»Ezekből a történelmi szemlélődésekből Zemun felől újabb ágyúlások ragadtak ki. Szemem előtt megjelent a Poenkareova utcabeli se-

besült ember, riadtan a lejtős gyepek mögé guggoltam és hátat fordítottam a megmerevedett holttesteknek...»

— Hallod, nagyon érdekes, de — bocsáss meg — itt az idő, hogy induljunk. Ugy hiszem a nagyapa nem haragszik meg, hogy mára félbe kell szakítanunk.

Most Zsárkó szakította félbe a felolvasót. Mindannyian az órára pillantottak. Valóban itt volt az idő. Márkónak az ünnepségre kell mennie. Dárkónak Pancsevóra menyasszonyához Petrov Jeliszavetához, aki mérnökként dolgozik az ottani selyemgyárban és akivel házasságot köt a hónap végén. Gyakori pancsevói látogatásai miatt társai állandóan ingerkednek vele.

— Nem tudom, hogyan szövi Jeliszaveta elvtársnő selymét a gyárban, de az biztos, hogy a te szálaidat összefogta és rendbehozta — mondja mosolyogva Zsárkó és rögtön folytatja Márkó felé fordulva:

— Tudod, azt gondoltam, hogy ittmaradok és olvasok, de végighallgatva nagyapád régies, de meleg prózáját, elhatároztam, hogy én is elmegyek arra az október huszadiki ünnepségre. Meg akarom hallgatni. Nem vagyok kiküldve, de szükségesnek érzem, hogy bizonyos tisztelettel adózzak azoknak az embereknek, akik olyan nehezen éltek és olyan jól küzdöttek ebben a Beográdban, amely akkor kicsi volt és romokban hevert, de amelyben mi ma szépen élünk és dolgozunk. Holnap pedig meghallgatjuk mit mond tovább a nagyapa. Induljunk!

Márkó becsukta az ósdi naplót a szekrénykébe, amelyen halkan felhúzta a redőnyt. A három fiatal mérnök nevetve és tréfálkozva ment le a széles márványlépcsőkön a fasorig, amelyen az első lehullott, sárga levelektől borítva ott állt kis, »Triglav« gyártmányú autójuk. A kormány mellé ülve Dárkó nem mulasztotta el megismételni szokott tréfáját, hogy a szerény gépkocsit »TENDOH gyártmányú kiskocsi«-nak nevezze és hogy a Tendoh szót a »tekintély nélküli, de olcsó és hasznos« rövidítéseként magyarázza.

Dárkó erős gázt adott és az ifjak gyorsan eltűntek a fasor kanyarja mögött.

VILÁGSZEMLE

A koruskai szlovének küzdelme a Jugoszláv Sz. N. K.-hoz csatlásukért

Az Sz. Sz. Sz. R., U. S. A., Nagybrannia és Franciaország külügyminiszter-helyettesei az osztrák békeszerződés megkötése céljából ülésnek. A tárgyalások egyik legfontosabb kérdése a koruskai szlovének illetve az Ausztria és Jugoszlávia közötti határ kérdése.

A szlovén nép leghaladóbb körei több mint száz évvel ezelőtt elkészítették »Szlovénia egyesítésének« programját. A szlovén burzsoázia azonban sohasem látott hozzá komolyan a program megvalósításához, mert ez osztályérdekeivel ellentétben állott.

E küzdelem tudományos-eszmei alapjait Kardely Edvárd elvtárs dolgozta ki még 1939-ben »A szlovén nemzeti kérdés fejlődése« című könyvében.

A felfegyverzett szlovén nép a JKP és Tito elvtárs vezetésével csak a népfelszabadító harcok idején kezdhette meg a kérdés sikeres megoldását. A népi forradalom győzelmes befejezése meghozta a szlovén nép túlnyomó többségének egyesítését is. Az angol-amerikai blokk imperialista politikája miatt azonban a szlovén népnek az a része, amely a Trieszti Szabad Területen, Gorica környékén, továbbá Benes-Szlovéniában, a Kanálszka Dolinában és Koruskában él, még mindig nem szabadulhatott fel.

A szlovén nép, mint országunk többi szabadságszerető népe is, azzai a szilárd meggyőződéssel lépett a népfelszabadító harcba, hogy kiharcolja, valóra váltsa az egész szlovén nép tényleges felszabadítására irányuló ési akaratát, hogy kivívja az egész szlovén nép szabad egyesülését, amelyet mesterséges határok bontottak kisebb egységekre, mert így könnyebb volt őket rabigában tartani. Mindezek az akadályok eltűntek, semmivé váltak, amikor Sztalin elvtárs fölhívására a J. K. P. K. V. — Tito elvtárral az élén — harcba szólította országunk minden szabadságszerető népét a megszállók és a hazai árulók ellen. A szlovén nép, Pártja vezetése alatt a Népfelszabadító Frontba tömörülve félreérthetetlenül azért lépett harcba, hogy a szabadságot, az egyenjogúságot és az egységet megvalósítsa.

Százhuszezer koruskai szlovén még mindig Ausztria fennhatósága alatt él. A szlovének e kicsiny, de szabadságszerető és forradalmi csoportja a múltban is kitartóan, szívósan harcolt az Osztrák-Magyar monarchia, a saint-germaini Ausztria, majd Hitler fasizmusa ellen. Ma még egységes ebben, még határozottabban küzd a népeellenes osztrák kormány ellen, amely az olyan személyek révén, mint Fiegl kancellár, Renner köztársasági elnök, Gruber külügyminiszter és társai, elárulta Ausztria munkás népét és az amerikai imperializmus közönséges hangszerévé vált.

Jugoszlávia népei, különösen pedig azon területeink népei, amelyek századokon át Ausztria-Magyarország alatt éltek, jól ismerik az osztrák burzsoázia céljait. Különösen jól ismerik a koruskai szlovének. A szlovén nép e része az osztrák nemesek és feudális urak évszázados kizsákmányolása mellett a pángemmán politika ütközőpontjában is állott; annak a politikának az útjában, amely

Koruskában meg akarta szüntetni a szlovén nemzetiséget, a szlovén népet. A koruskai szlovének elnémetesítésének története könyörtelen alkalmazását mutatja mindazon módszereknek és eszközöknek, amelyeket felhasznált az Osztrák-Magyar Monarchia, az alapvető népi jogok és demokrata-jogok elnyomására.

A második világháború befejezése után nem változott meg a koruskai szlovének helyzete. A mai osztrák hatóságok még fokozzák is a politikai, gazdasági és kulturális elnyomást. Ma már minden koruskai szlovén előtt teljesen világos, hogy mindezeket a kérdéseket csak úgy oldhatják meg, ha Koruska-Szlovénia a Jugoszláv SzNK-hoz csatlakozik. Éppen ezért a politikai harc súlypontját a Jugoszláviához való csatlakozás jelenti.

A koruskai szlovének gazdasági helyzete ma nagyon nehéz. Az osztrák hatóságok a szlovén gazdaságokat teljesen tönkre akarják tenni. A parasztagazdaságok számára kiutalt tizenegy millió szillingből például egyetlen egy szlovén parasztság sem kapott semmit, pedig ezt az összeget teljes egészében Koruska-tartomány kapta. A koruskai 37.000 mezőgazdasági birtok közül csak 4% a nagygazdaság, amelynek azonban 500.000 hektár földje van. Ezek kapták a segély nagyobb részét, hogy fokozhassák a dolgozó parasztok kihasználását. A gazdáknak csak 4%-a nagybirtokos, de a termőföld 66%-a mégis az ő kezükön van. A 96%-ra rugó, 5—20 hektárnyi birtokokkal rendelkező kisgazdaságok a megművelhető területeknek csak 34%-át képezik.

Ezen felül folytonosan növekszik a munkanélküliség. 1948 december 31-én Koruskában 8582 volt a munkanélküliek száma; 1949 február 12-én számuk már meghaladta a 10.000-et, tehát majdnem elérte az 1929—1931-i gazdasági válságban tapasztalt állapotokat. Orsini-Rosenberg gróf, aki a beográdi Duna-konferencián Ausztriát képviselte (Koruskában 7158 hektár földje, egész sor nagy téglagyára és egyéb ipari vállalata van), minden szlovén nemzetiségű erdőmunkásának felmondott, csak azért, mert szlovének. — Ugyanakkor kijelentette, hogy »volksdeutsch-németeket kíván alkalmazni« (azaz Jugoszláviából menekült fasisztákat). A statisztikai adatok világosan mutatják a szlovén mezőgazdasági birtokok elszegényedésének folyamatát. Globasnica környékén például a legutóbbi 50 év alatt az Orsini-Rosenberg grófok igen sok mezőgazdasági birtokot szereztek meg a koruskai szlovénaktól.

A Celovecben fennálló »Németeket Koruskába telepítő bizottság« nagy szerepet játszik Koruska elnémetesítésében. Ez a fasiszta-szervezet veszi át azokat a szlovén birtokokat, amelyeket még a náci kőboztak el (a zsvabeki takarékpénztár esete).

Ebben a fosztogató és elnyomó munkában az egyik főszerepet a katolikus egyház viszi, amely jobb ügyhöz méltó buzgalommal működik közre a szlovének elnémetesítésében.

Dr. Kestner celoveci püspök elrendelte, hogy a templomokban (különösen prédikáció alkalmával) kötelező a német nyelv használata. A szlovén papokat Koruska német-lakta részébe helyezi át, tehát oda, ahol szlovének nincsenek. Ugyanez a püspök szlovén papoknak megtiltotta, hogy jelen legyenek Szent-Ruperten az elesett hazafiak emlékművének beleplezésén, sőt azt követelte, hogy az emlékműről töröljék le a szavakat: »A szabadságért haltak hősi halált, a fasiszták elleni küzdelemben«. Dr. Kestner különféle provokációkat is szervez. A »Votivkirche«-ben például nyilvános gyász-istentiszteletet tartott az elesett fasiszták emlékére, ami a celoveci és környékbeli munkásoknál komoly ellenkezést váltott ki.

Az állam köteles lenne a koruskai szlovének azon jogát biztosítani, hogy fejlesszék saját nemzeti kultúrájukat. A jogok biztosítása helyett azonban olyan akadékoskodás folyik, amely túltesz az eddigi összes módszereken. Az osztrák hatóságok a szlovén iskolákhoz náci-tanítókat neveznek ki. Velikovec helység-

nek például 11 tanítója van; ezek közül öt lajstromozott náci, kettő pedig »hontalan«. A tartományi kormány elnöke Celovecban kijelentette: »Ha a tanítókant meg kellene tisztogatnunk a volt náciaktól, Koruskában az összes elemi iskolákat bezárhatnánk«. (Ez az épületes mondas az országgyűlésen hangzott el!) A minél hathatósabb németesítés érdekében a szlovén tanítókat elbocsátották a szolgálatból. Az anyanyelvet csak az I. és II. osztályban tanítják, a felsőbb osztályokban kizárólag németül folyik az oktatás. A tanítók javarésze vajdasági »vo'ksdeutsch«. Egyetlen egy szlovén tannyelvű gimnázium sincs, de tanítóképző sem. Már 1945-ben 100 tanuló jött át Szlovéniába, — még pedig illegális úton, hogy tanulmányait folytathassa. Számuk folytonosan nagyobbodik. A belváli járási parasztszövetség kérte, hogy szlovén tannyelvű mezőgazdasági iskolát nyissanak. A kérelmet a következő indoklással utasították el: »A német iskolai hagyományok őrzése érdekében a kérvénynek nem tehetünk eleget«.

Az osztrák hatóságok Koruskában 43 szlovén kultúregyesület, 36 dallárda és 26 zenekar működését szüntették be; a náciak a háború folyamán 11 egyesületi székházat fosztottak ki és 90.000 könyvet égettek el.

Koruskában a szlovének elleni terrortámadások sem tartoznak a ritkaságok közé. 1945 óta 280 szlovén kapott 18 évi fegyházbüntetést, 190 házkutatást hajtottak végre és a Népfelszabadító Front 400 tagja szenvedett el fizikai támadást; kettőt meg is öltek közülük. A koruskai Népfelszabadító Front körüli titkárat például Pliberkben a mai napig tízszer tartóztatták le azért, mert résztvett a Népfelszabadító harcban és hatszor végeztek nála házkutatást.

Az elnyomás e rendszerében különleges helyet foglalnak el a népi demokráciák országából származó fasiszták, akik Koruskát, sőt egész Ausztriát rablóbarlanggá, »hontalan egyének« neve alatt szabadonjáró mindenféle rablók és gyilkosok menedékhelyé tették. A jelen év januárjából származó adatok szerint Ausztria területén 525.666 ilyen egyén van. Az osztrák belügyminisztérium kimutatása szerint legtöbb van belőlük az amerikai zónában azután meg Koruskában. Az osztrák hatóságok — noha tudják jól, hogy ezek az emberek saját népük ellen vétekelték s a saját népük vérében gázoltak — lehetővé teszik számukra a zavartalan tartózkodást, sőt újabban állampolgárságot is osztogatnak közöttük. A Szövetségi Ellenőrző Tanács értesülése szerint már 107.000 ilyen egyén kapta meg az állampolgárságot. 72.000-en pedig hosszúlejárátú tartózkodási engedélyt kaptak Ausztria területén. A »Náciellenítő Törvény« ellenére is sok náci felelős állást tölt be, Ausztriában a 49.000 lajstromozott aktív náci közül csak 9396 kapott büntetést. Ezen kívül Ausztriában a nemzeti szocialista pártnak még 56.000 tisztviselője és a Gestapónak 7.000 munkatársa sétál szabadon, az angolok és amerikaiak védelme alatt. Hogy ezeket a fasisztákat megvédjék, mozgalmat indítottak a »Náciellenítési Törvény« eltörlésére és a népbíróságok megszüntetésére. A »hontalanok« jelenléte Ausztriában nagyon megnehezíti az ottani dolgozók helyzetét. A különben sem reális napszám 25%-kal kisebbedett; a munkások vásárló képessége pedig — a háború előtti napszámokhoz viszonyítva — 40%-kal csökkent. Az osztrák kormány 1946 januárja óta a »hontalanok« eltartására 23.300.000 dollárt és 233.000.000 szillinget adott, ami súlyos teherként nehezedik a különben is gyenge osztrák közgazdaságra. A »hontalanok« között van néhány olyan is, aki már különleges szakképzettséget szerzett a koruskai szlovének üldözésében (például Karl Frisch, volt S. S. tiszt).

Mivel most ismét felmerült az Ausztriával kötendő szerződés kérdése, a hatóságok újból lépéseket tettek, hogy a koruskai állapotok képét meghamisítsák. Most új népszámlálásra készülnek, amelynek célja: bebizonyítani, hogy a koruskai szlovének száma csökkent. Dr. Gruber, az osztrák külügyminiszter eddig minden békekonferencián körömszakadtáig védte az 1923-ból és 1934-ből származó százszázalékosan hamis népszámlálási adatokat, noha még az osztrák lapok is megírták, hogy ezek az adatok hamisak, mert terrorizált, megfélemlí-

telet koruskai szlovének szolgáltatatták. A koruskai szlovének előtt világos, hogy az új népszámlálással a hatóságok azt akarják elérni, hogy a szlovén lakosság nemzeti kisebbségjogai teljesen megszűnjenek, hogy a nemzeti jogok semmivé váljanak.

Mindezek az urak azonban a dolgozó koruskai szlovének elleni feneketlen gyűlöletükben elfeledkeznek valamiről. Elfeledkeznek — mert nem mernek szembenézni a tényekkel; elfeledik, hogy a népfelszabadító harcok folyamán a koruskai szlovén új arculatot kapott. Félnek a tényektől, tehát nem látják, jobban mondva nem merik látni, hogy a koruskai szlovének a Párt vezetése alatt, Népfelszabadító Frontjuk keretében folytatják a felszabadító harcot. A kommunistáknak a védelemre irányuló, a nemzeti, gazdasági és kulturális elnyomás ellen kifejtett politikai tevékenységére öriási, Koruska-Szlovénia területén csak 1948 folyamán 1128 gyűlést tartottak, 117,193 résztvevővel. Koruska Népfelszabadító Frontjának 1949 január 23-án megtartott kongresszusa megszavazta a Programot és a Statutumot. A kongresszuson a koruskai szlovének az egész világnak bejelentették, hogy népük iránti kötelességüket a jövőben is teljesíteni fogják, hogy tovább fejlesztik a népfelszabadító harcok eredményeit, amellyek végleges győzelmük zálogát képezik. A kongresszuson az összes kiküldöttek egy szívvel-leléssel állapították meg, hogy »kulturájukat, nemzeti egyenjogúságukat és szabadságukat csak Koruska-Szlovénia és a Jugoszláv Sz. N. K.-hoz való csatlakozása biztosíthatja.« A koruskai szlovének határozottan elutasítják az osztrák hatóságok minden kísérletezését, amellyel bizonyos »önkormányzatot« vagy a kisebbségre vonatkozó státusán alkalmazását igérik. Teljes joggal állítják, hogy senkinek sincs se erkölcsi se politikai joga tagadni a koruskai szlovéneknek a Jugoszláviához való csatlakozásukért folyó harcának igazságosságát.

A koruskai szlovének őszinte meggyőződését a népi forradalmunk ügyéhez legfontosabban a Tájékoztató Iroda határozataival szemben nyilvánított elszánt és szilárd magatartásuk bizonyítja. Ez a magatartás levelek, táviratok, nyilatkozatok tömegében nyilvánul meg, amelyekkel elítélik a »kritikusok« hazug kiagyaltait. Tito elvtárhoz intézett február 8-i levelükben írják: »Meggyőződésünk, hogy a jugoszláv népek a népfelszabadító háborúban kiválasztott egyenes úton haladnak a szocializmus felé. Mi is a ti oldalatokon küzdünk mindaddig, míg meg nem valósítjuk azt, amiért legjobb társaink életüket áldozták s míg nem csatlakoznak bennünket édes hazánkhoz, a Jugoszláv Sz. N. K.-hoz.« Továbbá azt írják: »Ünnepélyesen kijelentjük, hogy hívek maradunk népfelszabadító harcaink hagyományaihoz, mely harcokban Jugoszlávia minden népével együtt küzdöttünk szeretett marsallunk, Tito hőcs irányítása alatt.«

A koruskai szlovének nem feledkeznek meg nemzetközi kötelességeikről sem. Az osztrák haladó erőkkel közösen szervezik a harcot az imperialisták frontja ellen. A koruskai szlovének egységét még ez az eszeveszett hajza sem volt képes szétzúzni.

Mióta az osztrák kormány 1948. december 6-án jegyzéket intézett az Sz. Sz. Sz. R.-nek, az U. S. A.-hoz, Nagybritanniához és Franciaországhoz, hogy újítsák fel az osztrák békeszerződés megkötésére irányuló tárgyalásokat, a koruskai szlovének napról-napra követelik, hogy ügyükben igazságos döntést hozzanak. Az Sz. Sz. Sz. R. kiküldötte a legerélyesebben képviseli a koruskai szlovének ügyét.

Jugoszlávia képviselője Alas Bebler a miniszter-helyettesek tanácsa előtt ismertette kormányunk, népeink és az összes koruskai szlovének álláspontját. Kormányunk és népeink követeléseit a következőben szögezte le:

1. A jelenlegi határok kiigazítása Jugoszlávia javára, kompromisszumos javaslat alapján.

2. Politikai, gazdasági és kulturális önkormányzat Szlovén Karinínia azon része számára, amely továbbra is az Osztrák Köztársaság területé maradt.
3. Ausztria fizessen alap-jóváutételt Jugoszláviának.
4. Biztosítsák a kisebbségi jogokat az autonóm területen kívül maradó horvátok és szlovének számára.

Jugoszlávia tehát elsősorban a mai jugoszláv-osztrák határ kiigazítását követeli és tagadja hogy a határok megváltozhatatlanok. Csak ezen az alapon és a további három pontban foglalt követelések teljesítése mellett hajlandó meg egyezésses tárgyalásba bocsátkozni.

A koruskaí szlovének hősi küzdełme egy szép napon meghozza majd a teljes győzelmet s akkor a többi szlovénnel és országunk minden népével együtt ők is építhetik az új életet, a J. K. P. K. V. vezetésével — Tito új Jugoszláviájában — ők is építhetik a szocializmust és részeseivé válnak a szocialista életnek a saját földjükön.

Noviszád, 1949. február 28-án

Jánosí Gábor

Az USA háború utáni gazdasági fejlődésének válságos jellegéről

(Alábbi közleményünk I. Kuznecov cikkének befejező része. Első részét folyóiratunk februári számában közöltük.)

Az amerikai monopolista kapitalizmus nagy erőfeszítéseket tett, hogy megakadályozza a termés további csökkenését és az USA munkásosztálya és dolgozó kizsákmányolásának fokozása, életszínvonaluk csökkentése, a militarizálás, a háborús kiadások emelése, valamint más kapitalista országok dolgozóinak fokozott kizsákmányolása segítségével kiláboljon az amerikai közgazdaság kiéleződött ellentmondásaiól.

Az USA munkásosztálya kizsákmányolásának fokozódását egy részről az amerikai monopóliumok jövedelmének növekedése, másrésztől pedig a munkások és alkalmazottak keresetének csökkenése mutatja. A jövedelmek a háború alatt 1944-ben érték el a maximális színvonalat: 25,7 milliárd dollárt az 1940-es kb. 9,3 milliárddal szemben, 1945—46-ban kisebb ingadozás volt, aztán pedig az amerikai monopolisták jövedelmei ismét felszöktek, 1947-ben már 30 milliárd dollár körül mozogtak, tehát túlhaladták az 1944-es színvonalat. Itt szembe-tűnik az a körülmény, hogy a jövedelmek növekedése, a háború alatti maximummal összehasonlítva, akkor következik be, amikor a termés a háború előtti színvonalhoz hasonlítva általánosan csökken. Az amerikai monopolisták nagyszabású támadást indítottak a munkásosztály életszínvonalá ellen. Elegendő csak azt megemlíteni, hogy miközben a megmunkáló ipar munkásainak és alkalmazottainak száma 1946-ban az 1943-as létszám 80,7 százaléka volt, a kifizetett bérek összege 67,3 százalékra csökkent. Más szóval nem csak a munkanélküliség növekedett, hanem erősen csökkent a foglalkoztatott munkások átlagbére is. Még jobban csökkent a *reálbér* az infláció és az áremelkedés következtében.

Az USA dolgozóinak kifosztása nem csak a munkanélküliség növekedésének a bérek csökkenésének és a drágaság növekedésének vonalán halad, hanem azáltal is, hogy szorítják az adóprést, a munkások és dolgozók zsebéből hatalmas összegeket húznak ki a felfúvott hadügyi költségvetés fedezésére, a hadiipar mágnaácinak jutalmazására.

Az USA hatalmas katonai kiadásai a háború alatt a nagyfokú háborus konjunktúra alapját képezték. A háború befejezésének pillanatában az ilyen ki-

adások elvesztették létjogosultságukat és a katonai költségvetés csökkenni kezdett. Ha azt lecsökkentették volna a háború előtti idők színvonalára, tehát ha az amerikai ipar leszerelésének »rekonverziója« teljes lett volna, akkor a termelés csökkenése 1944—1946 időszakában még hatalmasabb méreteket ölt. A monopolisták uralkodó csoportja azonban az USA hajóját az új háború előkészületének irányába kormányozza. Ennek a következménye a háború utáni idők hatalmas katonai költségvetései. 1947—1948-ban az USA katonai költségvetése 11 milliárd dollár volt, ami tizenegyszeresen túlhaladja a katonai kiadások háborúelőtti színvonalát. 1948—1949 évre az USA katonai költségvetését 15,2 milliárd dollárra tervezik, ami több mint tizenötszörösen túlhaladja a háború előtti költségvetést. Ezenkívül az USA költségvetésének egész sor olyan tétele van, amelyek lényegében álcázott katonai kiadások. Az »Amerika militarizálása« című füzet szerzői kiszámították, hogy a fegyveres erőkre és azokkal kapcsolatban lévő szervezetre 1947-ben a szövetségi költségvetés 54 százalékát, 1948-ban pedig 66,3 százalékát költötték.

Az USA monopolistái a kritikus pillanatban megállították tehát a katonai költségvetés csökkentését és azt igen magas színvonalon tartják. De mit jelent a nagy katonai költségvetés? Azt jelenti, hogy nagy fegyveres erőket tartanak fenn, és nagy katonai rendelkezéseket juttatnak, ami lehetővé teszi a nagy hadipar fenntartását. Ez a körülmény az amerikai monopolisták számára megadta a lehetőséget, hogy valamennyire fékezék az ipari termelés csökkenését.

Az amerikai közgazdaság kiéleződött ellentmondásaiból következő utat keresve az USA monopolistái fékevesztett harcot indítottak a külső piacokért. Ez a harc olyan körülmények között folyik, amikor az USA legnagyobb konkurensei a külső piacokon — Németország és Japán — kiesnek a sorból; amikor az európai országok, közöttük Anglia is, legyengültek a háború következtében, s végül abban az időben folyik, amikor az USA megerősödött gazdasági és katonai viszonylatban. Mindez lehetővé tette az USA számára, hogy a külső piacokon, így Európában is meglehetősen könnyen elfoglalja a legfontosabb pozíciókat.

A háború alatt az USA arra használta fel helyzetét mint »a demokrácia fegyvertára«, ahogy a Wall-street üzletemberei nevezik, hogy új piacokra benyomuljon. Nagy szerepet játszott ebben a kölcsön- és bérletstörvény. 1944-ben az USA kivitele, beleszámítva a kölcsön- és bérletszállításokat, elérte a 14,1 milliárd dollárt, ellentétben az 1939-es 3,1 milliárd dollárral (napi árákon). A háború befejezése és a kölcsön- és bérletszállítások megszűnése, arra vezette, hogy 1946-ban a kivitel 9,5 milliárd dollárra csökkent. Az esés még nagyobb lett volna, ha a monopolista tőke félelemtől hajszolt vezető nem indítottak volna elkeseredett harcot új árupiacokért és tőke-elhelyezési lehetőségekért. Ebben az évben látott napvilágot az expansionista »Truman-elv« és a »Marshall-terv«. Ennek eredményeképpen az USA monopolistáinak nem csak a külkereskedelem csökkenését sikerült megállítani, hanem növelni is külkereskedelmi forgalmát. 1947-ben az USA kivitelének értéke körülbelül 15 milliárd dollár volt, ami túlhaladja még az 1944-évi háborús maximumot is.

Az USA részvétele a kapitalista országok összkivitelében, — ami 1938-ban mindössze 13,5 százalék volt. — 1946-ban 30,5 százalékra, 1947-ben 32,6 százalékra gyarmadott. Annak ellenére, hogy az angol monopolisták hatalmas erőfeszítéseket tettek a kivitel fokozására, Anglia részvétele 1947-ben a világkereskedelemben az 1938-as színvonalon maradt (10,3 százalék). Németország és Japán kiesése után, a világkereskedelmi játszmat az USA monopolistái nyerték meg. A pamutszövetek legnagyobb szállítói a háború előtt Anglia és Japán voltak. 1937—38-ban Anglia 1650 millió négyzetyard, Japán 2412 millió négyzetyard, az USA pedig csak 278 millió négyzetyard pamutszövetet szállított külföldre. 1947-ben viszont legnagyobb pamutszövet-kivitele az USA-nak volt, ahonnan 1470

millió négyzetyard pamutszövetet szállítottak a határon túlra. Anglia kivitele 631 millió, Japán kivitele pedig 394 millió négyzetyardra esökkent. Megközelítőleg hasonló képet láthatunk a fekete fémek kivitelében is. Európai országokba legtöbb feketefémet a háború előtt Németország szállított, mely 1938-ban 1273 ezer tonna fémeket exportált. 1947-ben a fekete fémek európai piacán az USA foglalta el az első helyet (1766 ezer tonna), elfoglalta Németország helyét és rendkívüli módon visszaszorította a többi országokat. Az USA kiszorította a piacon a szénszállító országokat is, mindenekelőtt Németországot és Angliát. Az USA 1947-ben 80 millió tonna szént szállított külföldre, ellentétben az 1938-as 12 millió tonnával, Anglia 6 millió tonnát 37 millió tonnával, Németország pedig körülbelül 11 millió tonnát 30 millió tonnával szemben.

Az amerikai kivitel ilyen méretű növekedése nem közönséges jelenség. Ez az amerikai monopolista burzsoáziának azt az igyekeztétét tükrözi, hogy más országok dolgozóinak számlájára, túltermelésük külföldre való szállítása útján, kiláboljanak az amerikai gazdasági rendszer éles ellenmondásából.

Ennek a kivitelnek egyik legfontosabb eszköze a »Marshall-terv«. Az európai országok számára a »Marshall-terv« gazdasági diktátum, amely arra kényszeríti őket, hogy megvásárolják az amerikai piacon elhelyezhetetlen árut. Az amerikai monopolisták részére a »Marshall-terv« külkereskedelmük állami pénzelésének, az amerikai túltermelés államilag szavatolt kivitelének eszköze.

Molotov elvtárs a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 31. évfordulója alkalmával ezt mondta:

»Mindenki előtt ismeretes Európában a »Marshall-terv« körüli lármák. Ezt a tervet úgy hirdetik, mint az európai közgazdaság háború utáni helyreállításának mentőeszközét. Ha meghallgatjuk az egyes angol vagy francia államférfiakat, akkor kiderül, hogy a »Marshall-terv« amerikai kölcsöne nélkül állítólag lehetetlen biztosítani az európai országok gazdasági helyreállítását. Ennek ellenére az amerikai dollárok, melyek ebben az évben az USA hitelterve alapján az európai tőkések zsebébe kerültek, nem fedézték elő az ipar valódi fellendülését Európa kapitalista országaiban. Nem is idézhetik elő ezt a felemelkedést, mivel az amerikai hiteleket nem az Amerikai Egyesült Államokkal konkuráló európai országok iparjának újjáépítésére szánták, hanem arra, hogy mit sem törődve Európa népeinek érdekeivel, biztosítsák az amerikai áru még nagyobb arányú fogyasztását Európában és, hogy ezeket az államokat az Egyesült Államokban uralkodó kapitalista monopoloktól és azok támadó herveitől gazdasági függőségbe kényszerítsék.«

Az amerikai kivitel a háború után mindenol azt eredményezi, hogy az amerikai »támogatásban« részesülő ország piacát elárasztják Amerikában eladhatatlan áruval, a helyi iparvállalatok beszüntetik a munkát, növekedik a munkanélküliség. Az amerikaiak behatolása fékezi a háború következményeit még ki nem hevert európai és más országok újjáépítését és azt visszafejleszt.

A Kuomintang-Kína közgazdasága jó példája annak, hogy milyen eredményekkel jár az amerikai »támogatás«. A háború után az amerikai monopolisták magukhoz ragadták a kínai piac alapvető pozícióit. 1947-ben a kínai behozatal 52 százalékát az USA fedezte. Kína elárasztása az amerikai áruval katasztrofális következményekkel járt a kínai gazdaságra nézve — esökkent a termelés Kínában, bezárták a helyi gyárakat és üzemeket, növekedett a munkanélküliség. A kínai gyáripari társaság adatai szerint Szicsuan, Jücsuan, Huicsou, Sanszi, Hauszu, Cinhaj, Ninsza, Cincian tartományokban Japán fegyverletételétől — 1946 október 1-ig a fennálló 589 iparvállalatból 445 vállalatot bezártak, miáltal több mint 600 ezer munkás munkanélkülivé vált. Körülbelül ez a helyzet Kuomintang-Kína más tartományaiban is. Hanikauban 1946 októberéig bezárták a kínai dohánygyárak 90 és a kínai pamutgyárak 75 százalékát. Kantonban 1946 februárjától augusztusig 99 kínai cigarettagyárból 76-ot bezártak. Kanton elárasz-

tolták »Truman« gyártmányú amerikai cigarettával amit amerikai repülőgépeken és hajókon szállítottak és mint rendszerint, semmiféle vámmal nem sújtottak. Az amerikai konkurrencia nyomása alatt a kínai termelés csökkenni kezdett. Kína teatermelése 1947-ben mindössze 66 ezer tonna volt, vagy az 1933–1937 évek átlagos termésének 18 százaléka, a tung-zsir termelése a háborúelőtti színvonal felére, a pamuttermelés 35 százaléka, a villamos energia előállítása 52 százaléka csökkent, 1946-ban a kínai széntermelés a háború előtti színvonal 45 százaléka, az antimon-termelés 3 százaléka, a Wolfram-termelés 22 százaléka és az ólomtermelés 15 százaléka volt.

Csökkent a helyi termelés is, beszüntetik a munkájukat a gyárak és növekedik a munkanélküliség azokban az európai országokban, amelyek a »Marshall-terv« »jótekonyság« hatása alatt állnak. Amint ismeretes, az olasz piacon az amerikai monopolisták gazdálkodnak. Ennek az volt a következménye, hogy az olasz ipari termelés, amely 1947 szeptemberében már elérte az 1938-as színvonal 73 százalékát, 1948 szeptemberig 65 százalékra csökkent. A munkanélküliek száma 1948 januárig kétfélmillióra gyarapodott, 1948 folyamán a munkanélküliek száma tovább növekedett és szeptemberben elérte a hárommilliót. A VIKT nemzetközi tanácsa által Olaszország gazdasági helyzetéről elfogadott határozatban ezt mondják: »Gazdasági és szociális téren nagyszabású válság van kialakulóban... A jelenlegi válságot főképpen a termelés csökkenése, a szünni nem akaró munkanélküliség jellemzi, ami azzal fenyeget, hogy növekedni fog az állam költségvetés deficitje, passzívabbá válik a kereskedelmi mérleg egyenlege, növekszik a csődök és váltó-óvatatlások száma...«

Hatalmas nehézségekkel küzd a belga közgazdaság is. A »Neue Zürcher Zeitung« svájci lap szeptember 8-i számában arról ír, hogy a belga gazdasági élet már néhány hónapja válságos állapotban van. A belga szénipar az amerikai szénkivitel nyomása alatt kénytelen csökkenteni termelését. A belga széntermelés csak 74 százaléka a háború előttiinek. A bányák kétharmadrésze veszteséggel dolgozik, mert nem termelnek ki elegendő szenet. Az amerikai monopolisták elhódították Európa és Afrika szénpiacait. A munkanélküliek száma Belgiumban növekszik és augusztusban 150.000 volt.

Varga akadémikus és hívei nem látják kapcsolatot különféle kapitalista országok gazdasági helyzete között. »Mi a hasonlatosság például, — kiált fei L. Mendelssohn — Anglia és Japán gazdasági kérdései, vagy az USA gazdaságának állapota, ahol gyorsan érnek a soronkövetkező *túltermelési* válság előfeltételei és az európai kontinens országainak gazdaságai között, amelyek azt érzik, hogy *nem termelnek eleget*?...«

Európa kapitalista országai termelési színvonalának csökkenésében, abban, amit L. Mendelssohn úgy nevez, hogy »Európában nem termelnek eleget«, kifejezésre jutnak a kapitalista gazdasági rendszer ellentmondásai. Ez szoros kapcsolatban áll az amerikai kapitalizmus gazdasági terjeszkedésével, valamint Nyugat-Európa országai dolgozóinak elszegényedésével. — Ezt a jelenséget bírálja most már az angol »Economist« folyóirat szerkesztője B. Word is, a'ci nemrég megjelent könyvében, melynek jellemző címe »Nyugat a zsákutcában«, egyenesen kimondja, hogy Nyugat-Európa kapitalista országai »jelenleg komoly gazdasági hanyatlás állapotában vannak«. Érthető, hogy B. Word nem tudja megmagyarázni Európa kapitalista országaiban uralkodó gazdasági fejtelenséget. Ezt sajnos nem tudják megtenni egyes szovjet közgazdászok sem, akik például Mendelssohnhoz hasonlóan, semmiképpen sem tudják megtalálni az összefüggéseket a kapitalista világ gazdaság elemzésében. Az európai »nem elegendő termelés« számukra semmiképpen sincs összefüggésben az amerikai túltermeléssel. A valóságban azonban ezek a jelenségek a legszorosabb kapcsolatban vannak. Az európai »nem elegendő termelés« nem csak és nem egészen a háború következménye. Az európai kapitalista országok gazdaságának hanyat-

lása »a nem elegendő európai termelés« az amerikai túltermelés másik oldala és következménye.

Varga akadémikus koncepciója helytelenül világítja meg a kapitalista országok háború utáni gazdasági helyzetét. Ez a koncepció elkendőzi a kapitalizmus háború utáni mély ellentmondásait és nem nyújt lehetőséget a kapitalista világ jelenlegi helyzetének tudományos értékelésére.

Varga akadémikus és hívei azt bizonyíták, hogy az amerikai közgazdaság »háború utáni fellendülésen« megy át, avagy Amerikában »háború utáni bumm« van. L. Mendelssohn így jellemzi ezt a »bumm«-ot: »...Nagy a kereslete mind a termelőeszközöknek, mind a fogyasztási cikkeknek, az árak és jövedelmek gyorsan növekednek, ami az árutartalékok felhalmozását ösztönzi és ez még inkább növeli a keresletet...«^{*)} és így tovább.

Ebben a szóanadiban csak egy igazság van, mégpedig az, hogy az árak és az amerikai monopolisták jövedelmei növekednek a háború után. De ez a körülmény semmiképpen sem járulhatott hozzá az árukereslet növekedéséhez, ellenkezőleg, csökkentette a tömegek vásárlóerejét és keresletét. Érthető, hogy az amerikai kapitalizmusnak nem sikerült semmiféle virágzást elérnie. A háború után nem következett be fellendülés. Az amerikai termelés a háború után nemcsak hogy nem emelkedett, hanem ellenkezőleg, 1943-hoz hasonlítva jelentősen csökkent. 1943 óta öt év, a háború befejezése óta pedig több mint három év múlt el. Azonban az USA ipari termelése mind 1947-ben, mind 1948-ban egy helyben topog, körülbelül az 1943-as színvonal 80 százalékát éri el. Az ipar igen sok ágának termelése még alacsonyabb színvonalon áll. Például 1947-ben a vegyipar termelése az 1943-as színvonalnak csak 65 százalékát, a gépgyárak termelése 62, a szerszámgépek termelése pedig az 1942-ben elért maximális háborús színvonal 22,6 százalékát érte el. Ilyen módon ezekben és még sok más iparágban az alaptőke jelenleg egyáltalán nincs kihasználva.

A monopolisták hadjárata az USA munkásosztályának életszínvonalát ellen, a bérek csökkentése, a munkanélküliség növekedése és az infláció a dolgozók vásárlóerejének csökkentését eredményezi.

Molotov elvtárs az Októberi Szocialista Forradalom 31-ik évfordulója alkalmából tartott beszámolójában rámutatott arra, hogy az amerikai munkások bére alaposan elmarad az áremelkedés mögött, ami a munkásosztály helyzetének nagyszabású leromlását jelenti. Hivatalos adatok szerint a teljes munkanélküliek száma az USA-ban valamivel több mint 2 millió. A teljesen munkanélküliek tényleges száma azonban legalább háromszor ekkora. A fél-munkanélküliek, a nemteljes munkahetű dolgozók száma azonban még a hivatalos adatok szerint is túlhaladja a 8 milliót. Mindez természetesen a munkásosztály vásárlóerejének csökkenésére, a belső piac összeszűkülésére vezet. Ez máris megmutatkozik a kiskereskedelem forgalmában. Az USA-ból érkező legutolsó jelentések szerint az áruházak forgalma 1948 novemberében kisebb volt, mint 1947 novemberében.

Másrészről pedig az amerikai tőke kiáramlása végeredményben az USA külföldi piacainak összeszűkülésére vezet. A »Marshall-terv« a Wall-street üzletembereinek találmánya, akik a háború után a háború által elpusztított országokkal kerültek szembe. Ezeknek az országoknak a »vásárlóerejét« időről-időre nyújtott amerikai hitelekkel támogatják. Erről tanúskodik ezen országok passzív kereskedelmi mérlege. A behozatal és a kivitel 1946-ban és 1947-ben a következőképpen viszonylik (dollar-milliókban)^{*)}

^{*)} »Világ gazdaság és világpolitika« 1947 11. sz. 58. old.

^{*)} »Külkereskedelem« 1948 5. sz. 33. old.

	1946		1947	
	behozatal	kivitel	behozatal	kivitel
Anglia	5.230	3.877	7.202	4.582
Franciaország	2.566	852	2.911	1.788
Olaszország	994	287	1.900	778
Belgium-Luxemburg	1.159	677	1.933	1.405
Hollandia	817	306	1.606	702
Kína	746	152	756	219
USA	4.818	9.502	5.739	14.475

A táblázat világosan kimutatja az európai tőkések államok passzív kereskedelmi mérlegét és az USA aktív kereskedelmi mérlegét, amint a hitelkereskedelmi úttján érték el. Az európai országok pénzügyi függőségük folytán kénytelenek fizetni adósságaikat és a kamatokat. Ennek következtében felvetődik kivitelük fokozásának és behozataluk csökkentésének kérdése. Mászóval, a hitelkereskedelem feltétlenül a piacokért folytatott harc kiéleződését és az USA külföldi piacainak összeszűkülését eredményezi.

Az amerikai tőke behatolása más országokba feltétlenül maga után vonja ezen országok dolgozói kizsákmányolásának fokozását, életszínvonaluk leszállítását, a lakosság vásárlóerejének csökkenését. Jó példa erre a »Marshallizált« Olaszország. Ebben az országban hatalmas méreteket ölt a munkanélküliség és ugyanakkor jelentősen csökken a foglalkoztatott munkások bére. A kenyérfeiadagok rendkívül alacsonyak. A kenyér és a malcaróni ára, amit jegyre adnak, 1948 augusztusától 50 százalékkal, a többi élelmiszer ára pedig 40 százalékkal emelkedett. A lakbérek 1945 óta 250—1000 százalékkal emelkedtek. Ennek következtében az olasz lakosság vásárlóereje, amely már a háború előtt is a legalacsonyabb volt Európában, további 50 százalékkal csökkent. A »Momento« című lap szerint az olasz lakosság életszínvonala jelenleg nem magasabb, mint India lakosságának életszínvonala. Ez a »marshallizálás« eredménye.

Ehhez hozzá kell tenni, hogy az európai kapitalista országok dolgozói egyre jobban sínylik az adóterhekkel, melyek a katonai költségvetés növekedése és az USA által nyújtott hitelek és kamatok visszafizetése következtében gyarapodnak. A XIV. pártkongresszuson Sztalin elvtárs megjegyezte, hogy akkor Európa pénzügyi függőségbe került az USA-tól és rámutatott arra, hogy a hitelek visszafizetése és a kamatok fizetése az európai országok lakosságának adóját növeli és a dolgozók helyzetének rosszabbodását eredményezi. Európa függősége az amerikai tőkéktől és az európai országok dolgozói helyzetének ezzel kapcsolatos rosszabbodása a második világháború után még nagyobb arányokat ölt, mint az első világháború után.

Mindez megmutatkozik már a világpiac jelenlegi helyzetén. A háború utáni világkivitel már 1947 közepén elérte csúcspontját, azóta pedig állandóan csökken. Jellemző, hogy az USA kivitele 1948 első 9 hónapjában 9413 millió dollár volt a múlt év ezen időszakában pedig 10.941 millió dollár, tehát 14 százalékkal csökkent. Ez a csökkenés, írja Henry Clod az »Action« című francia hetilapban, »arról tanúskodik, hogy az egyensúly a világkínálat és az árukereslet között, amit az amerikaiak Európának nyújtott hitelekkel akartak helyreállítani, egyre jobban felborul. A világkereslet és kínálat közötti egyensúly felbomlása az imperialista rendszer országaiban feltétlenül az ipari tevékenység alapos csökkenését eredményezi, olyan csökkenést, amely a gazdasági világválság kezdetét jelenti.«

Az európai és más országok »marshallizálása« és az amerikai monopolista tőkéktől való függősége meghatározott politikai következményekkel jár. Az amerikai tőke behatolása más országokba előidézi a népek felháborodását, felkelést a szabadságért és függetlenségért vívott harcukat. Ez a harc az imperialista ki-

zsákmányolás területeinek csökkenésére vezet és olyan komoly tényező, amely meggyorsítja a kapitalista országok újabb, még fokozottabb gazdasági válságának keletkezését.

Ilyen módon megmarad a »hadikereslet« tényezője. De amint ismeretes, a katonai költségvetést, a hadsereget és a hadianyag-termelést békében nem lehet határtalanul növelni. Sztalin elvtárs a SzK(b)P XVIII. kongresszusán a katonai előkészületeknek a kapitalista országok gazdaságára gyakorolt hatásáról beszélt és rámutatott arra, hogy ezek az előkészületek a támadó országokban valamennyire elhalaszthatják a válság kitörését, ám csak elhalaszthatják, de a válságot viszont nem akadályozhatják meg. »Mert mit jelent ha egy ország gazdaságát a katonai gazdaság vonalára viszik? Ez azt jelenti, hogy a gazdaságnak meghatározott katonai irányt adnak, a legnagyobb mértékben kiterjesztik a háborúhoz szükséges tárgyak termelését, melyeknek nincsen kapcsolatuk a lakosság szükségletével, a legnagyobb mértékben összeszűkítik a lakosság szükségleteit szolgáló tárgyak termelését, de különösen piacra dobásait, — ennek folytán csökkentik a lakosság szükségletét és az országot gazdasági válságba döntik.« (Leninizmus kérdései II. kiadás 567 oldal, oroszul.)

Ilyen módon az USA háború utáni gazdasági helyzetének áttekintése világosan arra mutat, hogy hiábavaló minden olyan kísérlet, amely az USA háború utáni gazdasági fejlődését sajátos új »prosperity«-nek akarja beállítani, meg akarja szépíteni az amerikai kapitalizmust és azt úgy akarja bemutatni, hogy mentes a termelési anarhiától, a válságtól és a munkanélküliségtől. Az USA háború utáni gazdasági fejlődése megegyezik azt a marxista álláspontot igazolja, hogy a kapitalizmus fejlődése csak a válságok és katasztrófák útján haladhat.

Molotov elvtárs a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 31-ik évfordulója alkalmával tartott beszámolójában ezt mondta:

»Vannak kapitalista országok, melyek nagy vagyonokkal és tapasztalatokkal rendelkeznek, természetes forrásaik és sok egyébük van. De maga az édesített, multa kapitalista rendszer, a magántulajdonnal és a termelés anarhiájával, a rendszert szétziláló társadalmi és politikai ellentétekkel és válságokkal, ezeket az országokat zavarokra és katasztrófális zuhanásokra, időszakos ingadozásokra és forradalmi megrázkódtatásokra ítéli.«

I. Kuzminov

FIGYELŐ

Harcot a magyar nyelv rontása ellen

A nyelvek életében nincs megállás, nincs megállapodás. A nyelv az emberi társadalommal együtt, mint annak kifejező eszköze, állandóan fejlődik. Az élő nyelveket nem tudósok, filológusok teremttették, hanem a nép. Az emberi társadalom legalacsonyabb színvonalán, amikor még legkezdetlegesebb használati tárgyain kívül semmit sem tudott alkotni, már gondolatainak kifejezésére törekedett, hangot formált, a hangból szavakat, tehát a nyelvet alakította. S a társadalmak fejlődésével, az egyetemes társadalmi csoportok, emberi közösségek, törzsek, osztályok, nemzetek fejlődésével, egymás elleni harcával és egymáshoz való közeledésével, ahogyan a törzsi sajátos népraízi és nemzeti sajátosságok egy-egy nép életében mélyültek és rögződtek, úgy érvényesültek a kölcsönhatások is.

Tiszta nemzeti nyelv nincs. A magyar nyelvet a filológusok a finn-ugor nyelvcsaládba sorozták. A tudománynak ez az osztályozása csak a nyelv eredetére vonatkozik, amikor más népeké mellett, vagy azok közvetlen hatása eredményeként alakult. De a világ azóta is nagyot fejlődött, s benne nagyot haladtak az egyes népek s velük külön nemzeti nyelvünk is. Az ősi testvérnépekkel, finnekkel, osztjákokkal, vogulokkal s az Ural vidékének más népeivel nincs már semmi nyelvi közösségünk. Az a néhány magyarhoz hasonló szó, melyeket történészek és szenvedélyes etimológusok ujjongva felfedeznek náluk, meg sem közelítik a más nyelvekből átvett iövevény-szavak számát. A magyar nyelvben már sokkal több a latin, a germán, a szláv eredetű szó. A magyarok szomszédságában élő népek nyelvi hatása a civilizáció fejlettségével sokkal nagyobb volt, mint a kezdetleges nyelvünkre gyakorolt ural-vidéki hatás. A Halotti beszéd csak hétszáz esztendő, de ahhoz, hogy a mai magyar megértse, le kell fordítani. Ami számunkra érthetatlenné teszi, az azt hiszem, az európai hatás alatt fejlődött nyelvi különbség.

Szavainak eredetében, összetételében tehát a magyar nyelv sem nevezhető tiszta nemzeti nyelvnek. De alkatában, szellemében, törvényeiben mégis sajátosan nemzeti nyelv!

S ha most felvetjük a magyar nyelv romlásának kérdését itt a mi vidékünkön, nem nyelvi sovinizmus vezet bennünket. Nem a iövevény-szavak ellen akarunk küzdeni, nem a nyelvünkbe betörő idegen szavak ellen védekezünk, hanem a magyar nyelv szelleméhez, alkatához és törvényeihez való ragaszkodásra buzdítunk. Nem vagyunk puristák, az idegen szavakra betegesen vadászó nyelvészek, akik gyakran elvesznek a részletek rengetegében s a fáktól nem látják az erdőt, szavaktól a nyelv hatalmas épületét. Nem az a kérdés, hogy udárnikot mondunk-e vagy rohamunkást, pszichológiát vagy lélektant. A szavak fogalmakat takarnak, s aki a pszichológia fogalmával még nem találkozott, annak a magyar műszo éppen olyan idegen lesz. Ez, természetesen, korántsem jelenti,

hogy nem teszünk különbséget s nem alkalmazzuk idegen szavak helyett a már polgárjogot nyert műszavakat. De harcunk elsődleges célja nem ez. Először kell kezdenünk a betegség kórokozóját kell megtalálnunk, hogy hozzáfoghassunk a kezeléshez. Az idegen szavak elleni küzdelem egyelőre olyan fényűzés volna nyelvünk rohamos romlása idején, amit nem engedhetünk meg magunknak.

A magyar nyelv a mi vidékünkön alkatában, szellemében és törvényeiben romlik. S nem a nyelv teremtője, a nép rontja, hanem a nyelv művelője, az értelmiség. A magyar nép, különösen a zárt tömbben élő nép, ösztönösen beszéli ősi nyelvét, s ha beenged iövevény-szavakat, azokat magához idomítja, beilleszti a nyelv egészébe anélkül, hogy az szellemében bármilyen változást is okozna. Vannak nyelvjárásaink, ahol a szláv hatás nagyon erős volt, ahol rengeteg használati tárgy neve szláv eredetű és csupán a kiejtéssel és a ragokkal magyarosították. Mégis szép, világos, értelmes és fordulatos magyar beszédet alakítottak ki. Az, hogy Kupuszina színmagyar községben a régi Jugoszláviában nem volt magyar iskola s a legények jórésze cirill-betűvel írt magyarnyelvű levelet a katonaságból családjának, mert az iskolában a latin betűket nem tanulta meg — a kupuszinaiak magyar nyelvén nem változtatott. Bizonyos hogy ezáltal is hozzájuk tapadt néhány szláv szó, melyeket talán sohasem zárnak már ki nyelvünkéből, de annak alkatához még konokabban ragaszkodtak, mint azelőtt. A régi népellenes politika nem engedte őket az általános magyar kultúrához felemelkedni, hanem még inkább visszalökte őket magányosságukba.

Ma már magyar iskola van Kupuszinán, sőt gimnázium. S nemcsak Kupuszinán, hanem mindenütt, ahol magyarok élnek. Az új Jugoszláviában annyi nyelvi szabadságot kaptunk, hogy egyszerűen nem vagyunk képesek élni vele. A háború a vajdasági magyar értelmiség jórésztét elsodorta. A most alakuló új magyar értelmiség világnézetében erős lehet, általános műveltség tekintetében magasabb színvonalon áll, mint a régi magyar értelmiség, de a magyar kultúrát, a magyar történelmet alig ismeri s anyanyelvén csak rosszul, sok kímélődással, dadogva képes kifejezni magát. Még mindig nem nyithatunk annyi magyar iskolát, amennyit a néphatóságok eltartának, mert nincs elegendő magyar tanító és tanár. A magyar iskolák tanerői túnyomó többségben szerb iskolákba jártak, hiszen magyar iskolába nem járhattak műveltségüket így nem anyanyelvükön szerezték, szerbül tanultak gondolkodni, magyar nyelvük pedig csak otthoni használatra szolgált.

Most az új Jugoszláviában viszont szabadon fejlődhetik a magyar kultúra, a magyar nyelv, nemcsak ápolhatjuk, fejleszthetjük, de költéségünk is ápolni. A néphatóságok szigorúan ügyvelnek arra, hogy magyar iskolába magyar nemzetiségű tanerőket nevezzenek ki. Hogy az a szegény magyar tanító csak a vulgáris nyelvet beszéli, azon nem torpanhat meg az iskolapolitika. Találja fel magát! A magyar kultúra, a magyar nyelv műveléséhez pedig minden lehetőséget megad népi államunk éljenek vele, élvezzék a magyarok ahogy tudják. A hatóságok arra is ügyvelnek, hogy mindenütt, ahol magyarok élnek, a magyar nyelv legyen elsősorban a kifejező eszköz. Hogy a feliratok, hirdetések magyar nyelven adják tudtára a népek, amit tudnia kell.

S így lépten-nyomon ráeszmélünk, hogy milyen szegények vagyunk, hogy mennyire eltávolodtunk nemzeti kultúránktól, mennyire nem tudjuk saját anyanyelvünket sem. A magyar feliratok és hirdetések hemzsegek a magyartalanságoktól, a helyesírási hibáktól, sőt gyakran egyszerűen érthetetlenek. Vannak magyar tanárok és tanítók, akik nincsenek

tisztában, szegények, a magyar helyesírással, a nyelvtan legелеmibb szabályaival. Pedig magyarul kell tanítaniok s így maguk rontják nyelvüket.

Lapjainkban már más, de talán a fentieknél is súlyosabb hibákkal találkozunk. Nem a helyesírásról van szó, mert ilyen hibákat nem találunk, goromba nyelvtani hibákat sem, erre a szerkesztők és lektorok vigyáznak. Még az ikes ige használata is megfelel az újabb magyar nyelvtani törvényeknek. Sokkal veszedelmesebb baj sajtóinkban az általános stílustalanság. Nem egyéni stílustalanságra gondolok, hiszen vannak íróink és újságíróink, akik egészen kifinomult egyéni stílussal rendelkeznek, hanem az általános stílustalanságra, amely lapjainkban a magyar nyelvet annyira jellemzi.

Lapjainkban és sajtótermékeinkben általában sok a fordítás. Fiatalkialakulatlan irodalmunk képtelen még egymaga ellátni a magyar tömegeket, de még ha erősebb és kiterjedtebb volna, akkor sem lehetne célja a szellemi önellátás. Világnézetij és politikai irodalmunkat a meglévő jugoszláv, illetve szerb-horvát nyelvre lefordított anyagból kapjuk. Ezt az anyagot le kell fordítanunk. Van azonban még egy feladatunk; megismertetni a magyar olvasót a szláv irodalom jelesebb termékeivel is. Ezen a téren jóvá kell tennünk az évtizedes mulasztásokat. Sokat kell fordítanunk! Államférfiaiunk nemcsak a szerb, a horvát, a szlovén népekhez szólnak beszédekben és írásaikban, hanem Jugoszlávia minden népéhez hozzánk magyarokhoz is. Ezeket a beszédek és írásokot le kell fordítanunk, hiszen a magyar nép életét, helyzetét is érintő kérdésekkel foglalkoznak. Sokat kell fordítanunk! Lapjainkban az anyag nagy része, könyvtérnelésünk jelentős része megint csak fordítás.

A magyar irodalom legnagyobb alakjai saját alkotásaik mellett nagy, őszinte és tiszta örömet találtak a fordítás munkájában. Mennyi szeretettel fordította Arany János Aristophanes meséit, s mennyit fordítottak legjobbjaink közül is: Petőfi, József Attila! A fordítással egy kicsit mindig kinyitjuk ablakunkat más népek udvarára, megismerkedünk más népek életével, szellemével, sajátosságaival, s a barátkozás, az ismerkedés mindig öröm. Még Adv is, aki pedig nem tudott semilyen idegen nyelvet megtanulni, barátai segítségével és a felfedezés boldogságával ültette át magyarra nem egy korabeli francia költő strófáit.

Mi nemcsak költőket fordítunk. A politikusok beszédei, a közgazdasági szakemberek, az ideológusok írásai nélkülözik a költői elemeket, a nyelvi szépségeket, a mondatok ritmusát és zenéjét. Náluk a tények megállapítása, a gondolat közlése mindennél fontosabb.

De ha kisebb igénnyel fogunk ezeknek az írásoknak lefordításához, könnyelműségünk a lefordított munkán áll bosszút. A fordítói munka nehézségét nem a mű értéke szabja meg. Szabó Endre, az orosz klaszszikusok magyar fordítója mondja valahol, hogy Tolstojt könnyebb lefordítani, mint Jónéhány nálánál kisebb író. A fordító munkája, akár művészi feladatra vállalkozik, akár másra, egyformán nagy és felelősségteljes.

A rossz fordítással nemcsak az eredeti mondanivaló sikkadhat el, de nyelvünket is tönkretelhetjük. S miután lapjainkban rengeteg a fordítás nálunk is az a veszély fenyeget. Mert lapjainkban gyakran találkozunk olyan rossz fordítással, amely nemcsak a magyar gondolkodásmódtól, a magyar nyelv szerkezetétől, a magyar gondolatmenettől idegen, de az eredeti mondanivalót is kifordítja, értelmétől megfosztja. Fordítóink a dolog könnyebb oldalát veszik: a szolgai alkalmazkodást, a szószerinti fordítást. Úgy okoskodnak, hogy felelősségteljes munkájukban, amikor a lefordítandó anvagnak minden szava fontos, mert minden szó-

nak súlya van, minden szót szótári értelemben kell lefordítani s akkor senki sem tehet szenrehányást. Egyszer, mindenre elszántan, rámutattam arra a veszedelemre, mely nyelvünket a vajdasági magyar sajtó részéről fenyegeti. Azt is hangsúlyoztam, hogy a szolgai fordítás nemcsak nyelvünk szellemét és törvényeit sérti és rontja, hanem értelmetlenné teszi a lefordított anyagot is.

Mi azonban nemcsak írásban fordítunk: beszédben is. Multkor egy magyar kulturális értekezleten vettem részt, ahol egyik tekintélyes társadalmi szervezettünk magyar kiküldötte megnyitó beszédét így kezdte: »Most a néptársak majd meg fognak ismerkedni Gyilász elvtárs kifejtéseivel, amit az irodalomról, a művészetről és más ilyen dolgokról kifejtett.«

Annakidején feljegyeztem ezt a mondatot, nem úgy, mint a szabóipar térhódítását a magyar nyelvben, ahol már nemcsak fordítunk, hanem immár fejtünk is, sőt kifejtünk, de mint tipikus példáját a mindennapi nyelvrontásnak. Meg kell jegyeznem, hogy a kiküldött valószínűleg még soha nem gondolt arra, hogy nem tud magyarul. Hiszen magyar, hát csak tudja az anyanyelvét! De a kifejtés (izlaganie) szót szerbből fordította, mert ahonnan az értekezletre eljött, szerbül beszéltek Gyilász elvtárs »kifejtéseiről«.

Bocsánat, nem humoros cikket akartam írni! Az idézet nem kiragadott, csak itt-ott előforduló példa. Ha az volna, csakugyan mosolyoghatnánk. De miután lépten-nyomon, állandóan a Vajdaság minden részében beléütközünk a magyar nyelv ilyen csunya kinövéseibe, sírnunk kellene, félrevernünk minden harangot és harsány hangon kiáltani, hogy mindenütt meghallják: Emberek, magyarok, vigyázzunk anyanyelvünkre! Ne hagyjuk ebek harmcadján, ne hagyjuk veszendőbe menni, mert ha így romlik tovább, gyermekeink már nem tudnak majd magyarul! Ha egy nyelv elveszti szellemét, ha elfelejtik törvényeit és megbontják alkatát, akkor az a nyelv sorvad és lassan pusztul. Akkor az a nyelv kihal, s akik egykor még használták, olyan nyelven gondolkoznak majd, amelyen jobban tudják kifejezni magukat. Ha így megy tovább, mit várhatunk gyermekeinktől, a jövő magyar nemzedéktől? Ha nem lesz magyar nyelv, magyar kultúra sem lehet.

Ne keressük a rossz, kirívó példákat mások nyelvében. Ismerjük be szép csendesen, hogy saját magunk is rontjuk nyelvünket. Magam is sokat fordítok, magam is gyakran megdöbbenek, hogy mondatszerkesztésem idegen, hogy nem voltam elég éber s állítmányom a mondat elején ágál. Ne tessék mosolyogni rajtam, nem csinállok magamnak fölösleges gondokat. Nem játék ez, nem tanáros szörszálhasogatás, hanem sajnós, komoly dolog. Nemcsak a stílusról van szó, nemcsak arról, hogy szépen, vagy pongyolamódon fejezzük ki magunkat, hanem az értelemről, az érthetőségről, a világos beszédéről és írásról. S ezt csak úgy érjük el, ha ragaszkodunk nyelvünk szelleméhez, alkatához és törvényéhez.

Nyelvünk ápolását senki sem akadályozza. Az, hogy magyarok vagyunk nemcsak történelmi adottság, hanem nyelvi kényszer is. Nem azért vagyunk magyarok, mert jó annak lenni, hanem azért, mert az anyanyelvünk magyar, mert magyarnak születünk s főleg, mert magyaroknak neveltek bennünket. S mivel magyarok vagyunk, gyermekeinket is magyarnak neveljük. Ez természetes.

Mit tegyünk hát? Tanuljunk a néptől, a magyar falvak népétől! Nem szavakat, hiszen az irodalmi nyelvnek magasabb színvonalon kell állnia s így nagyobb szókinccsel rendelkeznie, mint a népi nyelvnek.

De a magyar nyelv szellemét, alkatát, bámulatosan gazdag fordulatait, primitívségükben is tökéletes törvényeit még azokban a falvakban is megcsodálhatjuk, ahol egészen sajátos nyelvjárással beszélnek. A kőrögyi ember — mily keveset hallunk erről az ősi szlavóniai népszigetről! — mielőtt rágyújt a pipájára, előveszi »duvanyos keszejét«, de mégis zengzetes, dallamos magyar nyelven beszél; ha idegen szavakat is használ, azokat sajátjának tekinti, mert szorosan belefomta a magyar nyelv gazdag és szerteágazó szövevényébe. Hogy a kupuszinai ember a Zelen torban lakik s komájához a Grédába megy, vagy a Budzsákba be-szügetni, s amikor a menyecske úgy enveleg, hogv azt mondja: »Jaj, maga hogv micsodás ember, az már sokaság!« — ettől az ő magyar nyelvük még nem lesz idegen.

Nem vehetiük át a falu nyelvét, de tanulhatunk a falusi magyartól és tanulnunk is kell tőle. Mert a magyar nyelv itt bizonyosan másként fejlődik majd, mint Magyarországon. Lesznek olyan elemei, amelyek különböznek majd minden más vidék, vagy terület magyar nyelvé-től. Ezzel számolnunk kell, de az egyetemes magyar nyelvtől eltér-nünk mégsem szabad.

Legfőbb feladatunk az igényesség legyen. Szeressük nyelvünket, ápoljuk és ragaszkodjunk hozzá! Hogv hol kell kezdenünk a munkát? Talán söpörjön először mindenki a maga háza előtt. Csináljunk először otthon, a környezetünkben rendet. Kezdjük a legелеmibb dolgoknál. Amikor néhány héttel ezelőtt városunkban megalakítottuk — tanárokból, ta-nítókból, nyomdászokból és újságírókból — magyar nyelv-művelő társaságunkat, felmerült a kérdés, hogyan és hol kezdjük a munkát. Egy öreg magyar tanár azt mondta, kezdjük az ábc-nél.

S ezen senki sem csodálkozott.

Talán mindenütt az ábc-nél kellene kezdeni. De hát kezdjük el már egyyszer!

Herceg János

GÁL LÁSZLÓ VERSESKÖNYVE ALKALMÁBÓL

Régi ismerősökkel állok szemben. Napilapok hasábjain, folyóiratok lapjain találkoztam velük először és jól esik most így együtt látni őket. És jól esik az újabb füzetet odaállítani a régi füzet mellé. 1939-ben jelent meg az, fekete gyászköntösben, az író hevenyészett kézírásával odafirkantva: Gál László Verseskönyve. Mert gyászos esztendő volt. Tíz éve annak éppen, indulóban volt a háború és a költő még nem látta a kiutat... Akkoriban ismerkedtünk össze: a versekkel és írójukkal és talán az én hibám is volt, hogy a két dátum, 1939 és 1949, füzetei közben írt versek, az 1939-es és 1940-es évek termése még annyira a »tevélygő útiút« járja... Ezek a versek csak kéziratban vannak most előtttem. De nélkülük, az összekötő kapocs nélkül, a két nyomtatott füzetet kapcsoló versek nélkül nem tudnánk kirajzolni magunk elé a költő fejlődési útját. Enélkül pedig nem érhetnők meg a mai verseket sem. A ma a tegnap gyermeke és a holnapba ivel. Csak az egész Gál László ismerete adhatja meg a kulcsot a mostani termés megértéséhez, már pedig a versnek is, az embernek is a történelmi fejlődés adja meg kiteljesedését, egészét.

Egyenes út vezet az 1930-as esztendők Gál Lászlójától a ma költőjéhez, ha látszatra, első pillantásra így tetszik is, hogy két teljesen ellentétes, egymással semminemű kapcsolatban nem álló emberrel állunk szemben. Hogyan? A régi versek sírója és káromkodója és az új versek lelkes örvendezője és lelken-dezője egy és ugyanaz az ember volna? Ugyanaz az ember, igen. Nem szakadékról van itt szó az egykori és mai Gál között, de olyan ellentmondásokról, amelyek egy egységbe futnak össze. Mért sír az egykori Gál László? Ugyanazért, amiért a későbbi Gál, már örülhet. Nem csak a költő változott meg, de az élet is megváltozott körülötte és talán... és ebben újra egyezik a régi költő az új költővel: az író és az ember hozzájárulása nélkül. De ezt még így azonnal nem érthetjük meg. Hogy a költő Gál László legmélyebb problémáját megismerhessük és megérthessük és ha sikerül meg is oldhassuk, ahhoz előbb végig kell őt kísérnünk fejlődésének útján.

Mert nem oly egyszerű a kérdés. Hiszen, és éppen ez jellemző leginkább a költőt, nincs is talán olyan verse, amelyet ne szánt volna tettekné, politikai akciónak. Szenelmes verse egyáltalán nincs. Nem csupán ma nem ír szerelmi lírát. És nem csupán a füzetben nincsennek ilyen versei. Nincs szerelmes vers a Verseskönyvben sem és nem találhatunk ilyen verset kézíratai között sem. Nincs az írónak egyetlen olyan verse sem, amelyben ne azonosítaná magát korával, az emberrel, mindazzal amit politikumnak szoktunk mondani. Egyéni lírát nem ad Gál László és nem adott már 1935-ben sem. Ha itt-ott megemlékezik anyjáról, apjáról: nem róluik, a korszakról, Európáról ír akkor is. Ha mint egyén menekülni akar az élet elől, — a civilizáció, az elnyomás elől, a kizsákmányolás, a kultúrálatlanság elől akar menekülni. Ezzel perze nem szünt meg egyéni lírát adni. Csak éppen — ilyen és nem más a költő egyénisége. És ment mindez igaz és mindez így igaz, azért nem oly egyszerű és könnyen érthető a megállapítás, hogy Gál László — szemlélő, síró vagy örvendező ember, de aki kívül áll a harcban. És ha így, ilyen egyszerűen, ilyen szinte brutális egyszerűséggel állapítjuk ezt meg, akkor — így, leegyszerűsítve, — az állítás elveszti igaz voltát.

Próbáljuk meg az író szemével nézni sajátos problémáit. Az 1939-es füzet bevezető verse önvallomás. »Vagyunk« a címe és habár a költő hitetlenségére vet fényt, mégis már itt is mélyre ágyazottan mutatja az építeni akarást, a kultúra terjesztésének vágyát. És itt is kapcsolja az egyén, a költő fájdalmát a nép fájdalmával. Mert hiszen az, hogy a nép irástudatlan azt is jelenti egyúttal, hogy az írónak nincs közönsége.

Élünk és írunk csak magunknak
élünk és írunk — senkinek...

Kishitűség ez? Az, mindenesetre. De — ne feledjük, habár nem harcol ez ellen, nem is próbál azoknak írni, akik már nem írástudatlanok. Hiú ember Gál? Közönségre van szüksége? Igen. De inkább marad a közlés lehetősége nélkül, mintsem a burzsoázia költőjévé szegődjék. Persze kishitű még, nem lelkesedik, nem örvendezik, de sötétszemű, nem hisz a jövőben. Azért talán, mert kívülről áll, mert nem vesz — mint ember is! — részt a harcban?!

Ké hajlítsa hozzánk az ágat
amit nem érünk?

Senki.

Hogy önmaga hajlíthatná magához az ágat, hogy mi magunk hajlíthatnók magunkhoz az ágat? Ez még nem ötlük fel benne. Így aztán:

És mindig csak a mának,
mert a holnapot mások bérlik:
erősebbek.

Az erősebbek alatt itt az ellenséget érti. Az ellenséget csupán, mert nem látja meg, hogy a barátok sincsenek mind egyedül, mint ő maga, hogy erőssé válhat, ha csatlakozik a barátok táborához. Nem látja és így siránkozik:

Nincs barátunk csak — poharunk van.

Holtot körülötte a harcos barátok már tömörülnek.

Csak eljátszik magában a szép szavakkal, ha nem is jókedvűből. És úgy érzi: minden mindegy, sohasem győzhet a hitetlen, magának élő ember s így a gondolat sem játszik szerepet. Hiszen

s aki elindult, megáll, leül, elalszik...

....Nem olvasnak, nem lázadnak, nem akarnak.

Ezt látja: Ottmárék tözsomszédságában! S ha meglátja a prófétákat — hamis prófétákat lát bennük, bárholman közeledjenek és, jobbról, vagy balról és a szeretet utópiájába téved

...Itt addig nem nyílik virág
amíg a szeretet

össze nem csókol embert és embert.

Igazsá van. Csak azt nem látja, hogy éppen a szeretet kell, hogy megtanítsa a gyűlöletre, hogy éppen mert szereti az embert, azért kell, hogy meggyűlölje azt, aki kizsákmányolja, elnyomja, legyilkolja az embert. És mert harcot lát maga körül, elkészenedik és ahelyett, hogy előre nézne, visszapillant és — nem akar felnőtt lenni!

Nem akarok 33 éves lenni

csak ami nem voltam — gyerek.

Embere válogatja. Van aki a leglobb időnek tartotta korát, amely harcai útján meghozza az öröm lehetőségét, a szebb, a kiteljesedett életet; ide fog hamarosan felődni Gál László is, itt és most a 15 évvel ezelőtti írt verseiben még »Rosszkor születtem — kár volt« énekeli. De ez a gyerekkorba visszatérni akarás, ha szökés is az élet és problémái, harcai elől, egyúttal ugyanakkor lázadás is a kibíratatlan élet ellen, azok ellen, akik kibíratatlanná teszik az életet.

Ingoványos talaj a gyerekkorba menekülés lázadása. De ha Jammes Boriet és főleg Jean Cocteau jobbra vitte az ember, az élet elleni harcba, Gál László egyedül, önmagában is megtalálta az erőt, amely a helyes útra vezette. Mert szerette

mert szereti az embert, mert önönmagában szereti az embert. Gál László — humanista és ma senki sem lehet, senki sem tarthat ki humanizmusa mellett — a reakció, az ellenforradalom vonalán. Ma csupán egy formája van a humanizmusnak — a szocialista humanizmus formája. És akibe mélyen beágyazódott az emberszeretet, az előbb-utóbb ide fog torkolni. Már pedig Gál Lászlóban mélységes a humanizmus és minél magasabbra csapnak a gyűlölet, az imperialista elnyomás, a fasizmus emberirtó kálváriáinak hullámai, annál inkább válik tudatossá ez az emberszeretet a költőben, annál inkább lesz ez a humanizmus uralkodó hanggá verseiben. Nem harcol még, talán inkább siránkozik, nem látja a harcos embert, inkább csupán az áldozatot az emberben, de fasiszta-ellenessé, imperialistaellenessé válik és egyre tudatosabban. És ez a humanizmus a faji megkülönböztetés, gyűlölet idején elviszi a nemzetköziségbe:

Lehettem volna kínai
vagy mandzsui is, az ám!
Most puska lógna vállamon
és ölné a japán.

Azonos: tartja magát nemsokára a spanyolokkal is, a csehekkel is, közeledik a fasiszta halálgyár hazánk felé... Mindezt látja és áldozatnak hiszi az emberséget, nem lát költőt. Belekeseredik:

Tudd, az élet semmit sem ad
csak halálvárást...
..... Hiszek a lelkinyomorban
és abban, Duce, hogy nincsen ember.

A kütnélküli, a halálváró kispolgár keseredettsége ez még benne. Szétútne már dühében, de nem tudja — hová! S nem is tartja fontosnak ezt a tudást. Csak a régi tréfából ismeri annak fontosságát, HOVA kell ütni, a komoly életben elveti az elméletet, a tudatosságot, belámenekül az ösztönösségbe, amely pedig sokakat indított már az ellenség oldalán harcba.

Előbb ütni, csak az a fontos, —
másképp bizony, leütnék téged.
A könyveket meg vágd a sutba,
ez az élet.

Az elmélet hiánya teszi azután, hogy tévelyeg, hanyódik és már a következő versében újra utópiába téved:

.... kenyert dobott a köért vissza
és övé lett a világ.

A harc útját teljesen szem elől téveszti, úgy hiszi — csak a fasiszta kezében lehet, fegyver. Nem ismeri a Párt erejét, harci készségét, nem ismeri a Szovjetszövetség készenlétben tartott öklét. Vagy nem hisz benne. Így énekelheti azután:

A kardos hős, a kelevezés
gyávább a gyenge önmagunknál,
mert igen: bevalljuk, hogy félünk
és tudva megyünk vereségnek.

Ezért nem hisz a jövőben, csak szeretne hinni:

De ha zápor van, lesz ezivárvány
s ha nincsen, felfestünk az égre.

Azt jelenti-e mindez, hogy Gál egykori, kispolgári humanista érzelmeket megéneklő verseinek nem volt semmi hatásuk sem? Semmi esetre sem. Szörnyen, rettentően gyűlöli a háborút, az elnyomást és nekikeseredett antifasizmusa, háborúellenessége, pacifizmusa, ha nem akartan is, de sokszor akcióba lendítik az olvasót, hogy ökölbe szorult annak a keze, még akkor is, ha maga is jámbor kispolgár.

Be szép a nép ha vérzik.
Feszes, mokány, kemény legény,
nemrég még lábán jánt szegény.
Most két faláb, térdtől alább
kop-kop, be szép, be ép faláb.

Hasonlók a Verseskönyv verseihez a még kéziratban levő versek az 1939—40-es esztendőik terméséből. Ugyanaz a humanizmus, ugyanaz az elme-
tengő, siránkozó vagy nekikieseredett káromkodó, de nem harcos, de nem cse-
lekvő, de nem odaütő pacifizmus. Nem hirdeti háborút a háború ellen, nem próbálko-
zik meg vele, hogy a hódító, emberirtó háborút felszabadító, emberteremtő hábo-
rúvá változtassa. Annak dacára, ha eltekintünk a költő szubjektív, egyéni aka-
ratától és beállítottságától, meg kell állapítanunk, hogy sok versének objektív,
tárgyilagosan leértékelhető hatása mégis a harcba lendítés, az ember-teremtő építés
lehetőségének kiharcolása. És habár itt is más a hangja mint mai verseiben,
itt is ugyanaz az építészándék, csak vágyakozásban, csendül ki mint a ma örö-
mös verseiből. Itt persze még sokszor belefeledkezik önmagába, sokszor belül-
ről jött, mélyről fakadt élmény adja kezébe a billentyűt és kispolgáran kicsi
a súlyos problémákhoz még a tudása is. Nem tudja, nem ismeri az építés fel-
tételait, de építeni szeretne, ha lehetne. Néha tehetetlen dühében csak károm-
kodásra futja lélegzetéből, de ez is és nekikieseredett siránkozása és — lázít-
akcióba lendít sokszor:

Ne vegyél fiadnak ölönkatonát,
ne tanítsd ölni — úgy is megtanul
s mire látó lesz majd a két szeme
ahogy a többi, ő is megvakul....
Ne vegyél a fiadnak ölönkatonát.

Sokszor a teljes visszavonulást, elvonakozást az életől, harctól, a begubózást
prédikálja. Néha ez sikerül is neki, máskor ökölbé szorul tőle a kezünk. Nagy-
nagy ritkán jut el csak oda, hogy a harcot prédikálja, persze ezt is hitetlenül
és csak ideig-óráig. Öregnek, harcképtelennek tartja magát és csak a »fi-
taloknak» szól oda:

a fiatalok még fiatal ököl —
hát üssetek és így, tovább, előre.

Mégis, azt hisszük, itt a fordulópont és mire az emberirtó retentő halálgépe-
zet, — 1941-hez közeledtünk — hozzánk is elér, Gál László is megtanulja vé-
rével, idegével, hol az igaz emberi helye, mi az igaz humanistának kötelessége.

Már Goethe valahogy úgy érezte, tudta, hogy a valóságot, az igazságot
állandóan hangoztatni, hirdetni kell, mert a hazugságot is állandóan kürtölk
körülöttünk. Gál László új verseiben hirdeti az igazságot, hirdeti az építést,
hirdeti a szocializmust. Ad-e azonban teljes művészi igazságot és ad-e való-
ságot, ez annak felmenőre olyan kérdés, amelyre még keresni kell a feleletet.
Már a régi Gál hirdette a népek egységét és testvérségét, már a régi Gálnak
egyként fájt magyar és szlovén fájdalom, spanyol, kínai, néger és zsidó fájdal-
om. A faji megkülönböztetés, az imperializmus legbestiálisabb fajtája, a fasiz-
mus vitte az antiimperialista és nemzetközi front vonallára. Különösen akkor
váltik benne tudatossá a fasizmus, az imperializmus gyűlölete, amikor átvonul
rajtunk is az emberirtó hullán. Megtanulja, hogy itt ütni kell s csak azután
lehet hozzáfogni az építéshez; hogy itt gyűlölni kell éppen azért, hogy szívünk
szerint szeretnünk. Habár — a harcot még ma sem hangsúlyozza ki eléggé
verseiben.

És itt álljunk meg egy szóra. Ennél a kérdésnél feltétlenül el kell kissé időznünk. Míg humorban leplez és harcol, osztályharcot láttat és osztályharcot vív. lírában, versben törésnélküli nála a vonal, örvendezik és lelkesedik, lelkesedik és szíjjaljon örül. Mert nagyon tud örülni, tehetségesen tud örülni és nagyon tud hinni és az öröm egységes, töretlen hangulatát utolsó betűig végigvezeti a versen és az olvasó lelkén. És ez feltétlenül érdeme és előnye a Gál-versnek. De ugyanakkor talán hibája is. Mert ez még nem a ma maradéktalan valósága. Mert ily módon ezek a versek nem adják meg a teljes igazságot. A jövőt láttatják már ma és talán el is hihetik (és minél jobbak, művészebbek — annál inkább!), hogy már itt az a jövő, amelyért még meg kell harcolni! Mert még csak építjük a szocializmust, még csak harcolunk az osztály nélküli társadalomért. És — az osztály nélküli társadalom sem lesz ellentmondás nélküli társadalom egyúttal! Ma még kettős harcot vívunk és főleg a költő vívja a kettős harcot: a harcot körülöttünk és a harcot önmagunkban is, az osztályellenesség ellen, egykori, rég kapott örökségünk ellen. Mert nem akadhat még közöttünk senki sem, aki már megteremthette volna önmagában a jövő emberét, a szocialista-arctű emberét. Ez a harc, ez a kettős harc, de különösképpen az a belső az új Gálért, az igaz Gálért hiányzik még az új Gál-versben. Talán valamennyiünkben túl győnge ez a harc s nem csupán egyéni sajátossága ez a Gál-versnek. Valamikor sürt és káromkodott, ma örül határtalanul, de sem akkor, sem ma — nem harcol eléggé a versben. Érdekes például, hogy ha egy-egy versében érző a harc mindenütt jelenlevőségét és harcra szólít föl maga is, úgy a múltba nyúl vissza, a múlt elvetésére hív föl. A mában (hangsúlyozzuk: a versben) nem lát olyan erőket, amelyek ellen harcolni kell. Túlsírnának látja az utat és túlszépnek az életet. Már ma látja, már a mába látja bele Jermilov tételét: A szép a mi életünk! A szép — az élet! Igen! Szép is az életünk, de van még benne sok rút is és csak bizonyos távlatban láthatjuk életünket csupán szépnek. Így Gál László sem látja, sem adja még — velünk együtt! — a teljes má, a teljes valóságot. Egysíkú a látása: amint egykor alig látta meg a fényt és az árnyék mellett, úgy ma szinte csupán a fényt látja és láttatja, az árnyék nélkül. Egyszóval látása nem eléggé dialektikus, nem túlközi teljesen a ma valóságát. Ebben hasonlít a mai Gál a régi Gálhoz: a jórészt egysíkúságban. Habár ugyanakkor hatalmas a különbség is közöttük — hiszen ott sint, ma örül és nevet.

Tisztán látja a régi Gál hibáit és erényeit (Számadás), viszont a mai Gált nem látja ugyanilyen tisztán: Tanár tanított: nem tudni semmit

s ez kényelmesebb volt a barrikádnál...
S mégis azt hittem, harcos vagyok én is
mert néha felforr a szó torkomon.

Ma viszont:

... harsány hóműk zengien a szavunkból
és végig ahol kallapács van, kasza és ököl
... Költők, riadót éppen mi ne harsonázzunk?«

Nagy a hit benne, de ez néha kritikátlanná teszi. Ez az öröm néha azután messzire elragadja, olyat mondhat vele, amit nem akart mondani:

Soha még ilyen óriássá nem nőtt
nem nyúlt úrrá, hangos hódítóvá
szellért napból bús szolgahad

és Adysan így fejezi be ezt a gondolatsort:

Mert ami szándék s ami jóremény,
ami öröm van ezen a tekén:
az egész holnap hozzánk menekül
s mi nem lehetünk már: csak legelő!

(A tudósítókhoz)

Be szép a nép ha vérzik,
Feszes, mokány, kemény legény,
nemrég még lábán járt szegény.
Most két faláb, térdtől alább
kop-kop, be szép, be ép faláb.

Hasonlók a Verseskönyv verseihez a még kéziratban levő versek az 1939—40-es esztendőik terméséből. Ugyanaz a humanizmus, ugyanaz az elme-
bengő, siránkozó vagy nekikieseredett káromkodó, de nem harcos, de nem cse-
lekő, de nem odaítéző pacifizmus. Nem hirdeti háborút a háború ellen, nem próbálko-
zik meg vele, hogy a hódító, emberirtó háborút felszabadító, emberteremtő hábo-
rúvá változtassa. Annak dacára, ha eltekintünk a költő szubjektív, egyéni aka-
ratától és beállítottságától, meg kell állapítanunk, hogy sok versének objektív,
tárgyilagosan leírt hatása mégis a harcba lendítés, az ember-teremtő építés
lehetőségének kiharcolása. És habár itt is más a hangja mint mai verseiben,
itt is ugyanaz az építészándék, csak vágyakozásban, csendül ki mint a ma örö-
mös verseiből. Itt persze még sokszor belefeledkezik önmagába, sokszor belül-
ről jött, anélkül fakadt élmény adja kezébe a billentyűt és kispolgáran kicsi
a súlyos problémákhoz még a tudása is. Nem tudja, nem ismeri az építés fel-
teteleit, de építeni szeretne, ha lehetne. Néha tehetetlen dühében csak károm-
kodásra futja lélegzetéből, de ez is és nekikieseredett siránkozása is — lázít-
akcióba lendít sokszor:

Ne vegyél fiadnak ölönkatonát,
ne tanítsd ölni — úgy is megtanul
s mire látó lesz majd a két szeme
ahogy a többi, ő is megvakul....
Ne vegyél a fiadnak ölönkatonát.

Sokszor a teljes visszavonulást, elvonakozást az életől, harctól, a begubózást
predikálja. Néha ez sikerül is neki, máskor ökölbe szorul tőle a kezünk. Nagy-
nagy ritkán jut el csak oda, hogy a harcot predikálja, persze ezt is hitetlenül
és csak ideig-óráig. Öregnek, harcképtelennek tartja magát és csak a »fi-
taloknak« szól oda:

a fiatalok még fiatal öklöl —
hát üssetek és így, tovább, előre.

Mégis, azt hisszük, itt a fordulópont és mire az emberirtó retentó halálgépe-
zet, — 1941-hez közeledtünk — hozzánk is elér, Gál László is megtanulja vő-
rével, idegével, hol az igaz emberi helye, mi az igaz humanistának kötelessége.

Már Goethe valahogy úgy érezte, tudta, hogy a valóságot, az igazságot
állandóan hangoztatni, hirdetni kell, mert a hazugságot is állandóan kürtölk
körülöttünk. Gál László új verseiben hirdeti az igazságot, hirdeti az építést,
hirdeti a szocializmust. Ad-e azonban teljes művészi igazságot és ad-e való-
ságot, ez annak felmenőre olyan kérdés, amelyre még keresni kell a feleletet.
Már a régi Gál hirdette a népek egységét és testvérségét, már a régi Gálnak
egyként fájt magyar és szerb fájdalom, spanyol, kínai, néger és zsidó fájdal-
om. A faji megkülönböztetés, az imperializmus legbestiálisabb fajtája, a fasiz-
mus vitte az antilimperialista és nemzetközi front vonallára. Különösen akkor
vállik benne tudatossá a fasizmus, az imperializmus gyűlölete, amikor átvonul
rajtunk is az emberirtó hullám. Megtanulja, hogy itt ütni kell s csak azután
lehet hozzáfogni az építéshez; hogy itt gyűlölni kell éppen azért, hogy szívünk
szerint szeretheessünk. Habár — a harcot még ma sem hangsúlyozza ki eléggé
verseiben.

a napilap keretein túl is, könyvállóak, mert írójuk nem hazudott, nem erőszakolta magára a prédikátor szerepét! És ment tehetséges.

Ebből, mindebből önként adódik, hogy legjobb versei, azok lesznek, amelyekben sikerült az új-régi Gált, az örök gyermeket megszólaltatnia. Már nem akar megrekedni a gyermekkorban, de sok, nagyon sok benne a gyermeki, az újjongó ámuló lelkes tisztség. Ezért a legjobb verse a kötetnek a »Tavasza«. Itt az élet mélyről szakadt, belülről fakadt őszinte, gyermeki tiszta öröm. Szép az élet — ha megéljük. Itt teljesen megélte az élet szépségét. Az építő élet szépségét. A kötet legjobb plakátversei talán a Májusjáték, a Nem vagy egymagadban, Új tanítók elé. Viszont gyönglék: Dal a hullámokról, Batina, Úgy elmondanám, Hull a fátyol.

Az eddigiekből adódik azután természetesen a felelet a forma kérdésére is. A ritmus, a képek, a hang a kemény, acélos, néha-néha játékos, gyermeki, vidámság, öröm és építőkedv szülöttei. Az összehatás? Ha átrohanunk versein, ha szavalva halljuk őket és hagyjuk magunkat sodortatni — együtt buzdulunk, pezsdülünk velük. Ha ráérőn lapozgatjuk a könyv lapjait — helyenként észrevesszük pongyolaságát is. Az a tény, hogy az író nem és le eléggé mélyre, nem adja teljes magát, rohanva alkot, kihat természetesen a formára is. Így ami talán leginkább szembetűnik, első pillantásra is, az az ellentmondás: nagyon erős, eleven a költő ritmuserzéke, minden ritmust könnyen magába él át és ad, szinte csupa idegrezgés az egész ember, csupa ütem és verseiben mégis akad ritmustörés, ritmushiba. Viszont a teljesen megélt, nem idő előtt szült, koraszülött versek ritmusa sodor, ragad magával (Tavasza, Májusjáték stb.)

Szereti a könnyed ritmust és szereti a könnyed képeket, a játszi meglátásokat. Néha túlbőven buzognak belőle a képek, aminthogy a könnyedség általában is jellemzi verselését (és ez erénye, de hibája is!), úgy buzognak belőle a szavak, hogy csupa képet adnak, oly képet, amely már belülről ritmikusan és rimekkel szakad a felszínre. De — a tartalom és forma egysége így kívánja meg — a meg nem élt versekben ellanyhul ez a buzogás. Innen ered azután, hogy az igazán művészi versek buzogásából sokszor átment egyes képeket más versekbe is, ez az oka, hogy egyes képek ismétlődnek.

Fut a falon dús folyondár
zöldet nevet a tetőre... (Májusjáték)

Csipog a bolyhos csirketavasza...
lila virágot nevet a barack... (Tavasza)

Nagyon szereti az alliterációt, egész szavak játékos ismétlődését is: Zuhogó évek zuhogtak... Hullott hulladék életünk... bamba-bámésszá vertük gyermekünk... Néha persze ritkán, ha nincs meg hozzá az ideje, hogy visszatekintsen már megírt versére, ez a játékoság erőltetve teszi és erőszakoltá a képet s a verset: Vágyó szüzekké gyűnt gyászos ágyasok...

dús dőzsölök kezüket dörzsölik...

Nagyon szép sorokat, sodró ritmust, plasztikus képeket ad Gál de olykor ritmustörés, erőltetett rim is akad. Aminthogy (tartalomban, — formában sem egységesek, egyértékűek ezek a versek. (Ilyen rim pl.):

»Eh, föld ez a könyv, izes, fekete föld
s benne van a sarjadó vetés, a zöld.« (Alkotmányunk.)

Az új Gál-versek feltétlenül értéket jelentenek és feltétlenül tehetséges és még egyre fejlődőképes költő útjára mutatnak. Vannak bennük nem csupán politikai, de nagy művészi értékek is és e művészi értéket nem csupán a formakészség, a rutin, ritmuserzés, játékos könnyedség, de főleg az a tulajdonságuk

taszi, hogy őszinte öröm, őszinte belülről fakadt építőszándék teremtette meg őket. Tudatosan plakátverseknek, építőverseknek szánja őket költőjük és a plakátverseknek feltétlenül megvan a maguk nagy jelentősége. Mindennek ellenére úgy érezzük: a jövő versei még többet kell hogy adjanak. A jövő versei még többet *fognak* adni.

A jövő Gál-versei általánosítani fogják az egyest és az egyesén át az általánosat, az emberit, az új embert fogják nem csupán érzékelteni de — meg is teremteni. Persze ezt csupán a harc, az önmagunkkal folytatott harc áthatja ki belőlünk. De éppen ez az önmagunkkal folytatott harc — a múlt ellen önmagunkban — folyik körülöttünk is és éppen így kapcsolódhatunk bele a harcba az új emberért és új társadalomért. Nem síma az építés útja, de számos akadályon át vezet a vágyott célba. Ezt a harcot látni, látni és megharcolni körülöttünk és önmagunkban, ez költészetünk elmélyülésének másik feltétele és szintén kihat, akár az első is, a formára is egyúttal. Így válik a stímusérzék — megvalósult ritmussá, így buzognak és buzoghatnak belőlünk egyre új és gazdag képek, amelyek lényegünket adják. Mindez persze feltételezi azt, hogy csak önmagunkat adjuk a versben, hogy a külső hatásokat jó mélyre ágyazzuk el magunkban és onnan hagyjuk mélyről-szakadtan megvalósulni; mindez persze feltételezi azt, hogy nem percek, talán nem is órák alatt alkotunk lírai verset sem, hanem kihordjuk azt is, úgy adjuk neki életet.

Gál László tehetséges költő, értékes költő. Nem csupán a ő hibája, hogy nem adott már ebben a kötetben is jobb verseket is. De mindezt meg kellett mondani verseiről, éppen azért, hogy jövőre teljes, értékes önmagát adhassa. Már ezek a versek is értéket jelentenek. És éppen ezért — elbirják a legkomolyabb kritikát is.

Lőrinc Péter

Jegyzetek a Vajdasági Magyar Írók vitaestjén

...az igazat mondd, ne csak a valódit,
a fényt, amelytől világlik agyunk
hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.
(József Attila)

A »HID« kezdeményezésére Vajdaság magyar írói az elmúlt hó folyamán vitaestet rendeztek azzal a céllal, hogy a vajdasági magyar irodalom alapvető kérdéseit megvitassák és tisztázzák. A vita napirendjén az irodalmi alkotás, az irodalmi kritika problémái és a szocialista építés írói ábrázolásának kérdései szerepeltek. A vitaesten a vajdasági magyar írás legcselekvőbb és legkiemelkedőbb emberei vettek részt és ez lehetővé tette azt, hogy mindenki őszintén fejtse le álláspontját és védje is mindaddig, amíg az ellenérvelő hatása alatt maga is meg nem győződött álláspontja tarthatatlanságáról. Megállapíthatjuk, hogy ez a vitaest mint az írói együttműködés és önképzés egyik új fajtája sokban elősegítette a résztvevők emberi és írói továbbfejlődését, a kritika és önkritika módszereinek hatásos és áldásos alkalmazását.

A felvetett kérdések egyike: van-e, lehet-e vajdasági magyar irodalom? Enre a kérdésre a jelenlevők pozitív választ adtak. Vajdaság különleges helyzetéből különleges társadalmi körülmények alakulnak ki, ezek pedig olyan feladatokat rónak a vajdasági magyarok életét és annak körülményeit ábrázoló íróra, amelyeknek csakis a mi vajdasági magyar íróink telhetnek eleget, illetőleg: a vajdasági magyar irodalom ábrázolhatja hitebben és leghitelesebben itteni magyar népünk és a vele élő testvérnépcek fejlődését, egymáshatását, összefogását, stb. Vajdaság magyarsága egy szűkebb, földrajzilag könnyebben átfogható fogalom, ennek arányában az itt elhangzott és leírt szónak is lemérhetően közvetlenebb a hatása. Ezért a vajdasági magyar irodalomnak sem lehet más a célja mint az itteni magyarság lelkéhez hozzáférni és tudatosítani benne a múlt, a tegnapot és mindent, ami az életét alkotja. A vajdasági magyarság helyzete nem kívánja meg egyik magyartól sem azt, hogy akár egy percig is megtagadja a magyar kultúrához való tartozást, viszont nem zárja ki azt sem, hogy a jugoszláv szocialista hazához való ragaszkodásán keresztül az egész haladó és igazi demokratikus emberiséghez tartozónak érezze magát. Ezenkívül tény ma az is, hogy a J. Sz. N K. gyorsabb fejlődési tempója és az életkörülmények különfélesége folytán a vajdasági magyarok ma más fejlettségi fokon állnak, mint a magyarországi, romániai vagy szlovenszki magyarok. Itt a jelent és a társadalmi valóságot csak a vajdasági magyar írók ábrázolhatják kellő hitelességgel.

Ezen feladatok megoldásánál ők sem vonhatják ki magukat a szabály alól, hogy t. i. műveikben az objektív valóság szubjektív ábrázolását adják. Épp ezért kell megállapítani, hogy itteni magyar íróink nem ismerik eléggé és eddig nem is igen törekedtek megismerni Vajdaság múltját, fejlődését. Így számos a magyarságot érintő sorsdöntő kérdés ábrázolása kimaradt alkotásaikból. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: a századfordulói kivándorlások Amerikába, az elszegényedés, az aratósztrájkok, a falusi tömegek városokba özönlése, — továbbá a külső társadalmi feltételek által meghatározott átalakulása a magyar-

ság társadalmi tudatának — az úvidéki magyar munkásság életének feltárása, magatartásának magyarázata stb. stb. Megállapítást nyert, hogy irodalmunk gyermekbetegségekkel küzd, hogy itt nálunk még külön megbetegedések is észlelhetők, amelyek Vajdaság speciális problémáiból — főleg a sötét múltból — származnak; pl.: magyartalan nyelvhasználat stb.

Vajdasági magyar irodalom tehát van, szükségesszerűen van és az írókon a sor, hogy felvirágoztassák, előbbrevigyék fejlődését.

A felvetett kérdések egyike az író világnézeti alapjainak tisztázása volt. Megállapítást nyert, hogy az, aki irodalom útján ábrázolni akarja a valóságot, nem vonhatja ki magát a valóság tudományos kutatása alól. Okvetlen le kell számolni bizonyos csökevényekkel, hogy önmagunkban a más helyesen felépíthessük, művészetünket, irodalmunkat helyesen kialakítsuk és a helyest helyesen kivetítsük. Ennek egyik biztosítéka világszemléletünk tisztázása saját magunk előtt. Azt a társadalmi valóságot, amelyet magunk előtt nem tudunk a marxizmus-leninizmus álláspontjáról megvilágítani, nem fogjuk tudni irodalmilag sem ábrázolni: olyan ösvényekre tévedhetünk, amelyekre lépve az íráson keresztül magát az olvasót is tévútra vezethetjük. Ebben a tekintetben az irodalomelmélet is csak részben segíthet, mert annak szabályai a tapasztalati tények, tehát a már megjelent művekből vezetik eredetüket és az alkotásnál nem alkalmazhatók egyenesen a műre. Maga az irodalom-elmélet tehát nem segíthet ott, ahol világnézeti kiképzésre van szükség. Az író kötelessége az irodalomelméleten kívül a korszerű tudomány és bölcsészet kérdéseivel is behatóan foglalkozni, hogy magas hivatását becsülettel szolgálhassa. A szocialista realizmus elméleti kérdéseinek tárgyalása, a szocializmus bölcsészete, a dialektikus materializmus ismerete nélkül ugyancsak nem vezet eredményre. Ezért tünték ki a vitaest minden résztvevője elé a világnézeti önképzés fontos feladatát.

Gyakran esett szó a realizmus, a szocialista realizmus és a naturalizmus egyes kérdéseiről. Külön kiemelték a résztvevők a polgári realizmus különválasztásának szükségességét a szocialista realizmustól. Tévedés volna a szocialista realizmus eredetét a polgári realizmusból levezetni, mintha ez utóbbi annak volna a természetes folyománya, szintézise lenne. A szocialista realizmus *lényegében* különbözik a polgári realizmustól: témaköre, eszménye, világszemlélete más! Míg a szocialista realizmus eszménye a munka, az alkotás a polgári realizmus legnagyobb íróinál is ez tizedrangú kérdés. A polgári realizmus eszménye az »Én«, a »személy«, az »egyéniség«. Mi tudjuk, épen mert a történelmi materializmus alapjain állunk, hogy a munka tette meg az embert emberré. Hasonló a különbség a művészi módszerek alkalmazásában is.

Ugyancsak meg kell vonni a határt a haladó szellemű burzsoá és a szocialista irodalom között. Alá kell húzni azt a tényt, hogy a hatalom meghódítása után is a proletariátus az eszmék frontján gyengébb a burzsoáziánál, mert ez utóbbi világnézete még évtizedekig is életben marad és a szocialista építéshelyen fázisában épen a szocialista irodalomra vár a szellemi élet átalakításának harcok feladata.

Mely célokat kövessék íróink alkotó munkásságukban, mi az irodalom célja, szerepe és feladata a vajdasági magyarság életében? A vajdasági irodalom ebből a tallajból nőtt ki, Vajdaság életéből fakad — ezért Vajdaság problémáin keresztül adja az egyetemes emberiség problémáit. Évezredek óta az irodalomnak nagy a szerepe az osztályharokban. Ez a szerepvállalás nem egyszerű sorbaállítás, hanem bonyolult folyamat, állásfoglalás is, amely társadalmi és politikai

következményekkel és felelősséggel jár. Népköztársaságunkban ma a legfontosabb osztályharc feladat a szocialista építésben való részvétel. Énneked, hogy Jugoszlávia öntudatos dolgozói élen járnak ebben a harcban. Az írók feladata írói alkotás útján kiemelni jövőnk hordozóját, a munkáosztályt és a dolgozó népet, a munkást, a parasztot és ezúton befolyásolni a tömegeket arra, hogy a jövőnk pozitív céljaiért való harcban még tevékenyebb részt vegyenek. Művészi feldolgozásra várnak azok a témák, amelyek társadalmi fejlődésünk általános törekvéseinek megfelelően mozgósítani tudják magyar dolgozóinkat azokra az erőfeszítésekre, amelyeket a szocialista építés mai tempója mindenkitől megkíván. Ez persze nem jelenti azt, hogy íróink témaköre ezzel le is zárul. A kispolgárt is be kell mutatni, bármennyire sem egy eszményi osztályréteg. De tudni kell, hogy a kispolgári réteg eszményképe, a burzsoáziát követő és majmoló fölfelékapaszkodás, számtalan nem kispolgárban is még erős gyökerekkel él. A történelmi materializmus szempontjából bemutatva ezen osztályréteg szétoldadásának szükségességét ki kell vonni a munkásság széles tömegeit eszméi befolyása alól és ilyen módon be kell bizonyítani, hogy a kispolgárság megszűnése nem vonja maga után a magyarság megszűnését!

Íróink nem zárkozhatnak el a dekadencia és a formalizmus elleni harc elől sem, még akkor sem, ha a vajdasági magyar irodalomban nem igen van dekadens vagy tisztán formalista író. Ha ilyen nincs is, nem lehet határozottan azt állítani, hogy íróink alkotásában nem lelhető fel gyakran ezen irányzatok nyoma. A dekadencia és a formalizmus elleni általános harcban a harcot a magunk részéről elsősorban saját magunkban kell elkezdeni.

Valóságunkba, tehát témakörünkbe tartozik a múlt előkészítő mult, és a jövőt előkészítő jelen írói ábrázolása is.

Élénk eszmecsere fejlődött ki az írói ábrázolás, a típusalkotás, a forma és tartalom kérdései körül.

Miután a szocialista realizmus a helyzet tudatosítás pillanatában épen olyan pártos irodalmi irányzat mint bármely másik, sokan azt hiszik, hogy ennek a pártosságnak egyszerűen a rezsím mellett való írásban kell kifejezésre jutnia. A szocialista realizmus pártossága azonban csak azért van, hogy a cselekmény helyes beállítása folytán az egész társadalmi háttér is kimajzolódjon és ezúton az írás ilyen vonatkozásban is hiteles legyen. — hogy az ellentételi harcában kidomborodjon az ami »valójában, egészben« igaz, és így lemerődjön a szavak és cselekmények teljes társadalmi igazsága, súlya és hatása. Ha hiszünk az igazságunkban, a lelünk viszhangjaként keletkezik, magunkban átszűrte és magunkból kivetített jellem, alak, helyzet beszéd és leírás a valóságban, művünkben is erős igazsággá lesz.

Két módja van a valóság bemutatásának: a tudomány és a művészet. Mindkét mód célja azonos: a tárgyilagos valóság. »Az aké politikai gazdaságtannal foglalkozik, statisztikával fegyverzi fel magát, hogy olvasója tudatára hasson és meggyőzze őt arról, hogy egy bizonyos osztály helyzete jobb, avagy rosszabb lett. A költő plasztikusan, művészi eszközzel ábrázol, az olvasó képzeletére hat és így győzi meg olvasóját arról, hogy egy osztály helyzete megváltozott. Mindkettő ábrázol és mindkettő meggyőz. Az első a biztos igazság a másik a szavahihetőség eszközeivel.« (Bjelinszki)

Az irodalmi valóságábrázolás tehát a szocialista realizmus lényege is. A valóság költői reprodukciója a szocializmusért folyó harc keretében, a szocializmus építésének útján és magában a szocializmusban. A szocialista realizmusban az ember úgy kapja az alakokat és azok vonatkozásait, hogy azok okvetlenül hámulatot, elvetést vagy gyűlöletet váltanak ki. Ezért természetesen, hogy a szocialista realizmusban nem választható el a forma a tartalomtól. Helytelen az a felfogás, hogy jó szocialista tartalom esetén jelentéktelen a forma kérdése.

ment a jó tartalomnak természetsszerűleg jó formára van szüksége, hogy hiteles művészi alkotás lehessen. Bár az elsőbbség a tartalmat illeti meg, a formát sem hanyagolhatjuk el. Viszont az is bizonyos, hogy a jó tartalom mindig kialakítja a jó formát, amint a jó forma is hat a társadalomra: a kettő elválaszthatatlan dialektikus egységet képez.

Az irodalmi értelemben vett valóság nem a külvilág közvetlenül érzékelt felülete, nem az élet pillanatnyi esetleges jelensége. Ezek fényképszerű visszaadásával csak a naturalizmus elégedhet meg. Ezért is kell ellene harcolni. A körülmények a fontosak: ezek pedig mások a kapitalizmusban és mások a szocializmusban. Ezek figyelembevétele mellett kell meglátni és megismerni a valóságot, megfigyelni és megalkotni a típusokat. Itt sem szabad azonban túlozni, mert nem függ minden és kizárólagosan a környezettől, mert hiszen az általa kialakított típus visszahat a környezetre és maga is alakítja a környezetet.

Vajdaság magyar írói gyakran vétnek ezen elvek ellen. Gyakran kizárólag az u. n. pozitív típusokat ábrázolják és ezzel leszűkítik a negatív típusok elleni harcot, ami egyike az irodalom legmágasztosabb feladatainak. Amennyiben pedig negatív alakokat is ábrázolnak, elmagyolják a művészi eszközökkel való ábrázolást, — megelégszenek azzal, hogy leírják »piszkos kulák« típusuk negatív mivoltát nem mutatják be a típus magatartásával, gesztusaival stb. Ha egyik másik író ezen ellentéteket be is mutatja írásában, megelégszik azzal, hogy ez az ellentétet sematikus »fehér-fekete« alapon mutassa be, kihagyja a művészi eszközökkel való varrálást. Típusaik sokszor igen általánosak, úgy hatnak, mintha egyedül állnának a világban, mert nincs meg a kontraszt. Sokszor az ábrázolás csak részleteiben jó, de itt sincsenek a típusok tipikus körülményekbe illesztve, — leginkább a környezet teljesen hiányzik. Gyakran fordulnak elő formai hibák is, dilettantizmus, amely tehetség és művészi ambíció hiányában csak ismertet, de nem ábrázol. Nem ritka az eset, hogy íróink a típus keresésében csak a ma típusát látják és nem látják azt, amit az irodalmon keresztül a típusunk akarunk teremni, ami fejlődésben van és ezért sokszor alig látható, ami azonban mégis a jövőt jelenti.

Az írói alkotás függetlenségéről is szó esett a vitaesten. Alkotásában az író szabad ember. Nem szabad megrendelésre dolgoznia. De emberi törvény az, amely megkívánja, hogy az író tollából kikivánczó, látnivaló tünet, esemény, jelenség, elképzelés egyezzen azzal, amit a társadalom tőle elvár. Ez pedig csak az író és a társadalom elválaszthatatlan dialektikus egybeforrottságától, az írónak a társadalomban való teljes feloldottságától függ. Ha ez a kérdés így oldódik meg, megszűnik az írói szuverenitás és a »megrendelés« közötti ellentét is. A műalkotás a közösség ügye abban a pillanatban, amint elhagyta a szerző asztaliókját és közlésre került. Ezért csak olyan műveket szabad közölni, amelyek az olvasót felemelik, fejlődésében előbbretendítik. Ezért kell íróinknak minden írását következetesen végig gondolni, minden szemszögből elbírálni és csak amikor már a munka egészében és részleteiben is közölhetőnek bizonyult, szabad a művet nyilvánosságra hozni.

Az írói felkiesmeret felébresztésében nagy szerepe van az ilyen irodalmi vitaesteknek!

M. C.

S Z E M L E

DJULA ILJEŠ: SVET PUSTARA

(Illyés Gyula: Puszták népe)

Matica Srpska, Novisád, 1949

A Matica Szrpszka ujjaéledt könyvkiadóvállalata immár a második magyar könyvet adja a szerb olvasók kezébe. Két évvel ezelőtt Leszkovác Mladen szerkesztésében kiadott egy szerbnyelvű Petőfi-antológiát, most pedig Illyés Gyulának legszebb, legeimeribb könyvét, a »Puszták népét«.

A lelkesedés izgalmaival lapozzuk a »Puszták népe« szerb fordítását. Ezt az izléses, szép kiadású könyvet s lehetetlen vissza nem emlékeznünk arra az időre, amikor az eredeti mű megjelent. Ma Illyés Gyula a realista magyar irodalmi kritika pergetőjében áll s bizonyosan ezért volt szükség bevezető helyett a szerb fordítás előtt Lukács Györgynek a népies írókról tanulmányából az Illyésre vonatkozó részt közölni.

Nekünk a »Puszták népéről« nincs mit mondanunk. A magyar kritika ezt a könyvet már rég a két háború közötti irodalom legjobb termékei közé sorozta. Annál nagyobb érdeklődéssel várjuk, milyen fogadtatásra talál a jugoszláv irodalmi életben.

A »Puszták népét« Leszkovác Mladen, a magyar költők kongeniális tolmácsolója ültette át szerb nyelvre. A fordításban a mű eredeti szépségéből vaimi keveset vesztett, s a szerb olvasó tökéletes képet kap nemcsak a régi Magyarország legfájdóbb társadalmi kérdéséről, az uradalomokban szolgáló nincstelen cselédekről, hanem a kor magyar irodalmának színvonaláról is.

Leszkovác Mladen fordítása szép munka, méltó a tisztakezü literátorhoz s méltó Illyés Gyulához is. Hogy a szerb olvasó minél tájékozottabb legyen a puszták birodalmáról, a kiadó a könyvhöz térképet is csatolt a Dunántúlról. Ezt a célt szolgálják egyébként a fordító gazdag jegyzetei és egyes sajátosan magyar kérdést magyarázó, illetve a könyvben szereplő magyar írókat közéleti embereket ismertető közlései.

Ennek az újabb magyar könyvnek szerb kiadása bizonyára hozzájárul majd a két szomszédos nép szellemi közeledéséhez.

H. J.

A »NÉPOKTATÁS« HARMADIK SZÁMA

Mencej Martin a JKP V. kongresszusának határozatait fejtegetve, a kulturális fejlődésre és a népnevelésre vonatkozólag ezt írja: »Az első és döntő jelentőségű feladat, mely halaszthatatlanul és élesen áll előttünk: a harc feladata. A harc, minden tudománytalan és ellenséges politikai befolyás ellen a népnevelés terén. más szóval: harc a szocialista eszméiségért kulturális és népnevelési téren.«

E harc fegyvertára a magyar nevelők szaklapja a »Népoctatás«. A múlt év őszén indult meg és most a harmadik szám közleményeit olvasgatom. S míg újból és újból átolvasom az írásokat (a nevelő szemével nézve a nevelésről szóló sorokat), — képzeletemben előmrajzolódik száz és száz tanító, tanár, nevelő és oktató képe, akik szerke a tanyacso-

portokon, falvakban és városokban fáradoznak, hogy eszmeiséggel telítessék szocialista kulturánkat. Elémtűnnek tanítóképzőink tanulóinak képei, akik ma még tanulnak, hogy holnap taníthassanak — és önkénytelen mozdulattal megsímogatom az előttem heverő lapokat: jó, hogy megjelent a »Népoktatás« jó, hogy egy lap anyanyelvünkön irányít, segít, tanácsot ad. Jó, hogy e pár lap összefűz benünket tanyákon, falvakban és városokban működő oktatókat és a ma még az iskolapadban tanuló jövő nevelőit. Jó, ha utunk elé fénynyaláb világít...

A már előbb idézett nevelő írás »Az oktatás és az oktatók közvetlen és halaszthatatlan feladatai«-ról ad tájékoztatást a lap első oldalain. Az oktatók jóhiszeműen végzik feladataikat, ám a jóhiszeműség még nem elegendő ahhoz, hogy megszüntesse iskoláinkban a még mindig mutatkozó fogyatékosságokat. Legsürgősebb feladat: eszmeiséggel telíteni a nevelő és oktató munkát. »Ez különösen vonatkozik oktatóink többségére, akik jóhiszeműek és jószándékúak, de nem fegyverezték meg fel eléggé magukat marxista-leninista elmélettel, akik azt gépiesen tanulták és nem értették meg annak szellemét. Az ötödik kongresszus e tekintetben világosan és határozottan állította eléink a feladatot: »Feladatunk, hogy lehetetlenné tegyük a marxizmus-leninizmus nyílt és leplezett ellenségeinek minden tevékenységét, hogy megszüntessük az u. n. »középutat« — az eszmei kompromisszum vonalát és hogy az őszintén közeledő értelmiséget támogatassuk abban, hogy minél előbb átalakuljon, eszmeileg felemelkedjék.«

A marxizmus, — mint a forradalmi proletariátus ideológiája, — átvette és átdolgozta mindazt, aminek értéke volt az emberi gondolat és kultúra fejlődésének több ezer éves folyamán. Feladatunk, hogy mi is hozzáfogjunk múltbeli és jelenlegi pedagógiai tevékenységünk rendszeres tanulmányozásához.

Meg kell ismernünk forradalmi hagyományainkat, a munkásmozgalom történetét, Népfelszabadító Harc történetét. Meg kell ismerkednünk a többi demokratikus országok törekvéseivel és erőfeszítéseivel is. »... új nemzedéket kell felnevelnünk, amely igen magas erkölcsi és kulturális színvonalon áll, őszinte, bátor és szerény, tehetséges és kész a feladatok vállalására, amelyeket a haza reá bíz. Ez a feladatot bízta ránk, oktatókra JKP ötödik kongresszusa«.

Erkölcösös nemzedéket kell felnevelnünk. »Az erkölcsnevelés alapelveiről« szól Jeszifov—Goncsarov következő cikke. A cikk bevezetőjében a kommunista erkölcsnevelés lényegére vonatkozó alaptételeket közli. »A kommunista erkölcs alapvető feladatainkból ered és szoros kapcsolatban áll az új kommunista társadalom kiépítésével.« A kommunista erkölcs aktivitást követel, haragra kötelez. Fontos, hogy a gyermekek, mindig pozitív példákat lássanak maguk előtt, hogy a tanítók, szülők, az idősebb testvérek személyében mintát lássanak arra, hogyan kell viselkedni. Az erkölcsnevelés alapjait a család rakja le, — ezért szervesen összefügg az írók előző cikke a következő cikkel, amelyben a családi nevelést tárgyalják. A szociális államban a családi élet és a családi nevelés nem magánügy, hanem állami ügy. Az állam nem közömbös a családi viszonyok, a szabályszerű gyermeknevelés iránt. Az írók feltárják a család feladatait a gyermekek fizikai nevelésével kapcsolatban. Irnak a fiúk és leányok neveléséről, az iskola és a család kapcsolatáról. Szorosra kell fűzni az iskola és a család kapcsolatát, pedagógiai tanácskozásokat kell összehívni minél gyakrabban, fel kell keresni a gyermekeket otthonaikban és a szülőkkel együtt gondoskodni a gyermekek neveléséről.

Petrovics Dusan »Szerb történelmi kézikönyv« címmel a népeink török fennhatóság alatti időszakáról, vala-

mint az első és második szerb felkelésről írt értékes értekezést, amely sokban elősegíti népeink multjának megismerését.

Lörinc Péter Alexopulo Alekszandar: »A fejlődéstan alapjai« c. könyvről és A. J. Vitver: »Gazdasági földrajz« c. művéről, Kövágó László pedig »Olvasókönyv a középiskolák számára« c. könyvről írtak ismertetést.

Ugyancsak Kövágó László írásával végződik a »Népoktatás« legújabb száma. A lap továbbfejlesztéséről szól. Az eddig időközönként megjelenő szaklap pedagógiai folyóirattá alakul át. Hasábjain a legnagyobb marxista nevelőink szoltak eddig hozzánk, ezentúl a vajdasági tantervünk is megszólalnak majd. Feltárják problémáikat, megírják tapasztalataikat. Az elméletet összekötjük a gyakorlattal a »Népoktatás«-ban.

Tartalmas a »Népoktatás« legújabb száma. A nevelés és oktatás gazdag tárháza. A pedagógusok harcának bő fegyvertára. Jó, hogy új számmal gazdagodtunk most és még nagyobb érdeklődéssel várjuk a szép fejlődésnek induló pedagógiai folyóirat további kibontakozását.

Szarvas János

MEGNYÍLT A VAJDASÁGI MÚZEUM ÉS KÉPTÁR NOVISZÁDON

Nem első és nem utolsó a múzeumok sorában, amelyek néhány év leforgása alatt megnyitnak Vajdaság területén. Hiszen olyan falvakban is akad ma már múzeum mint Jase Tomics. És akad talán több oly múzeum és képtár is Vajdaság-szerte, amely többet nyújt mint az ujonnan megnyílt, mennyiségben és minőségben is. Annak ellenére, hogy egyelőre talán csakugyan eléggé szerény kezdettel indul útjára az új kulturális intézmény — mégis nagy jelentősége van már magának an-

nak a ténynek, hogy egyre több múzeumunk nyílik és bizonyára még inkább annak a másik ténynek, hogy egyre érezhetőbb és kitapinthatóbb, kézzelfoghatóbb a különbség egykori múzeumaink és a maiak között. Mert mai múzeumaink — iskolák, a népi kultúra intézményei és tudatosan is nevelnek és tanítanak. És nem csupán nevelnek és tanítanak. Mert a nép ma már nem csupán passzív látogatója a múzeumoknak, de azok teremtménye is egyúttal. Sohasem felejttem el azt a volosinovói egykori bérést, ma már még ujbirtokost, aki a kulák földjén I. Lajos korabeli pénzre bukkant munka közben és rákényszerítette a kulákot, hogy átadja a pénzt, amit azután azonnal elvitt a zrenyaini múzeumba. És azt sem felejttem el, habár már nem is tartozik szorosán véve ide, hogy nem akart az átadott óriási értékű leletért semmit sem elfogadni, azzal érvelve, hogy már kapott eleget a néphatalomtól: földet, szabadságot, emberi méltóságot.

Az új múzeum két részre oszlik. Az egyik rész az archeológiai, a másik a Népfelzabadtó harcok múzeuma. Az archeológiai rész a neolitikummal kezdődik. Paleolit nem akad a termekben. A neolit korszak, a csiszolt kő korszaka viszont már nyújt néhány érdekesebb leletet. A sztarcevoói leletek érdemelnek itt különösebb figyelmet. Nem is a különböző kő-munkaeszközökre, nem is a csonttűkre, sőt nem is a szarvasagancsból készült törre s egyéb fegyverfajtákra gondolok itt. A vörös-fehér színezetű későbbi agyagedény sem állított meg: hosszasan csak két kis jelentéktelen cserépdarab előtt időztem. Az egyik, valami hullámos vályog, emlékeztet alakjával hullámos gyári bádóg vagy vastetőzetekre. Nem tetőzet ugyan, de közel áll hozzá, egykori házfal darabja fekszik előttünk. A hullámokat a fűzfa vesszők okozták. Mert úgy készítette ősrünk a házát: vesszőt font, azt tapasztotta ki sár-

ral. Hasonlóképen fonta, az első edényt is. Ilyen utólag kiégetett vesszőre-kent cserépedény darabja a másik rossz, tört cserép, amely itt fekszik előttünk. A cserépen még ott vannak a finom rovátkák, amelyek a fűzfavessző nyomait mutatják még ma is. A későbbi edények rovátkás círázata? Már nem »eredeti«, már nem a fűzfavessző nyoma. Azt már belevesték az agyagba, hogy eleget tegyenek az ősi hagyománynak, amely megkívánta még sokáig a rovátkákat, mert úgy érezték, baj származhat a régi elhagyásából.

Elfutunk az aradáci, a szerb-keresztúri leletek mellett, kicsit talán fáj a szívünk, de elhaladunk a két ici-pici, miniatűr alabástrom-szobor mellett is. Bizonyára a nő szobrok, csak kissé nehéz lenne ezt megállapítani, annyira stilizáltak, emberi formáját elhagyó, círázott a szobrocskák kivitelezése. Csak elgondoljuk hogy neolitikról, kőkorszakról van még szó, hát nők a szobrocskák bizonyára. A zrenyanini múzeum két kis istennő szobrocskája jut eszünkbe. Azok nem stilizáltak, tisztán kivethető rajtuk emberi sőt női mivoltuk. Az egyik felületlenül a matriarchális kor terméke, az anyakoré, amely női isteneket, istennőket állított maga fölé a másik már valószínűleg az átmeneti kor alkotása. Az apakor felé vezető átmenetre mutat a szoborban talán az a körülmény, hogy a kis asszonyság — csipőre teszi a kezét. Harcol ez a nő? Vajon mi ellen? Talán a kísértet ellen, hogy megfosszák női egyenjogúságától a jelentkező magántulajdon nevében.

Elfutunk a réz és bronzkorszak kiállított tárgyai előtt is. Néhány fémzerszám és érdekes edénydísztalán még mindig sok itt a kőeszköz is. Szegényes volt rézben, bronzban az akkori Vajdaság kénytelen volt az ember (talán itt-ott kőeszközöket is használni. Annál inkább megálljt és elgondolkodtat a vaskorszak. Két részre osztották a

múzeumban a kezdeti vaskorszakot. »Első« és »második« vaskornak nevezték el őket. Másutt úgy szoktuk meg inkább az elnevezéseket hogy »ilallstatt« és »La Taine«. És itt a »ilallstattban« van az a kis szoborcská, ami újra lecsitította iramunkat, mert ez a szobrocška éppen ott áll a fejlődési menetben a csipőre-tett kezű asszonyság mellé. Hiába, a vaskorszak már a pátriarchális korszakot jelenti, az osztályokra bomlott társadalmat, a magántulajdon társadalmát. A »civilizáció« felé haladunk már és éppen az ennént bomlott fel vagy bomlóban van az ősközösség. Vége az anyajogi korának is hát és a férfi-isten — harcszekéren ül. Különböző madárfejú ez a férfi-isten és harcszekere elé — vízmadarak vannak befogva lovak helyett! Hiába, mocsaras folyómenti, folyóközi vidék volt. Bánát földje s egyebek között Duplyaja is, ahol találják az ú. n. »fogadalmi szekeret«.

Az ilándzsás vaskorbéli halottas urnák sem érdekelnek különösképen. Az urna mellett természetesen kis edényben étel, kis csészében ital áll — az elégetett holttest hamva az urnában talán hébe-hóba mégis megéhezik, megszomjaznak. Elhaladunk a La Taine korbéli hajlított kard mellett is. Katonái volt egykoron, de talán harctéren esett el és most meghajlították a kardot mielőtt mellétmetnék, talán mákad valami ellenség vagy ellenséges szellem... így görbülten majd nem tudja felhasználni. Elhaladunk a begecsi, azaz római katona felszerelése mellett is, el a mitrovicai igazán értékes mozaik rajza mellett, el a jазig eszközök, a szarmata edények mellett is. A népvándorlás korához érünk így el.

A népvándorlás kora elég szegényes Avar díszeket látunk és katonai felszerelést azután megállunk egy szláv ház modellje előtt. Pancsován találták a felsővárosi téglagyár területén, ahol annyi sok min-

denre akadtak már. Római, iazig, kelta szarmata, avar és szláv népek kultúráját mutatja a néhány terem, tarka kép, habár lehetne még sokkal tarkább is: mert Vajdaság egykor a népek országútja volt.

Néhány terem a Népielszabadító harcok van szentelve. Több helyen kényszerülünk rá hogy állomásozzunk, habár az anyag egyelőre még nem a leggazdagabb és habár már ma is sokkal több anyag áll a múzeum rendelkezésére. Megállít az egyes kiállított képek, tárgyak jelentősége is, de megállít sokszor egy-egy ismerős arc, egy-egy ismerős kép is. Emlékezünk és élünk Átéljük újra az egyes eseményeket. Egy terem a sajtónak van szentelve. Néhány példánya az »Istinának«, a »Slobodna Vojvodinának«, a »Nasa Borbanak«, a »Pionirnak« van a falon, a vitrinekben. Egy másik vitrinben könyvmatos vagy nyomott könyvek, brosiurák fekszenek. Sztalin: A dialektikus és a történelmi materializmus, ... az SzK(b)P rövid története, egy Lenin füzet, azután egy kis versesfüzet ... Zmaj politikai verseit tartalmazza, amelyet harcok közepette is kiadtak.

Fár lépésre a lapoktól, könyvektől ott a nyomdagép is, amelyen nyomták ezeket a sajtótermékeket a szabad területen vagy mély illegalitásban. Egy gép és néhány szedőszekrény hozzá... az illegális nyomda felszerelése, amelyet már 1942-ben áthoztak Beogradból ide, Vajdaságba illegálisan, szinte az ellenség szemeláttára.

Azután a képek előtt állunk meg. Tito a harcok közepette, harci képek és a partizánélet képei, egyes házak: »bázisok« képei, azután csoportfelvételek, egyes népbizottságok munkában és egy kis kép, az újonnan megalakult Főbizottság, a G N. O. O. V. négy tagja, mert akkor még csak négy tagja volt, mint a vitrinben lévő okmány is bizonyítja. Ismerős arcok néznek le rád a kis

fényképről: balról-jobbra Jóva Popovics, az író, Pinki megéneklője, azután Kuzmanovics, Savics és Grulovics. És újabb fényképek... a terror áldozatai a terror képei. Mert habár alig hihető: a fasiszták diásekedtek legszörnyűbb gaztetteikkel is, fényképeztették magukat áldozataik mellett... és az egyik terem beszögelésében néhány elesett, kivégzett népi hős fényképe. Közöttük van a megéneklt Pinki is, aztán Zrenyanin-Ucsa, Tóza (Szvetozár Markovics) Jankó Csmelik, Szonya... úgy néznek le rád, mintha most is élnének, mintha további munkára buzdítanának, arra, hogy folytasd művüket.

Egy vitrinben a néphatalom fejlődésének néhány okmánya. És pártokmányok, 1941-től 1945-ig. Nem soroljuk fel őket, nem ismertetjük őket. Külön nagylelkzetű cikk, történelmi tanulmány kell ehhez. Majd talán erre is sor kerül. Az okmányok történelmi feldolgozására. Csak egy kis »írkáról« kell már most megemlékezni. Mert oly annyira meggható. Decs község bizottsága üléseket tartott 1943-ban is. És erről jegyzőkönyvet vezetett természetesen. A csupán elemi iskolát végzett ember széthulló ákombákomijából ilyeneket sillabizálsz ki:: Ugyanazon a napon, amelyen a csoport befejezte a parasztkérdés tanulmányozását (valószínűleg Sztalin könyvéről, a leninismus alapjairól van szó), egyúttal földet is osztottak. Mert elmenekültek a fasiszták és konfiskálták a földjeiket. Meg azután a föld arra való, hogy megműveljék. És Sztalin is ezt tanítja... És egy másik írkában sorra ott vannak a nevek, azok nevei, akik földet kaptak. pár holdat kiki közülök, már a családtagok száma szerint... Mert a »lélek számot« megjelölték mindenki nevével.

Külön cikket érdemelne itt, a HID oldalain, a hatalmas régészeti, ásatási munka, ami jelenleg is folyik. Vajdaság-szerte és megérdemelne a

szót a sok már meglévő múzeum és egyéb kulturintézmény is. Gondoljunk csak a fontos pancsovai, kinkindai, szabadkai ásatásokra, amelyek 1949-ben bizonyára nagy eredmény-nyel fognak járni.

De még néhány szót kell mondanom. Ha már erről van szó, a magyarság vajdasági múltjának kikutatásáról, napfényre tárásáról is. Gondolunk itt az egykori gazdasági, politikai és főleg az egykori kultúra rögzítésére, megismerésére, egyes emlékek konzerválására, megörökítésére, mielőtt végleg eltűnnek... A régi népdalra, régi népi táncra, itt-ott még beszélt régies magyar nyelvre képekre gondolok itt, de nem utolsó sorban azokra az elmúlt eseményekre is, amelyekre csak a hagyomány emlékszik, amelyről csak öreg emberek tudnak, akik talán már nem soká emlékeznek.

De talán ez a kérdés is megérdemelne egy külön cikket.

Lőrinc Péter

A VILÁGIRODALOM A SZOVJETUNIO NÉPEINEK ANYANYELVÉN

A szovjet sajtó pontos statisztikai adatokat tett közzé a Szovjetunió népeinek nyelvén megjelent klasszikus és korszerű világhírű írók kiadványairól. A közzétett számadatok ékesen bizonyítják a kultúra óriási emelkedését a Szovjetunióban, a szocialista ember óriási érdeklődését a világ valamennyi népének igazi kulturája iránt. Nincs ma egyetlen jelentősebb világhírű író sem kinek művei ne lennének ismereteseek a Szovjetunió olvasói előtt az anyanyelvükön megjelent fordításokból. A régi francia irodalomból a legtöbbet Honoré de Balzac, Stendhal, Victor Hugo, Émile Zola, Gustave Flaubert és Guy de Maupassant műveit, az újabbak közül Anatole France, Ro-

main Roland, Henri Barbusse és Aragon műveit fordították le, Balzac műveit tíz nyelvre lefordították és 105 kiadásban jelentek meg. A forradalom óta napjainkig könyvei 2,100.000 példányban kerültek forgalomba. Stendhal műveit 8 nyelvre fordították le; ezek 901.000 példányban kerültek az olvasók elé. Victor Hugo írásait 30 nyelvre fordították le, 239 kiadásban. A példányszám 4,140.000. Zolát 13 nyelven jelentették meg, 150 kiadásban, 2,538.000 példányszámban, Flaubert 8 nyelven jelent meg, 47 kiadásban, 1,074.000 példányszámban. Maupassant művei 16 nyelven láttak napvilágot, 241 kiadásban, több mint 4.000.000 példányban. Anatole France-t 11 nyelvre fordították le: 130 kiadásban, 1,826.000 példányban került a szovjet olvasók elé. Romain Roland 19 nyelven jelent meg, összesen 2,107.000 példányban. Barbusse 22 nyelven, 106 kiadásban, összesen 2,075.000 példányban jelent meg. Aragon művei 11 különféle kiadást értek el, 219.000 példányban.

A régi angol irodalom nagyjai közül a legtöbbet Shakespeare, Jonathan Swift, Byron, Charles Dickens, és William Thackeray műveit fordították le; az újabbak közül Haggard George Wells, Bernard Shaw, John Galsworthy és John Priestley műveit, Shakespeare-t a szovjetunió népeinek 22 nyelvére fordították le: 165 kiadásban, 1,690.000 példányban jelent meg. Swift írásait 29 nyelvre fordították le; 30 kiadásban 1,740.000 példányban jelent meg Byron 8 nyelven került az olvasók elé, 554.000 példányban. Dickens 15 nyelven, 2,393.000 példányban, Thackeray művei 13 kiadást és körülbelül 300.000 példányszámot értek el Wells könyveit 15 nyelvre fordították le; körülbelül 3,500.000 példányban jelentek meg. Shaw különféle írásait 12 nyelvre fordították le, s 183.000 példányszámban nyomtatták ki. Galsworthy 63 kiadást, 1,300.000 példányszámot ért el.

Pristley művei 20 kiadásban, 146.000 példányban jelentek meg.

Az amerikai irodalom képviselői közül a legnagyobb példányszámot Mark Twain, Fenimore Cooper, Jack London, Theodor Dreiser, Upton Sinclair és Sinclair Lewis érték el. Twain 22 nyelven, 3,344.000 példányban jelent meg. Cooper hét nyelven 403.000 példányban került a közönség elé. London 29 nyelven, 11,052.000 példányszámban, Dreiser 6 nyelven, 493.000 példányban, U. Sinclair 15 nyelven, 2,941.000 példányban, Lewis Sinclair 30 kiadásban, 216.000 példányban. A spanyol klasszikus és modern irodalom képviselői közül főképpen Miguel Cervantes, Lope de Vega, Calderon, Blasco Ibanez, Cesar Arconada és Garcia Lorca műveit nyomták ki. Cervantes írásait 12 nyelvre fordították le, s 650.000 példányban terjesztették. Lope de Vega könyveit 6 nyelvre fordították le, 86.000 példányszámmal. Calderonnak 3 kiadása volt, 20.000 példánnyal. Blasco Ibanez 38 kiadást 342.000 példányt ért el. Cesar

Arconada 5 kiadást, 47.000 példányt. Garcia Lorca 25.000 példányt.

Az olasz irodalomból a legtöbbet közölték Dante írásaiból, melyek közül 10 kiadás jelent meg, körülbelül 100.000 példányban, Giovanni Boccaccio műveiből, melyek 23 kiadást, 225.000 példányszámot értek el, valamint Carlo Goldoni írásai közül, melyek 28 kiadásban, 142.000 példányban jelentek meg.

A régebbi német irodalmat, főleg Goethe (10 nyelven, körülbelül 600.000 példányban jelent meg), Schiller (14 nyelven, 683.000 példányban jelent meg) és Heinrich Heine (17 nyelven, 1,265.000 példányban jelent meg) képviselik. Az újabb német irodalom képviselői közül a legtöbbet Thomas Mann műveit fordították le, melyek 41 kiadást, 186.000 példányszámot értek el, továbbá Anna Segers írásait, melyek 15 kiadásban, 240.000 példányban jelentek meg, Heinrich Mann műveit, melyek 41 kiadást és 521.000 példányszámot értek el és Johanness Bächert, kinek művei 41 kiadásban, 318.000 példányban jelentek meg.

F V.

HID

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

<i>Lenin I. V.</i> : Az államról (II. kiadás)	Ára 4.—	Dinár
<i>Iljin</i> : Új világ teremtése	28.—	"
<i>Gorkij Maxim</i> : Így tanultam én (II. kiadás)	5.—	"
Szabadságdalok (II. kiadás)	25.—	"
<i>Weigand József</i> : Felnőtt ABC	15.—	"

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÍRÓK

<i>Markovics János</i> : Lázadás (elbeszélő költemény)	Ára 14.—	Dinár
<i>Laták István</i> : Viharos idők vetése (versek)	27.—	"
<i>Sinkó Ervin</i> : A vasut (riport az ifjúsági vasútvonalról)	20.—	"
<i>Majtényi Mihály</i> : Májusfa	32.50	"
<i>Gajdos Tibor</i> : Tűz a hegyek között	60.—	"
<i>Markovics János</i> : A munka asszonya	30.—	"

KORUNK KÉRDÉSEI

<i>Tung-Pi-Vu</i> : Mi történik Kinában?	Ára 9.—	Dinár
<i>Fominov</i> : A nemzetiségi kérdés megoldása a Szovjet Unióban	5.—	"
<i>Kardely</i> : Jegyzetek a nemzetközi fejlemények egyes kérdéseihez		
<i>Lemin</i> : A tőkésrendszer két válsága	6.50	"
<i>Lemin</i> : Az USA jelenlegi külpolitikája—Anglia háboru utáni külpolitikája	7.—	"
<i>Jeruzsálmiski</i> : Az angol-francia diplomácia hagyomá- nyai és a német kérdés	6.—	"
<i>Történelemhamisítók</i> (A Szovjet Tájékoztató Iroda tör- ténelmi felvilágosítása)	13.50	"
<i>Tito</i> : Jugoszlávia forradalmi átalakulásáról	—.—	"

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

<i>Bogorov</i> : Élet a víz alatt	Ára 8.—	Dinár
<i>Nikolyszki-Jakovlyev</i> : Így tanultak az emberek beszélni	9.50	"
<i>Keller</i> : Emberek, akik megváltoztatják a növények ter- mészetét	10.—	"
<i>Zavadovszki</i> : Vitaminok és hormonok	9.—	"
<i>Oparin</i> : Az élet keletkezése a földön	4.50	"
<i>A. N. Sztuditszkij</i> : A szervek és szövetek ujjaalakulásáról	—.—	"

SZINPADUNK

<i>Móricz Zsigmond</i> : A gulyás — Nem pihen a kalapács	Ára 6.—	Dinár
<i>Csopics</i> : Pionirok	7.—	"
<i>Berthold Brecht</i> : Carrarné puskái	7.—	"
<i>Szuholdolszki</i> : Zöld ág	6.50	"
<i>Katajev</i> : Tévedések napja	16.50	"
<i>Kocsics</i> : Borz a bíró előtt— <i>Nusics</i> : Analfabéta	12.—	"

K Ö N Y V E K

Kapható kiadványok:

Lenin I. V.: A szakszervezetek szerepe és feladatai az
új gazdasági politika (NEP) időszakában . . . Ára 5.— Dinár

GYERMEKIRODALOM

Szucsevics: Hübele ország — *Bolotin*: A képzelt beteg Ára 8.50 Dinár
Csopics: Partizánmesék (II. kiadás) . . . „ 27.— „
Nazor: Grújó, a kis pionir . . . „ 9.— „

TERVGAZDÁLKODÁSUNK ÚTJÁN

Kidrics: Az államosításról Ára 6.— Dinár
Kidrics: Közgazdaságunk jellege „ 6.— „
Kardely: Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaság-
ban „ 12.50 „

SZÓTÁRAK

Szerb—Magyar Ára 35.— Dinár
Magyar—Szerb „ 35.— „

A HID BEKÖTÖTT ÉVFOLYAMAI

1946 (X. évfolyam) Ára 200.— Dinár
1947 (XI. évfolyam) „ 200.— „
1948 (XII. évfolyam) „ 200.— „

Megrendelhetők: a kiadóhivatalában

S Z U B O T I C A

Engels utca 9.

Telefon szám 414.